

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav germánských studií

Diplomová práce

Bc. Zuzana Vorlíková

Sémantické preference a prozodie intenzifikačních výrazů ve finštině

Semantic preference and prosody of intensification expressions in Finnish

Praha 2019

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Fárová, Ph.D.

Děkuji vedoucí své diplomové práce, Mgr. Lence Fárové, Ph.D., za odborné vedení, připomínky a obětavou pomoc při zpracování této diplomové práce, rodině za dlouhodobou podporu ve studiu a také finské organizaci *Opetushallitus* za udělení stipendia, které mi umožnilo nasbírat potřebný teoretický materiál přímo ve Finsku.

Zuzana Vorlíková

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. 7. 2019

Zuzana Vorlíková

ABSTRAKT

Tato diplomová práce je zaměřena na finské intenzifikační výrazy v podobě adjektiv ve tvaru genitivu a jimi intenzifikovaná adjektiva. Výzkum se zakládá na korpusové analýze, jejímž hlavním cílem je zjistit, zda sémantika intenzifikačních výrazů ovlivňuje možnosti jejich spojitelnosti s rozvíjenými adjektivy. První kapitoly jsou věnovány teorii sémantických vztahů a intenzifikaci. V korpusovém výzkumu je pozornost nejprve zaměřena na to, jaké významové rysy se objevují u samotných intenzifikačních výrazů. Na základě těchto rysů jsou intenzifikátory rozděleny do skupin, z nichž jsou tři předmětem detailnější analýzy. Každou skupinu zastupují tři intenzifikační výrazy, u nichž jsou zkoumány adjektivní kolokace i širší kontext s cílem zjistit, zda se kontexty vybraných skupin odlišují a zda intenzifikátory patřící do jedné skupiny preferují spojení se stejnými adjektivy.

Klíčová slova: finština, intenzifikační výrazy, sémantická preference a prozódie, adjektiva, korpusová analýza

ABSTRACT

This master's thesis is focused on Finnish intensification expressions in the form of the genitive case of adjectives and on adjectives intensified by them. Research is carried out in the form of corpus-based analysis for the purpose of seeing if semantics of intensification expressions affect the possibility of their combination with intensified adjectives. The first chapters of the thesis are dedicated to the theoretical study of semantic relationships and intensification. First of all, the corpus analysis attention focuses on what semantic features intensification expressions themselves have. Intensification expressions are categorized into groups on the basis of these features. Three of the groups are a subject of a more detailed analysis. Each group is represented by three intensification expressions whose adjective collocations and wider context are examined. The purpose of this part of the analysis is to find out if different groups of intensification expressions appear in different contexts and if expressions belonging to the same group prefer a combination with the same adjectives.

Key words: Finnish, intensification expressions, semantic preference and prosody, adjectives, corpus-based analysis

YHTEENVETO

Tämän pro gradu-tutkielman kohteena ovat suomen kielen adjektiivien genetiivimuodot, jotka toimivat intensiteettisanoina, ja niiden intensifioimat adjektiivit. Tutkimus perustuu korpusanalyysiin, jonka tavoiteena on saada selville, vaikuttaako intensiteettisanojen oma semantiikka niiden esiintymismahdollisuuksiin intensifiotuneiden adjektiivien kanssa. Ensimmäiset luvut käsittelevät semantiikan perusteita ja intensifioinnista kertovaa teoriaa. Korpustutkimuksessa kiinnitetään huomiota ensin siihen, millaisia semanttisia piirteitä intensiteettisanat sisältävät. Piirteiden perusteella intensiteettisanoja jaetaan ryhmiin, joista kolmea tutkitaan yksityiskohtaisemmin. Jokaista ryhmää edustaa kolme intensiteettisanaa, joiden adjektiivisia kollokaatioita ja laajempaa kontekstia tarkastellaan nähdäkseen, ovatko valittujen ryhmien kontekstit erilaisia ja suosivatko samaan ryhmään kuuluvat intensiteettisanat esiintymistä samojen adjektiivien kanssa.

Avainsanat: suomen kieli, intensiteettisanat, semanttinen preferenssi ja prosodia, adjektiivit, korpustutkimus

SEZNAM ZKRATEK

VISK – *Ison suomen kieliopin verkkoversio* (webová verze mluvnice *Iso suomen kielioppi*)

NESČ – *Nový encyklopedický slovník češtiny*

ČNK – *Český národní korpus*

i.p.m. – *instances per million* (průměrný počet výskytů jednotky nebo slova v hypotetickém textu/korpusu o délce 1 milion slov)

OBSAH

1. Úvod.....	10
2. Význam.....	12
2. 1. Sémantika a druhy významu	12
2. 2. Významové vztahy.....	13
2. 2. 1. Významové vztahy paradigmatické	13
2. 2. 2. Významové vztahy syntagmatické a kolokace.....	17
2. 2. 3. Sémantická preference a prozódie.....	19
2. 2. 4. Předpoklady a omezení sémantické spojitelnosti.....	20
2. 3. Abstrakta a konkréta	21
2. 4. Lexikalizace	21
3. 1. Obecná charakteristika intenzifikace	23
3. 1. 1. Vztah intenzifikace a komparace.....	24
3. 1. 2. Evaluativnost	25
3. 1. 3. Sociální a pragmatické funkce intenzifikace.....	25
3. 2. Základní možnosti intenzifikace ve finštině	27
3. 3. Intenzifikační adjektiva v genitivu a jejich dosavadní popis	29
3. 3. 1. Popis z hlediska morfologie a slovního druhu	29
3. 3. 2. Popis vlastní sémantiky intenzifikačních adjektiv	30
4. Korpusová analýza.....	34
4. 1. Cíl.....	34
4. 2. Materiál	34
4. 3. Metoda.....	35
4. 4. Problém spisovných a nespisovných variant lexémů.....	36
5. Frekvenční a sémantická analýza nejfrekventovanějších intenzifikátorů.....	38
5. 1. Popis sémantiky sta nejfrekventovanějších intenzifikátorů	38
4. 1. 1. Poznámky k lexémům nezařazeným mezi intenzifikační	38
5. 1. 2. Sémantika sta nejfrekventovanějších intenzifikátorů.....	41
5. 1. 3. Poznámky k některým užitím	45
6. Podrobnější analýza tří vybraných skupin	46
6. 1. Intenzifikátory s významem velkého rozměru	46
6. 1. 1. Valtavan.....	47
6. 1. 2. Äärettömän	50
6. 1. 3. Suunnattoman	54
6. 1. 4. Shrnutí skupiny intenzifikátorů s významem velkého rozměru	56

6. 2. Intenzifikátory s významem absence rozumu	57
6. 2. 1. Älyttömän	57
6. 2. 2. Mielettömän.....	62
6. 2. 3. Järjettömän	66
6. 2. 4. Shrnutí skupiny intenzifikátorů s významem absence rozumu	69
6. 3. Intenzifikátory s významem nepříjemného pocitu	70
6. 3. 1. Hirveän	70
6. 3. 2. Kauhean.....	73
6. 3. 3. Kamalan.....	75
6. 3. 4. Shrnutí skupiny s významem nepříjemného pocitu.....	80
6. 4. Shrnutí a porovnání tendencí tří vybraných skupin	81
7. Závěr	84
Seznam použité literatury	87
Přílohy.....	91

1. ÚVOD

Tato diplomová práce si klade za cíl prozkoumat vzájemnou spojitelnost intenzifikačních výrazů s adjektivy, jejichž míru intenzifikace rozvíjí. Motivací pro zvolení tohoto tématu byl článek profesora J. H. Jantunena s názvem *Minulla on aivan paljon rahaa – Fraseologiset yksiköt suomen kielen opetuksessa* vydaný v roce 2009, ve kterém autor poukazuje na nedostatečnou pozornost, která se ve finštině věnuje, či spíše nevěnuje, výzkumu kolokací a jejich následnému užití v praxi. Poznatky z takto zaměřených výzkumů mají dobré uplatnění například při výuce jazyka pro cizince, kde by jimi bylo možné vysvětlit, proč některé jazykové projevy sice nejsou chybné, ale rodilému mluvčímu nezní přirozeně. Intenzifikační výrazy v podobě adjektiv ve tvaru genitivu jsou pro bádání na poli kolokací zvláště zajímavé, jelikož kromě významu specifikace míry mají i další sémantické rysy. Ačkoli jsou mnohdy uváděny jako synonymní, domnívám se, že tato jejich sémantika by mohla mít vliv na preferování výskytu s určitými adjektivy, která se pak u jednotlivých intenzifikátorů mohou různit.

Na začátku práce stručně nastíním základní pojmy, které se zkoumané tematiky týkají. Ve druhé kapitole půjde o sémantiku a zejména možnost spojitelnosti lexikálních jednotek a v kapitole třetí o intenzifikaci a jevy, které jsou s ní spojené. U každého tematického celku uvádím vztah předložené teorie k vlastnímu výzkumu. Větší část těchto teoretických kapitol má obecný charakter a není vztažena na finštinu. Převaha předložených informací je tedy aplikovatelná i na další jazyky. Přímě k finštině se pak vztahují kapitoly 3. 2. a 3. 3. věnující se konkrétním způsobům intenzifikace ve finštině a dosavadnímu popisu zkoumané konstrukce. Praktická část začínající čtvrtou kapitolou bude mít podobu korpusové analýzy, kde nejprve upřesním cíl bádání, vlastní hypotézu a popíši metodu i zkoumaný materiál. Analýzu provádím na datech webového korpusu *Araneum Finnicum Maius (Finnish, 15.04)*, který je přístupný v rámci Českého národního korpusu na adrese www.korpus.cz. Analyzovat budu nejprve adjektivní intenzifikátory z hlediska jejich sémantických rysů s cílem zjistit, jaké rysy se u nich opakují a do jakých sémantických skupin je možné podle nich intenzifikátory rozdělit. V další části si z těchto skupin vyberu tři a porovnáám je mezi sebou. V této fázi se budu zaměřovat už na kontext intenzifikátorů a na to, jaké typy adjektiv z hlediska sémantiky nejčastěji specifikují. Cílem bude zjistit, zda dané skupiny intenzifikátorů rozvíjí například více pozitivní, či více negativní adjektiva a zda se toto u jednotlivých skupin liší. Stejná pozornost bude věnována i porovnání intenzifikátorů v rámci dané skupiny, čímž se pokusím zjistit, zda se opravdu chovají jako synonymní.

V textu uvádím značné množství finských výrazů. Pro čtenáře neznalého finského jazyka přikládám překlady přímo v textu, či do poznámek pod čarou, v případě tabulek bude překlad uveden v přílohách. Jako referenční slovník jsem zvolila *Suomi-Tšekki-Suomi taskusanakirja* od Hilky Lindroos-Čermákové¹, v případě, že se v něm daný výraz nevyskytuje, uvádím překlad vlastní, zohledňující definice slovníku *Kielitoimiston sanakirja*². Vzhledem k tomu, že řada těchto výrazů je do značné míry synonymní, a navíc je nemožné některé finské konstrukce či složená slova přeložit do češtiny tak, aby zároveň zůstala zachována jejich jazyková struktura i přesný význam, je vhodné chápat tyto překlady pouze jako pomůcku k pochopení výzkumu i pro zájemce bez znalosti finštiny.

Příklady uvedené v kapitolách věnovaných teorii pocházejí ze stejného zdroje, který je jmenován v citaci příslušné části textu.

---

¹ Lindroos-Čermáková, 2003.

² Dostupné online z: www.kielitoimistonsanakirja.fi.

2. VÝZNAM

2.1. SÉMANTIKA A DRUHY VÝZNAMU

Tato práce přistupuje k vybrané intenzifikační konstrukci v první řadě z pohledu významového, tedy sémantického, je proto vhodné vymezit v úvodu základní pojmy a přístupy této lingvistické disciplíny. Sémantika je součástí sémiotiky – nauky zabývající se šířeji teorií znaku, a kromě sémantiky zahrnující i syntax a pragmatiku.³ Systémy znaků jsou často vázané na kulturu, mění se v průběhu času a nemusí být jen jazykové. Sémantika jazyka se skládá z lexika a syntaktických i morfologických pravidel.⁴ Bývá dělena na sémantiku lexikální a větnou čili strukturní. Pro tuto práci bude stěžejní především sémantika strukturní, neboť ta se věnuje mimo jiné způsobům, jak se významy kombinují.⁵

Při popisu a dělení významu existuje opět vícero hledisek a přístupů. Do zájmu lingvistů vstupuje především význam sémantický, pragmatický a sociální.⁶ Tyto tři významové typy k sobě v rámci komunikace neodmyslitelně patří, jelikož celkový význam sdělení vzniká teprve s ukotvením do konkrétní situace. Bez něj je význam do značné míry otevřený. Je ovšem možné ho zkoumat i tak – jakoby v situaci neutrální a složený z obecně sdílených významových rysů, které se ukotvily v průběhu doby a vývoje jazyka. Ani s kontextem však není analýza významu konečná, protože význam se neustále proměňuje v čase a také v závislosti na jednotlivých uživateli jazyka.⁷

Jak již bylo řečeno, sémantika má velmi blízko k pragmatice. Rozdíl mezi nimi by bylo možné stručně vyložit tak, že sémantika se zaměřuje na významy, které se se změnou kontextu příliš nemění, zatímco pragmatika se zaměřuje na proměnlivost významu podle konkrétních komunikačních situací.⁸ Roli v ní hrají pragmatické rysy jako emotivnost či evaluativnost, v širším významu lze jako pragmatický rys vnímat i konotace, tedy takové složky významu, které se k jeho jádru připojují v podobě asociací.⁹ Sémanticky velmi rozličná sdělení tak mohou mít stejný pragmatický účel.¹⁰ Vzhledem ke korpusové povaze analýzy a omezeným možnostem, které pro zkoumání kontextu nabízí, se budu pragmatikou v této práci zabývat spíše okrajově a hlavním předmětem zájmu bude význam sémantický, který je ve většině

---

³ Kuir, 2000, str. 1.

⁴ Tamtéž, str. 2.

⁵ Tamtéž, str. 5.

⁶ Beltrama, 2016, str. 1.

⁷ Kuir, 2000, str. 4.

⁸ Tamtéž, str. 3.

⁹ Karlík, 2012, str. 94.

¹⁰ Kuir, 2000, str. 5.

případů rozhodující i pro vytváření pravidel kombinování slov.¹¹ Sociální význam je vázaný především na uživatele jazyka a stylovou volbu jazykových prostředků volenou s ohledem na komunikační prostředí.¹²

Pro odlišení ustálených významů a významů příležitostně realizovaných v kontextu se užívá pojmů význam uzuální a okazionální.¹³ Této diferenciaci je blízké i dělení významu na základní (*perusmerkitys*) a vedlejší (*sivumerkitys*), jinými slovy také denotativní a konotativní.¹⁴ Denotativní význam lze stručně popsat jako ten, který se nachází ve slovnících. Konotativní význam je založen na asociacích a, jak uvádí Hladká a Vaňková, jeho podrobnější typologii se věnoval například Geoffrey Leech. Ten pod konotativní význam například řadil rovněž rysy stylistické, afektivní a kolokační. Kolokační význam tak bývá poměrně často ztotožňován s významem pragmatickým.¹⁵

2. 2. VÝZNAMOVÉ VZTAHY

Významové vztahy mezi lexikálními jednotkami se dělí podle principu na paradigmatické a syntagmatické. Paradigmatické jsou vztahy mezi jednotkami, které lze na daném místě ve větě zaměnit – vyjadřují opozitní, souznačné a hierarchické struktury ve slovní zásobě. Syntagmatické jsou takové, které řídí vzájemné spojování jednotek ve větě, tedy právě i kolokace zobecněné do sémantické preference a prozodie, frazémy a idiomy.¹⁶ Syntagmatickým vztahům budou věnovány kapitoly 2. 2. 2. až 2. 2. 4. a také samotná korpusová analýza.

2. 2. 1. VÝZNAMOVÉ VZTAHY PARADIGMATICKÉ

Pro popis intenzifikačních konstrukcí bude přínosné sledovat i vzájemné postavení užívaných adjektiv z hlediska souznačnosti a opozitnosti. D. A. Cruse, který ve svých bádáních na poli sémantiky věnuje velkou pozornost právě opozitnosti, vyzdvihuje, že ta je v rámci významových vztahů vnímána běžnými uživateli jazyka jako nejzřetelnější a nejčastěji uvědomovaná souvislost mezi lexikálními jednotkami. Už od počátků filozofie jsou

---

¹¹ Beltrama, 2016, str. 2.

¹² Tamtéž, str. 3–4.

¹³ Kuiri, 2000, str. 19.

¹⁴ Tamtéž, str. 23.

¹⁵ Hladká, Vaňková. Konotace in: *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, dostupné online z: <https://www.czechency.org/slovník/KONOTACE>, citováno 3. 7. 2019.

¹⁶ Karlsson, 2006, str. 17–18.

pozorovány vztahy i mezi abstraktnějšími pojmy jako je láska a nenávisť nebo genialita a šílenství. Paradoxní je, že ačkoli jsou opozita vnímána primárně jako odlišná, liší se pouze jedním významovým rysem, na jehož škále fungují jako protipóly, ale ostatní rysy spolu sdílí, a jsou si tedy sémanticky velmi blízká.¹⁷ Přestože je kategorie opozit pro mluvčí velmi výrazná, její užší popis a další dělení není zdaleka tak prosté. Komplikovaná je i samotná hranice toho, jaké lexémy jsou vůbec vnímány jako související a představující protipóly. Jednoznačným příkladem je často uváděné *dobrý : špatný*¹⁸, ale například dvojice *plyn : elektřina*¹⁹ už nebude mluvčími vnímána jako opozitní bez zaváhání. Opozitnost také není vlastnost, která by příslušela všem jednotkám ve slovní zásobě. Většina z nich k sobě opozita nemá.²⁰ Pro určení opozitních dvojic v teorii neexistují žádné testy, jejichž pomocí by se daly objektivně určit, a sama lingvistická teorie reflektuje fakt, že opozitní dvojice je mnohdy nemožné stanovit, případně je jejich tvorba závislá spíše na subjektivní intuici.²¹

V mluvnicích bývá opozitnost dále dělena na antonymii týkající se graduálních adjektiv a komplementaritu. Antonymní graduální výrazy se pohybují na škále, která nabízí i jiný prostor než dva vyhraněné proti sobě stojící póly. Mezi ně je možné umístit ještě další přechodové stupně. Například mezi *ledový* a *horký* může stát ještě *vlažný*²². Komplementární opozita naopak žádný přechodový stupeň nemají a platí-li jeden člen dvojice, popírá tím možnou platnost druhého. Příkladem je dvojice *živý : mrtvý*.²³

Graduální adjektiva je možné stupňovat a také často disponují měřitelnou dimenzí.²⁴ Ve finštině se pro ně užívá označení *suhteellinen adjektiivi* a mluvnice *Iso suomen kielioppi* (dále jen VISK) jako jeden z jejich znaků uvádí, že mohou být dále rozvíjena intenzifikátory.²⁵ Lze tak předpokládat, že většina adjektiv, která tvoří s intenzifikačním adjektivem v této práci analyzované kolokáty, budou právě adjektiva graduální. Ta mívají z hlediska vlastní sémantiky kvalifikační povahu, zatímco jev komplementarity se týká vztahu relačního, kterým se odkazuje k další substanti či ději.²⁶ Nejednotným termínem se při srovnání české a finské tradice jeví polární adjektivum, které je v českých zdrojích uváděno jako synonymum pro graduální

¹⁷ Cruse, 1987, str. 197.

¹⁸ Překlad vlastní, orig.: *good : bad*, Cruse, 1987, str. 198.

¹⁹ Překlad vlastní, orig.: *gas : electricity*, Cruse, 1987, str. 198.

²⁰ Cruse, 1987, str. 198.

²¹ Hakanen, 1973, str. 35.

²² Karlík, 2012, str. 85.

²³ Tamtéž, str. 85–86.

²⁴ Hladká. Opozitnost in: *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, dostupné online z: <https://www.czechency.org/slovník/OPOZITNOST>, citováno 3. 7. 2019.

²⁵ VISK § 603, dostupné online z: http://scripta.kotus.fi/cgi-bin/visktermit/visktermit.cgi?h_id=aCHEEECEBE, citováno 3. 7. 2019.

²⁶ Karlík, 2012, str. 281.

adjektivum, zatímco ve finských zdrojích se označení *polaariadjektiiv* užívá pro taková adjektiva, která udávají přímo koncový bod dané škály – např. *tyhjä* (prázdný).²⁷ Ve své práci ponechám označení polární adjektiva pro taková, která vyjadřují koncový bod škály, jak uvádí Punttila²⁸, a obecné umístění lexikálních jednotek na škále budu popisovat termínem graduální.

Jednotlivým druhům opozitnosti se blíže věnuje ve své především kognitivně zaměřené publikaci *Cognitive Linguistics* již zmíněný D. A. Croft spolu s W. Croftem.²⁹ Jejich popis těchto sémantických vztahů použiji i při popisu své korpusové analýzy, jelikož zároveň obsahuje i popis adjektiv, a proto jej nyní v rámci teoretické části práce rozvedu o něco detailněji.

Opozitnost určují dva hlavní komponenty, a to binárnost a zároveň logika. Opozitní významy vzájemně pokrývají určitou doménu, která je pro jejich sémantiku společná. Takovou doménu je někdy třeba konstruovat, aby binárnost a usouvztažnění opozit ospravedlnila. Zároveň existují případy, kdy má doména dva členy, ale nezdají se být opozitní. Zde přichází na řadu právě logika a otázka důležitosti protikladu v dané dvojici a také kontext.³⁰

Další popis je zaměřen právě na adjektiva, která jsou, jak již bylo naznačeno výše, dělena na komplementární a antonymní. Vlastnost nesenou adjektivem je možné nahlížet jako přítomnou/nepřítomnou, nebo automaticky přítomnou a uvažovat dále o její míře. Pokud je někdo ženatý, toto buď platí zcela, nebo vůbec, což dělá z dvojice *ženatý* : *svobodný*³¹ dvojici komplementární. Naopak u domény délky lze jen těžko uvažovat, že by vlastnost nebyla přítomna vůbec. Pozornost bude věnována míře a opozita této domény budou přirozeně antonyma.³² V mnoha případech mohou být lexémy konstruovány jako absolutní a vzájemně se vylučovat, ale jindy mohou být naopak pojaté jako stupňovatelné body na škále.³³

Antonyma jsou dále dělena na monoskalární, která udávají jednu vlastnost – například opozita *dlouhý* : *krátký* se obojí vztahují k doméně definované jako *délka*³⁴, a biskalární nesoucí vlastnosti dvě – opozita *studený* a *horký*³⁵ se vztahují obecně k doméně teploty, nikoli obě společně k doméně horkosti, či studenosti.³⁶ V případě teploty existuje přirozený nulový bod, od kterého se opozitní vlastnosti postupně zvyšují každá na opačnou stranu. Obojí nemůžeme

²⁷ srov. *Příruční mluvnice češtiny* od editorského týmu Karlíka a texty Mattiho Punttily. Karlík, 2012, str. 85, Punttila, 1985, str. 18.

²⁸ Punttila, 1985, str. 18.

²⁹ Croft, Cruse, 2004, str. 164–192.

³⁰ Tamtéž, str. 164–165.

³¹ Překlad vlastní, orig.: *married* : *single*, Croft, Cruse, 2004, str. 168.

³² Croft, Cruse, 2004, str. 168.

³³ Tamtéž, str. 168.

³⁴ Překlad vlastní, orig.: *short* : *long*, *length*, Croft, Cruse, str. 170.

³⁵ Překlad vlastní, orig.: *cold* : *hot*, Croft, Cruse, 2004, str. 170.

³⁶ Croft, Cruse, 2004, str. 169–170.

pociťovat zároveň. Antonyma *studený* a *horký* navíc spojuje pod jednu doménu i zkušenost, podle které víme, že horká voda v pokojové teplotě postupně vychladne.³⁷

V případě monoskalárního systému je preference jedné z vlastností jako řídicí a tvořící doménu ovlivňována faktory jako jsou měřitelnost a důležitost vlastnosti – důležitější je brána jako základ škály, nebo koncový bod – pokud je jasně definovatelný koncový bod, je brán jako nulová hodnota. V případě páru vlastností jako rychlost nebo pomalost, které přísluší k doméně rychlosti, je to, proč se jako o řídicí vlastnosti bavíme o rychlosti, nikoli o pomalosti dáno tím, že rychle se pohybující předměty jsou brány jako důležitější, v nulové rychlosti je jasný koncový bod, měřitelné je obojí. O něco komplikovanější je pár vlastností jako složitost a jednoduchost, kde není možné ani na jedné straně určit přesný koncový bod. Pro jejich měřitelnost také nejsou žádné ustálené jednotky. Pro preferování složitosti jako základu škály tak hovoří nejspíše jen to, že složitě bývá bráno jako důležitější.³⁸

Croft s Cruisem nazývají opozita v rámci monoskalárního systému supra a sub termíny, přičemž supra termín nese vyšší hodnotu vlastnosti škály a má se škálou základnější asociaci. Pokud je jméno škály substantivum vytvořené odvozováním a je odvozeno od jednoho členu antonymního páru, bude to od supra termínu. Pro rozpoznání supra termínu se nabízí několik testovacích otázek, jako je právě vytvoření substantiva v otázce: jaká je délka předmětu? Zároveň neutrální otázka: jak dlouhý je předmět? A možnost popsat něco jako dvakrát tak dlouhé. Takovéto vyjádření by se sub termínem znělo nepřírozně a rozhodně se nehodí pro neutrální, obecný kontext.³⁹

Ohledně synonymity lze říci, že souznačnosti se jazyk přirozeně vyhýbá a lexikálních jednotek, které by si byly rovné jak po stránce vlastního významu, tak i po stránce stylistické a frekvenční, je tedy velmi málo a obvykle se jedná o domácí a přejatý výraz. Částečná či neúplná synonyma jsou naopak velmi častá a mohou tvořit jak dvojice, tak i celé řady, jejichž jádrem je výraz, který disponuje největší neutralitou a nejmenší kontextovou omezeností.⁴⁰

Jeden lexém může disponovat více sémami a být tak víceznačný. Z důvodu možné polysémie lexému je důležité nahlížet konstrukce v širším, minimálně větěném kontextu.⁴¹ Ve vztahu opozitnosti i souznačnosti mají polysémní výrazy pro každý svůj význam vlastní protějšek do páru, případně vlastní škálu. Jako primární protiklad k výrazu *plný* by se mohlo jevit adjektivum *prázdný*, ale v kontextu, kdy hovoříme například o rysech lidské tváře, bude

---

³⁷ Croft, Cruse, 2004, str. 170–172.

³⁸ Tamtéž, str. 171–172.

³⁹ Tamtéž, str. 173.

⁴⁰ Čermák, 2010, str. 265–266.

⁴¹ Orpana, 1988, str. 14.

jeho protějšek spíše *vyhublý*. Mnohé lexikální jednotky tak vstupují do různých opozitních vztahů v závislosti na konkrétním kontextu a ve svém uзуálním významu se ani jako protikladné jevit nemusí.⁴²

2. 2. 2. VÝZNAMOVÉ VZTAHY SYNTAGMATICKÉ A KOLOKACE

Syntagmatické vztahy jsou lineární vztahy mezi lexémy a určují jejich vzájemnou spojitelnost. Tato spojitelnost neboli kolokabilita se nevyskytuje u všech lexémů ve stejné míře. Na lexikální rovině je míra této spojitelnosti dána především významovými vlastnostmi lexémů.⁴³ Významově související jednotky mají tendenci objevovat se v jazyce pospolu.⁴⁴ Toto pochopitelně odráží spojitost referentů v mimojazykové realitě.⁴⁵ Kolokabilita slov se může v průběhu doby měnit a může docházet k její proměně například vznikem metafor, přesto však kolokabilita žádných lexémů není neomezená.⁴⁶ Při uvažování o jednotlivých typech kombinace významu uvádí František Čermák z hlediska sémantiky následující typy: specifikaci rysu (*dřevěný stůl*), intenzifikaci rysu (*mírná zima*), reduplikaci (*hlasitě křičet*) a dodání rysu (*zajímavý film*).⁴⁷ Kolokace čili syntagma jakožto smysluplné spojení více lexikálních jednotek může být podle NESČ ustálené, systémové, mezi něž patří termíny, víceslovná propria a také frazémy a idiomy, nebo neustálené, někdy též zvané textové – k nim by se řadily jednak běžné kolokace (např. *ostrý nůž*), analytické formy a také individuální metaforické kolokace nebo v textu náhodně sousední kombinace. Toto dělení však není nijak ostře vyhraněné a je lépe chápat ho spíše jako dva možné póly s přechodovým prostorem mezi sebou. Jako kolokace nelze chápat všechny lexémy vyskytující se v jazykovém projevu vedle sebe. Kolokacemi nejsou například analytické kombinace tvarů jako složené slovesné tvary.⁴⁸ Přesná definice toho, co všechno kolokace může být, je však poměrně obtížná. A i způsobů dělení existuje větší množství, v zásadě však všechna třídění spočívají v rozdílné míře ustálenosti a možnostech zaměňovat jednotky v kolokaci.⁴⁹

---

⁴² Karlík, 2012, str. 87.

⁴³ Tamtéž, str. 88.

⁴⁴ Jantunen, 2001, str. 173.

⁴⁵ Karlsson, 2006, str. 233.

⁴⁶ Čermák. Kolokabilita in: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*, dostupné online z: <https://www.czechency.org/slovník/KOLOKABILITA>, citováno 20. 5. 2019.

⁴⁷ Čermák, Cvrček. Kolokace in: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*, dostupné online z: <https://www.czechency.org/slovník/KOLOKACE>, citováno 20. 5. 2019.

⁴⁸ Čermák, 2010, str. 314.

⁴⁹ Klégr, 2016, str. 95–103.

Pro zkoumání kolokací existují dodnes dva poměrně odlišné přístupy. Každý z nich k problematice přistupuje z opačného konce, ačkoli jejich hlavní cíl – nalezení uspokojivé definice, je společný. První z nich, frazeologický, nahlíží problematiku přístupem od shora dolů (*top-down*), začíná teorií a snaží se jejím prostřednictvím vytvořit metodu vyhledávání. V tomto pojetí se kolokací rozumí spíše frazém jakožto ustálená syntagmatická konstrukce definovaná svými vlastnostmi jako jsou sémantické i syntaktické odchylky, zaměnitelnost jejich částí či přenesený význam. Tento přístup se zaměřuje hodně na typologii kolokací, frekvence není jeho hlavním zájmem.⁵⁰

Druhý přístup je naopak frekvenční a přistupuje ke zkoumání kolokací metodou *bottom-up*, tedy od empirických dat směrem k teorii. Byl vyvinut v Británii a vychází z kontextuální teorie J. R. Firtha, v jehož přístupu dále pokračoval zejména John Sinclair.⁵¹ Hlavní Firthovou myšlenkou je, že konkrétní význam slova vzniká až jeho spojením se slovy dalšími, čímž popírá názor, že slova mají svůj inherentní základní smysl. Namísto toho mají jen jakýsi sémantický potenciál, který nabývá konkrétní podoby až v závislosti na kontextu.⁵² Přístup se snaží předvídat, které jednotky se spolu budou vyskytovat pravděpodobněji, a je úzce spjatý s korpusovou lingvistikou a statistickým zjišťováním významnosti souvýskytu slov.⁵³ Sinclair dělí kolokace právě podle statistické významnosti na významné a nahodilé. Úzká propojenost významů slov vedla k myšlence, že jazyk je organizován dvěma principy – idiomatickým a principem otevřené volby. Právě idiomatický princip je podle Sinclaire důležitější a jazyková produkce je z velké části podmíněna kolokačními preferencemi a omezeními.⁵⁴ Čistě otevřená volba je do značné míry spíše hypotetický pojem a dalo by se o ní uvažovat u lexémů, jako jsou spojky. Takové lexikální jednotky taktéž nemají referent v mimojazykové realitě, který by omezoval jejich kolokabilitu.⁵⁵ Definice kolokací v tomto přístupu záleží tedy primárně na frekvencích souvýskytu. F. J. Hausmann, jeden ze zastánců frazeologického pojetí kolokací, upozorňuje, že kolokace nemusí být nutně kontinuitní a lexémy patřící do jedné kolokace se mohou ve větě objevit i poměrně daleko od sebe, základem jejich vztahu je syntaktická vazba.⁵⁶ Kritérium frekvence je pro různé aurory odlišné a začíná už na jakémkoliv souvýskytu, nalezeném byť pouze jednou.⁵⁷

---

⁵⁰ Klégr, 2016, str. 99.

⁵¹ Tamtéž, str. 96.

⁵² Tamtéž, str. 96–97.

⁵³ Tamtéž, str. 97–98.

⁵⁴ Sinclair, 1991, str. 109–110.

⁵⁵ Jantunen, 2001, str. 173.

⁵⁶ Klégr. 2016, str. 100.

⁵⁷ Tamtéž, str. 98.

Jedna z možností, jak kolokace dále specifikovat, je rozdělení na volné a omezené. V případě volných kolokací, se jejich jednotlivé elementy vyskytují často spolu, ale jsou bez problému nahraditelné jinými lexémy. U omezených má jeden z elementů jiný než svůj základní význam, tento element je nazýván kolokátorem a jeho výběr záleží na elementu kolokace, který nese svůj základní význam a nazývá se báze.⁵⁸

Kromě pojmu kolokace vydělují někteří lingvisté také pojem koligace, který se zaměřuje na gramatické struktury, jež se v okolí zkoumaného lexému objevují, nikoli na jejich lexikální význam.⁵⁹

V této práci přistupuji ke kolokacím z principu frekvenčního a jejich příslušnosti k uzuálním, otevřeným kolokacím.

2. 2. 3. SÉMANTICKÁ PREFERENCE A PROZÓDIE

Sémantická preference je termín, který se v lingvistice objevil zhruba s příchodem nového tisíciletí a který zavedl právě John Sinclair.⁶⁰ Sémantická preference vychází z kolokací a je jejich jakýmsi zobecněním a shrnutím. Pokud se zkoumají sémantické preference určitého lexému, je cílem popisu, určit do jaké sémantické skupiny patří lexémy, které se typicky vyskytují v kontextu daného slova, jaké sémantické rysy lexém ve svém okolí preferuje.⁶¹ Při popisu kolokujících lexémů není brána v potaz příslušnost ke slovnímu druhu, důležité je zobecnění vlastností například na skupinu lexémů nesoucích význam důležitosti, velikosti, nedostatku atd. Ve své analýze uplatním však i omezení z hlediska slovního druhu, jelikož jsem popisovanou konstrukci zúžila pouze na spojení s adjektivem, v detailnější analýze konkrétních intenzifikátorů se zaměřím i na sémantické preference celé konstrukce v rámci širšího kontextu, kde už toto omezení uplatněno nebude.⁶²

Druhý termín, který bývá často užíván v souvislosti s problematikou kolokací a dále se sémantickými preferencemi je sémantická prozódie. Termín pochází od Johannese P. Louwa, který ho použil v 90. letech.⁶³ Pár let před ním se stejnému jevu věnoval už Sinclair.⁶⁴ Sémantická prozódie popisuje taktéž syntagmatické vztahy a nese ještě větší míru zobecnění a abstrakce – soustředí se na funkci daného jazykového výrazu a na to, jakým způsobem

---

⁵⁸ Korhonen, 2018, str. 63–64.

⁵⁹ Jantunen, 2009, str. 359.

⁶⁰ Sinclair, 1998, str. 1–24. Cit. dle Pirkoly, 2016, str. 13.

⁶¹ Jantunen, 2009, str. 359.

⁶² Pirkola, 2016, str. 13–14.

⁶³ Louw, 1993, str. 157.

⁶⁴ Sinclair, 1991, str. 112.

je interpretován. Hlavním měřítkem bývá pozitivnost či negativnost, případně příjemnost a nepříjemnost.⁶⁵ Termín má tak blízko k pragmatice a diskurzu.⁶⁶

Hranice mezi sémantickou preferencí a prozódii však není nijak ostře vyhraněna a užívání obou termínů je někdy dokonce synonymní. Sémantickou prozódii je dobře možné chápat jako součást sémantické preference. Neustálenost pojetí ukazuje i definice těchto pojmů v NESČ, kde je jako jedno z vysvětlení sémantické preference uveden vztah mezi lexémem a sémanticky příbuznou skupinou slov.⁶⁷ Ve své diplomové práci pojmám sémantickou preferenci z pohledu uvedeného v prvním odstavci.

2. 2. 4. PŘEDPOKLADY A OMEZENÍ SÉMANTICKÉ SPOJITELNOSTI

Předpoklad lexikální kombinovatelnosti se obecně opírá o dvě pravidla – význam komponentů a strukturu celku, které musí být takové, aby uživatel výsledným kolokacím jasně rozuměl. Z hlediska významu je pro kompatibilitu jednotlivých prvků v kolokaci nutná smysluplnost jejich souvýskytu.

František Čermák jmenuje tři poznatky založená na pozorování frekvencí, ty se týkají frekvence samotné, sémantiky a sémiotiky. Stylově nepříznakové kolokace obvykle obsahují lexémy zhruba podobné frekvence. Ze sémantického hlediska se navzájem kombinují prvky, jež jsou kompatibilní, to jest slučitelné z hlediska významů.⁶⁸ Tuto významovou kompatibilitu umožňuje přítomnost stejného sémantického rysu v obou částech kolokace. Například v kolokaci *pomalý proces* nese lexém *proces* rys tempa, kdežto v kombinaci **pomalá svoboda* sdílení takového rysu chybí. Zajímavým jevem stojícím právě na hranici kompatibility je metafora, kterou je možné brát ne jako pouhé porušení těchto sémantických pravidel, ale chápat ji jako rozšíření kombinatorických možností.⁶⁹ Z hlediska sémiotiky je kladen důraz na to, který člen kolokace označuje individuum a který nadřazenou třídu. Nejčastější je kombinace individua specifikovaného třídou, např. *ten pes je kulhavý*. Pokud jsou splněny výše uvedené předpoklady, kolokace podléhá ještě kontrole správnosti gramatiky.⁷⁰

---

⁶⁵ Pirkola, 2016, str. 14.

⁶⁶ Jantunen, 2009, str. 359.

⁶⁷ Cvrček. Sémantická preference. In: *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, dostupné online z: https://www.czechency.org/slovník/SÉMANTICKÁ_PREFERENCE, citováno 2. 6. 2019.

⁶⁸ Čermák, 2010, str. 294–295.

⁶⁹ Tamtéž, str. 282–283.

⁷⁰ Tamtéž, str. 295.

Vysokou a zdánlivě neomezenou kolokabilitou disponují gramatická slova, naopak extrémně omezená je u tzv. monokolokabilních slov.⁷¹

2. 3. ABSTRAKTA A KONKRÉTA

Jedním z hlavních kritérií popisu kolokací bude jejich přiřazení ke skupině abstrakt, či konkrét. František Čermák definuje konkréta jako snadněji vysvětlitelná, mající své významy vázané na konkrétní a hmotnou realitu. Je možné je vnímat smysly. Abstrakta naopak existují jen ve vědomí mluvčích, nelze je vnímat smysly a ani lokalizovat v prostoru.⁷² Abstrakta jsou složitě definovatelná a žádný přesný test na zařazení lexému k jedné z kategorií neexistuje.⁷³ Na pomezí těchto dvou kategorií se pohybují takzvaná pseudokonkréta, která se svým chováním konkrétům podobají, ale jejich význam je smyšlený a jimi označované v realitě neexistuje. Jsou jimi například lexémy *bůh* nebo *anděl*.⁷⁴

Je třeba brát zřetel také na možnou polysémii lexému, která typicky vychází od konkrét směrem k odvozenému abstraktnímu významu. V jazyce je celková tendence postupného nárůstu abstrakt vůči konkrétům a většina lidského vyjadřování je založena právě na abstraktech, která tak v jazyce početně převažují. Uvažování o dělení na tyto dvě kategorie je implicitní pouze u substantiv, kde je nejzřetelnější. Zprostředkovaně ho však lze vidět i u dalších plnovýznamových slovních druhů, například mezi adjektivy *dřevěný*, *špičatý*, *studený* x *chytrý*, *ústavní*, *zajímavý* je se zohledněním kritéria smyslové vnímatelnosti rozdíl.⁷⁵

2. 4. LEXIKALIZACE

Lexikalizace je vývojový proces týkající se morfologie a sémantiky, kdy se jednotka složená z více částí nesoucích vlastní význam stává sémantickým celkem, tedy novou lexikální jednotkou. V tomto širokém pojetí lexikalizace úzce souvisí se slovtvorbou.⁷⁶

V rámci lexikalizace je vydělováno několik typů. Jedná se o skládání, odvozování, konverzi, kdy dochází k funkčnímu posunu od jednoho slovního druhu ke druhému, zkracování, blending neboli vytvoření nového lexému z částí více lexémů, někdy je pod pojem

---

⁷¹ Čermák, 2010, str 296–298.

⁷² Tamtéž, str. 55.

⁷³ Hladká, Abstraktum in: *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, dostupné online z: <https://www.czechency.org/slovník/ABSTRAKTUM>, citováno 3. 7. 2019.

⁷⁴ Čermák, 2010, str. 55.

⁷⁵ Tamtéž, str. 55–56.

⁷⁶ Brinton, Traugott, 2005, str. 32–33.

lexikalizace zahrnováno i vytváření morfologicky jednodušších forem, užívání zkratkových slov nebo zdomácnění slov cizích.⁷⁷

Důležitá je postupnost procesu a mnohdy je proto lepší hovořit o stupni lexikalizace. Výsledkem lexikalizace je, že význam daného lexému už není pojímán jako součet významů kmene a afixů, případně jednotlivých částí složeného slova či víceslovné jednotky, ale dostává význam vlastní. Jednat se může také o ustrnutí pádové koncovky a přechodu od ohebného slovního druhu k neohebnému. Lexémy mohou mít současně lexikalizovaný i nelexikalizovaný význam.⁷⁸

V důsledku oslabení, případně částečného oslabení lexikálního významu je možné užívat slovo v širších kontextech a také v zástupné funkci za slova další. Tento jev je příznačný právě pro intenzifikační adverbia, jako je české *hrozně*, *strašně*, *šíleně* a také pro jejich ekvivalenty v mnoha dalších jazycích. Oslabování lexikálního významu může vést ke gramatikalizaci a přechodu od plnovýznamových slov ke slovům významově plně závislým na kontextu.⁷⁹ Proces lexikalizace se děje, jak už bylo výše naznačeno, typicky právě směrem od konkrét k abstraktům a na jeho pozadí může často stát metafora. Konkrétní významy pak z jazyka v průběhu času někdy mizí.⁸⁰

Lexikalizace se může týkat jak jednotlivých slov, tak i slovních spojení.⁸¹ V rámci frazémů dochází k lexikalizaci, kdy se jednotlivé komponenty frazému nevnímají jako samostatné s vlastním významem, ale mluvčí vnímají celý frazém jako jednu jednotku, se kterou v jazyce pracují. Frazémy vznikají stále nové, některé jsou jen módní a nemají dlouhého trvání, jiné se mohou časem dostat do lexikografických příruček.⁸²

Tématu lexikalizace se budu věnovat ještě s konkrétním usouvztažením k intenzifikačním výrazům ve třetí kapitole.

---

⁷⁷Brinton, Traugott, 2005, str. 34–42.

⁷⁸ VISK § 166, dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=166>, citováno 1. 7. 2019.

⁷⁹ Hladká. Synsémantikum. In: *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, dostupné online z: <https://www.czechency.org/slovník/SYNSÉMANTIKUM>, citováno 27. 6. 2019.

⁸⁰ Eloranta, Leino, 2017, str. 206–207.

⁸¹ VISK § 166, dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=166>, citováno 1. 7. 2019.

⁸² Korhonen, 2018, str. 47.

3. INTENZIFIKACE

3.1. OBECNÁ CHARAKTERIZACE INTENZIFIKACE

Funkcí intenzifikačních výrazů je udávat odchylku míry od očekávaného stupně a tuto míru tak zesilovat či zeslabovat.⁸³ K samotnému termínu intenzifikační výraz/intenzifikátor existuje vícero přístupů a někteří lingvisté považují označení intenzifikátor za nevhodné pro takové výrazy, které udávají míru nižší, jelikož samotná intenzifikace je asociována přímo s vyšší mírou.⁸⁴ Finský lingvista Matti Punttila, který se věnuje vyjadřování míry v jazyce, rozděluje intenzifikační slova na tři skupiny podle jejich specifikace míry jako malé, střední, tedy přiměřené a velké.⁸⁵

V jazyce je možné vyjádřit intenzifikaci téměř na všech rovinách, počínaje fonetickou, kde lze vyšší míru naznačit například nezvyklým prodloužením vokálu, na morfologické rovině charakterizují míru mimo jiné mnohé prefixy cizího původu (např. *super-*, *mini-*, *ultra-*) a na rovině lexikální se jedná právě o intenzifikační výrazy a také o mnohé lexémy, které už v sobě mají zabudovaný rys vyšší či nižší míry. Na rovině syntaktické pak kupříkladu opakování týchž lexémů či tautologické výrazy.⁸⁶

Skupina intenzifikátorů není uzavřená a jejich množství by bylo komplikované přesně určit, navíc se mění v průběhu času, jelikož časté užívání některého intenzifikátoru má zároveň vliv na jeho samotnou míru a s vysokou frekvencí se může začít jevit jako „opotřebovaný“ a nedostatečný.⁸⁷ Vzhledem k tomu, že jev intenzifikace prostupuje prakticky všemi jazykovými plány, její prostředky pokrývají široký repertoár, který se stále obohacuje a může tak být zdrojem jazykové tvořivosti.⁸⁸

Povaha intenzifikace je obvykle subjektivní s důrazem na pragmatickou stránku užití, často spojenou i s evaluací. Většina intenzifikátorů je při běžném užití neexaktní a neudává přesně měřitelnou míru, ale míru přibližnou, a navíc pojatou tak, jak ji chápe konkrétní mluvčí.⁸⁹ Mluvčí svým zpravidla subjektivním vyjádřením, kdy danému příznaku připisuje hodnotu na stupnici, základní informaci pouze specifikuje. Intenzifikační prostředky jsou tak ve výpovědích do jisté míry nadbytečné, jelikož jejich vynecháním podaná informace neztrácí

---

⁸³ Nekula. Intenzifikační částice. In: *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, dostupné online z: https://www.czechency.org/slovník/INTENZIFIKAČNÍ_ČÁSTICE, citováno 29. 6. 2019.

⁸⁴ Niskanen, 2017, str. 10.

⁸⁵ Punttila, 1985, str. 46.

⁸⁶ Niskanen, 2017, str. 11–12.

⁸⁷ Čermák, 2010, str. 120.

⁸⁸ Cvejnová, 1999, str. 80.

⁸⁹ Čermák, 2010, str. 120.

smysl.⁹⁰ Tato vágnost podporuje časté užívání intenzifikátorů zvláště v jazyce mluveného charakteru.⁹¹ Niskanen ve své diplomové práci k subjektivitě jako příklad uvádí, že výraz *paljon omenoita* (mnoho jablek) je objektivnější než výraz *erittäin paljon omenoita* (velmi mnoho jablek).⁹² Intenzifikace konkrét je ojedinělá, zvláště pak zvířat nebo lidí, a specifikace míry se typicky objevuje s abstrakty.⁹³

Jak je vidět, intenzifikace je velmi široký pojem, v této diplomové práci budu pod pojem intenzifikátor zahrnovat jak zesilující, tak zeslabující výrazy i výrazy udávající střední míru a budu se jimi zabývat na lexikální rovině. Konkrétní lexikální prostředky intenzifikace ve finštině uvedu v kapitole 3. 2.

3. 1. 1. VZTAH INTENZIFIKACE A KOMPARACE

Intenzifikace bývá někdy dávána do souvislosti s komparací neboli srovnáním. Tyto dva jevy jsou si vzájemně blízké z toho důvodu, že uživatelé jazyka mají potřebu entity srovnávat, a to pomocí porovnání s nějakým reálně existujícím bodem nebo s utvořeným prototypem.⁹⁴ Oba jevy tedy vyjadřují vztah výpovědi k nějaké hodnotové stupnici, v případě komparace je to porovnání různých hodnot, v případě intenzifikace jde o zařazení hodnoty rozvíjeného příznaku do nějaké oblasti stupnice, která může být absolutní, vysoká, průměrná či malá. Z toho plyne rozdíl, že intenzifikace bývá méně kontextově závislá, kdežto u komparace je nutná větší znalost konkrétní mimojazykové situace.⁹⁵ Jak již bylo řečeno v předchozím oddíle, intenzifikace navíc nepřináší do výpovědi žádný samostatný význam, komparace ano. Komparativní výrazy je navíc možné dále specifikovat intenzifikátory. Naopak některé komparativní výrazy ztrácejí svůj primární význam a začínají pak plnit funkci intenzifikátorů. Jedná se o intenzifikační přirovnání, která bývají idiomatizovaná, například *silný jako lev*, kde nese lexém *lev* jen funkci jistého modelu. Druhým typem, který s tímto souvisí, jsou přirovnání pomocí relačních adjektiv nebo adverbí, např. *andělská trpělivost*, kde má adjektivum rovněž modelovou funkci a lze ho nahradit přirovnáním *trpělivý jako anděl*.⁹⁶

Matti Puntila zahrnuje intenzifikaci i komparaci pod souhrnný pojem gradace a komparaci označuje jako gradaci relativní, což odkazuje právě na srovnání s něčím

---

⁹⁰ Cvejnová, 1999, str. 79.

⁹¹ Čermák, 2010, str. 120.

⁹² Niskanen, 2017, str. 13.

⁹³ Čermák, 2010, str. 120.

⁹⁴ Niskanen, 2017, str. 10–11.

⁹⁵ Cvejnová, 1999, str. 77–78.

⁹⁶ Tamtéž, str. 80–81.

konkrétním, kdežto intenzifikace náleží ke gradaci absolutní, kde dochází ke srovnání s celou skupinou.⁹⁷

3. 1. 2. EVALUATIVNOST

S intenzifikací mnohdy souvisí i evaluativnost, tedy schopnost jazykem hodnotit, typicky na škále plus-minus. Cílem evaluace je na jedné straně pozitivní či negativní vyjádření mluvčího, který chce svým hodnocením zapůsobit na posluchače. Některé lexémy, zvláště substantiva, už samy o sobě nesou rys evaluativnosti.⁹⁸ Evaluace bývá podobně jako intenzifikace převážně subjektivní.⁹⁹ Následující korpusová analýza ji bude zohledňovat zejména tam, kde budou popisovány širší kolokace a významové souvislosti intenzifikátorů vůči jimi specifikovaným vlastnostem, předmětům a činnostem a také v rámci některých intenzifikátorů samotných (viz podrobněji kapitola 3. 3. 2.).

3. 1. 3. SOCIÁLNÍ A PRAGMATICKÉ FUNKCE INTENZIFIKACE

Intenzifikátory často nesou kromě samotného vyjádření míry také sociální nebo pragmatický význam. Jejich konkrétní užití v kontextu vypovídá rovněž o typu uživatele jazyka. Beltrama ve své disertační práci na téma anglických intenzifikátorů uvádí, že mluvčí mají celkově tendenci modelovat si podle příkladových vět toho, kdo by je mohl užívat – nejčastěji s ohledem na pohlaví, věk a příslušnost k nějaké sociální vrstvě. Nese-li například intenzifikátor *totally* (*naprosto, totálně, úplně*) v kontextu vysokou míru emotivnosti, bude u ostatních mluvčích patrně existovat tendence asociovat si takovéto užití s mluvčím v podobě mladé ženy z vyšší společenské třídy, u které se neočekává příliš vysoká inteligence.¹⁰⁰ V případech, kdy intenzifikátor nese vysokou míru této emotivnosti a má zřejmý sociální význam, se naopak potlačuje jeho původní intenzifikační funkce a z hlediska lexikálního významu se stává spíše vyprázdněným.¹⁰¹ Lappalainen ve svém článku o jazyce mládeže jmenuje intenzifikátory jako jeden z rysů jejich jazyka, oblibě se navíc těší jen některé z lexémů – mezi mládeží je více užívaný výraz *tosi* (*skutečně*), na úkor zastarávajícího lexému *hyvin* (*velmi*).¹⁰²

---

⁹⁷ Punttila, 1985, str. 25.

⁹⁸ Čermák, 2010, str. 118–119.

⁹⁹ Tamtéž, str. 120.

¹⁰⁰ Beltrama, 2016, str. 9–11.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 12.

¹⁰² Lappalainen, 2001, str. 78–79.

Expresivita a hyperboličnost, které bývají v intenzifikaci mnohdy přítomné, se také často používají v některých žánrech, například v reklamním jazyce, kde je snaha ovlivnit řečovým aktem chování příjemce.¹⁰³ Předpokladem toho je v první řadě upoutání pozornosti příjemce, o což reklamy, ale třeba také novinové titulky nebo i osobní promluvy mluvčích, kteří se snaží získat možnost vyjádření a vyslechnutí ve větší skupině, svádějí boj. Častým prostředkem upoutání pozornosti je uvedení vysoké míry v podobě absolutní gradace, kdy popisovaná entita nese nejvyšší míru vlastnosti ve srovnání s celou skupinou podobných entit, například nabízený byt popsáný jako *tavattoman edullinen* (*neobvykle výhodný*), je tak výhodný v porovnání se všemi nabízenými byty.¹⁰⁴ Ačkoli všechna antonyma už sama o sobě označují nějaké odchýlení od normy, zdají se být poměrně neutrální a nevzbuzují přílišné reakce. K upoutání pozornosti proto často slouží rozšíření emocionální složky.¹⁰⁵ Nadužívání intenzifikátorů a zvláště superlativů vede k oslabování jejich významu, který se pak dále zdá nedostatečný, obyčejný a je třeba ho nějakým způsobem posunout dále – například prefixoidy jako *hyper-*, *super-*, *ultra-*. Toto postupné zevšednění a potřeba nového zároveň zajišťuje produktivitu mnohých intenzifikačních prostředků. Punttila na tomto místě hovoří o inflaci lexémů.¹⁰⁶

Pro upoutání pozornosti proto mnohdy slouží často se vyskytující obraty a inovace v běžném jazyce nestandardní.¹⁰⁷ Petra Vartia se například zabývala užitím adjektiv v reklamách fastfoodových řetězců a ve svém výzkumu zdůrazňuje užívání intenzifikátorů, které jsou zároveň evaluativní, často udávají absolutní míru a z hlediska vlastní sémantiky se vyskytují v poměrně nových kontextech – například specifikace hamburgeru výrazy *taivaallisen hyvä* (*nebesky dobrý*) a *syntisen hyvä* (*hříšně dobrý*).¹⁰⁸

¹⁰³ Kaloinen, 2004, str. 275–277.

¹⁰⁴ Punttila, 1990, dostupné online z: <https://www.kielikello.fi/-/hyperhyvaa-vai-huippuhuonoa-tarpeellisista-ja-tarpeettomista-vahvistussanoista>, citováno 4. 7. 2019.

¹⁰⁵ Orpana, 1988, str. 151.

¹⁰⁶ Punttila, 1990, dostupné online z: <https://www.kielikello.fi/-/hyperhyvaa-vai-huippuhuonoa-tarpeellisista-ja-tarpeettomista-vahvistussanoista>, citováno 4. 7. 2019.

¹⁰⁷ Uusitalo, 1995, str. 31.

¹⁰⁸ Vartia, 1995, str. 49–50.

3. 2. ZÁKLADNÍ MOŽNOSTI INTENZIFIKACE VE FINŠTINĚ

Začnu-li při popisu možností, kterými finština vyjadřuje míru, od nejnižších jednotek, tedy morfémů, je na místě uvést stupňování v podobě komparativu a superlativu. Dalším způsobem, jak specifikovat míru skrze morfologii je sufix zvaný *moderatiivijohdin* mající podobu *-hkO*, jenž snižuje míru vlastnosti označené kmenem lexému. Specifikaci míry nesou i některé další sufixy (viz VISK § 294), ale jejich rozbor by byl pro tuto práci zbytečně podrobný.¹⁰⁹ Suffix *-hkO* bývá v textech věnujících se intenzifikaci uváděn jako prototypický.¹¹⁰

Zajímavou kategorií jsou intenzifikační prefixoidy, které stojí na pomezí prefixu a složeného slova.¹¹¹ Jsou jimi například *koko-*, *läpi-*, *täys(i)-* a *umpi-* s významem *cele*, *úplně*, *naprosto*. Kategorie těchto prefixoidů je částečně prostupná i s kategoriemi dalšími. Některé z nich jsou používány také jako samostatné lexémy – například *hirmu* (*hrozně*), *tosi* (*skutečně*), *super* (*super*) je možné vidět jako samostatná intenzifikační slova, ale zároveň jako prefixoidy. Punttila uvádí, že prefixoidy mohou být často součástí adjektiv a adverbíí, které se komparace běžně neúčastní.¹¹² Mnohdy jsou také cizího původu – např. *hypermoderni* (*hypermoderní*), *superrohkea* (*superodvážný*).¹¹³

Implicitní vyjádření míry nesou i mnohé samostatné lexikální jednotky, které jako takové intenzifikátory nejsou. Výrazně se to projevuje u některých složených adjektiv nebo adverbíí, jejichž přední komponent je významově podobný přirovnání se spojkou *kuin* (*jako*). Punttila je přirovnává k superlativu, jelikož přední komponent složeniny je významově asociován s intenzitou, která se blíží krajní míře vlastnosti, již nese základní část složeniny. Příkladem je adjektivum *salamannopea* (*bleskurychlý*), kde *salama* (*blesk*) slouží jako nositel extrémní míry rychlosti.¹¹⁴ Zároveň zde může probíhat lexikalizační proces, při kterém se vlastní význam přední části postupně vyprazdňuje. Například lexém *viti* v původním významu čerstvě napadaného sněhu se přes užití ve složenině *vitivalkoinen* (*sněhově bílý*) postupně zbavuje tohoto primárního významu, jeho souvislost se sněhem přestává být zřetelná a začíná se používat i v jiných kontextech jako intenzifikační prefixoid, např. ve složenině *vitiviisas* (*velmi moudrý*) už je původní význam zastřen a hlavní část složeniny se sněhem ani

¹⁰⁹ VISK § 294, dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=294>, citováno 2. 7. 2019.

¹¹⁰ Punttila, 1985, str. 44.

¹¹¹ Martincová. Prefixoid. In: *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, dostupné online z: <https://www.czechency.org/slovník/PREFIXOID>, citováno 2. 7. 2019.

¹¹² Punttila, 1985, str. 50.

¹¹³ Punttila, 1990, dostupné online z: <https://www.kielikello.fi/-/hyperhyvaa-vai-huippuhuonoa-tarpeellisista-ja-tarpeettomista-vahvistussanoista>, citováno 4. 7. 2019.

¹¹⁴ Punttila, 1985, str. 36.

bělobou nesouvisí.¹¹⁵ Implicitní vyjádření míry je možné spatřovat i na škále adjektiv vztahujících se k jedné doméně – např. *hoikka – solakka – normaali – tanakka – tukeva – vatsakas* (útlý – štíhlý – normální – robustní – tělnatý – břichatý).¹¹⁶

Jedním z nejběžnějších způsobů, jak specifikovat míru vlastnosti je přidání lexému, jehož primární funkcí je právě intenzifikace. Některé z nich jsou sémanticky vyprázdněné a plní pouze intenzifikační funkci, jiné navíc nesou kromě rysu kvantity i rys kvalifikační.¹¹⁷ Mluvnice VISK intenzifikační slova shrnutá pod pojem *intensiteettimäärite* třídí podle morfologických kritérií na intenzifikační částice (*intensiteettipartikkelit*) jako je například *aivan, ihan, kovin, melko* (naprosto, úplně, velmi, docela) a další, které morfologicky často odpovídají adverbium a někdy bývají uváděny též jako měrová adverbia – viz VISK § 646¹¹⁸. Dále vymezuje substantiva a adjektiva v genitivním tvaru a do třetí kategorie pojmenované pouze jako „další“ autoři řadí výrazy jako *todella, tosi, sika* (opravdu, skutečně, jako prase) nebo *tarpeeksi, kyllin, liian* (dostatečně, dost, příliš). Stejně jako komparativ, superlativ, sufix *-hkO* a prefixoidy doplňují tyto intenzifikační slova stupně vlastnosti, způsobu či rozsahu neseného adjektivy či adverbii, ale dokonce i některými zájmeny, kterým připisují míru větší, přiměřenou či naopak menší. Skupina intenzifikačních částic je na rozdíl od skupiny genitivních tvarů uzavřená.¹¹⁹ Mezi jmennými genitivními výrazy jsou jak u substantiv, tak i adjektiv často užívanou skupinou citově zabarvené výrazy a vulgarismy.¹²⁰ Některé specifikace míry mohou být založeny taktéž na stereotypu, např. spojení *hämäläisen hidas* (hämejsky pomalý). V nich je přítomný taktéž kvalifikační prvek, ale interpretace z hlediska kvantity převládá. Tyto výrazy vyžadují obecné povědomí příjemce o dané typizaci, v uvedeném případě znalost toho, že obyvatelé oblasti Häme jsou považováni za pomalejší než obyvatelé ostatních částí Finska.¹²¹

Dalším způsobem vyjádření intenzity, v tomto případě vyšší, je reduplikace. Násobení téhož jazykového prvku přidává výrazu na intenzitě a vyvolává dojem opakování, trvání. Reduplikace je považována za poměrně primitivní jazykový prostředek, jelikož je typický pro komunikaci s dětmi nebo pro jazyk mentálně postižených. Ve finštině se nejčastěji projevuje u lexémů *hieno, moni, pieni* (vynikající, mnohý, malý) a *suuri* (velký) v genitivním

¹¹⁵ Tamtéž, str. 50.

¹¹⁶ Tamtéž, str. 56–57.

¹¹⁷ Punttila, 1985, str. 51.

¹¹⁸ VISK § 646, dostupné online z <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=646>, citováno 2. 7. 2019.

¹¹⁹ VISK § 664, dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=664>, citováno 1. 7. 2019.

¹²⁰ VISK § 666, dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=666>, citováno 1. 7. 2019.

¹²¹ Orpana, 1988, str. 137.

tvary prvního výrazu jako *hienon hieno* (vynikajícne vynikající).¹²² Tímto způsobem lze intenzifikovat i substantiva, např. *miesten mies* (muž mužů) ve smyslu nejvíce mužného muže.¹²³ Reduplikace může mít podobu úplného opakování, nebo může být slabší v podobě opakování pouze počáteční části slova – např. *putipuhdas* (čistě čistý). Za slabší reduplikaci je považováno také přidružení sémanticky blízkých výrazů – např. *vihdoin viimein* (konečně). Důležitou roli u reduplikace ve finštině hraje aliterace.¹²⁴

3. 3. INTENZIFIKAČNÍ ADJEKTIVA V GENITIVU A JEJICH DOSAVADNÍ POPIS

3. 3. 1. POPIS Z HLEDISKA MORFOLOGIE A SLOVNÍHO DRUHU

Adjektiva, která ve svém genitivním tvaru fungují jako intenzifikační, bývají v odborné literatuře uváděna v souvislosti s dalšími intenzifikačními výrazy, především se substantivy v genitivním tvaru udávajícími také míru a s intenzifikačními částicemi majícími mnohdy adverbiální podobu a často genitivu podobné koncové *-n*, jehož diachronní původ není stoprocentně vyjasněn.¹²⁵ O jejich slovnědruhové příslušnosti panuje mezi lingvisty nejistota. Minna Jaakola ve své práci zabývající se finským genitivem upozorňuje na zvláštní postavení těchto tvarů a snahy vyčleňovat je zvlášť jako jednu skupinu nehledě na jejich různou slovnědruhovou povahu. Například Vilks pro ně proto užívá souhrnné označení *astemäärite* (měrové určení).¹²⁶ Toto řešení ovšem komplikuje fakt, že stejná genitivní konstrukce, která slouží intenzifikaci, mnohdy popisuje kvalitu, nikoli kvantitu, či zahrnuje obojí. Otázkou zůstává, do jaké míry tato genitivní adjektiva stále zůstávají adjektivy a jak velký ohled je třeba brát na jejich možnou lexikalizaci směrem k adverbiím s ustrnulou pádovou koncovkou.¹²⁷ Neexistuje však žádné přesné pravidlo, jak oddělit, co je již lexikalizované a vydělené z původního paradigmatu a co má k tomuto paradigmatu ještě stále vztah.¹²⁸ Dosavadní odborné texty na tuto otázku nepodávají jednoznačnou odpověď. Například Ahlman, jehož vymezení adverbií je bráno jako jedno ze stěžejních, rozděluje adverbia do tří základních skupin – na materiální, kam patří určení místa, času, způsobu; modální a také na adverbia vyjadřující intenzitu, kde vyjmenovává i výrazy jako *tavattoman*, *suunnattoman*, *valtavan*, *kauhean*

¹²² Punttila, 1985, str. 48–49.

¹²³ Penttilä, 1957, str. 333.

¹²⁴ Punttila, 1985, str. 48–49.

¹²⁵ Jaakola, 2004, str. 200.

¹²⁶ Vilks, 1996, str. 207–208.

¹²⁷ Jaakola, 2004, str. 201–202.

¹²⁸ Orpana, 1988, str. 58.

(*neobyčejně, nesmírně, ohromně, děsně*) a další s upozorněním na jejich spornou příslušnost k této skupině.¹²⁹ Orpana jako jeden z faktů, které hovoří pro vnímání lexému jako odpoutaného od svého paradigmatu, uvádí ten, kdy se původní význam nesený kmenem nezachová nebo se výrazně oslabuje, např. v *hirveän suuri* (*hrozně velký*). Na tento proces má vliv také frekvence.¹³⁰

Intenzifikační adjektiva se od intenzifikačních částic, potažmo adverbii, které nejsou z adjektiv, liší kompatibilitou omezenou pouze na rozvíjení adjektiv a adverbii, produktivností a neuzavřeností skupiny a také absencí sémantické vyprázdňenosti, na níž se zakládají hypotézy následující korpusové analýzy.¹³¹ Za doposud nelexikalizované genitivní intenzifikátory, které mají doposud silný vztah k paradigmatu lexému a podílejí se na otevřenosti a produktivnosti této skupiny, považuje Orpana ty, jejichž vlastní významová složka, kvalitativní komponent, ovlivňuje jejich kombinační schopnosti.¹³² Pro posílení procesu lexikalizace je důležitý posun od konkrétního významu k abstraktnějšímu, např. u adjektiva *loistava* (*zářivý*) je vidět posun k ustálení intenzifikačního výrazu, pokud bude užit kromě kontextu s konkrétem, např. *loistavan valkoiset hampaat* (*zářivě bílé zuby*), také v kontextu abstraktnějším, např. – *loistavan hieno suoritus* (*zářivě skvělý výkon*).¹³³

3. 3. 2. POPIS VLASTNÍ SÉMANTIKY INTENZIFIKAČNÍCH ADJEKTIV

Popis intenzifikačních adjektiv z hlediska jejich vlastní sémantiky je v rámci jazykových příruček velmi strohý. Vzhledem k tomu, že adjektivní intenzifikátory bývají v mluvnicích obvykle uváděny společně s ostatními intenzifikačními výrazy, tedy především adverbii a částicemi, u kterých vlastní sémantické rysy nejsou tak bohaté, omezuje se pak i popis adjektiv na pouhé uvedení významu přiměřené či od normy odchýlené míry. Kniha *Kieli 12. Kieliopillistuminen* v oddíle pojmenovaném *Astemääritteet* uvádí možnost rozvíjení adjektiva či adverbia adjektivem v genitivu, ale opět se více soustředí na otázku slovního druhu a na intenzifikaci obecně. O vlastnostech těchto adjektiv je tedy řečeno pouze to, že udávají různý stupeň míry, ale o tom, která adjektiva se typicky vyskytují v této funkci, není řečeno nic.¹³⁴ Podobně k této tematice přistupuje i mluvnice VISK, která navíc nabízí jen několik poznámek týkajících se spíše stylistiky – uvádí, že pro mluvený jazyk jsou časté intenzifikátory

¹²⁹ Ahlman, 1933, str. 143.

¹³⁰ Orpana, 1988, str. 61.

¹³¹ VISK § 664, dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=664>, citováno 1. 7. 2019.

¹³² Orpana, 1988, str. 152.

¹³³ Tamtéž, str. 158.

¹³⁴ *Kieli 12. Kieliopillistuminen*, 1997, str. 207–208.

mající povahu vulgarismu či citově negativního zabarvení a že mezi intenzifikátory jsou hojně zastoupená tzv. *karitiivadjektiivit*, která pomocí sufixu *-(mA)tOn* vyjadřují absenci vlastnosti, jež vyjadřuje kmen slova.¹³⁵ VISK uvádí v kategorii jmen, po vyřazení substantiv následující intenzifikátory:

*Erikoisen, hirveän, ilmeisen, kauhean, kohtalaisen, kohtuuttoman, mahdollisimman, mahdottoman, sairaan, suhteellisen, suhteettoman, tavattoman, turhan, uskomattoman, äärettömän.*¹³⁶

Výčet jmenuje jak výrazy značící odchylku od běžné míry, tak i ty, které označují normální, přiměřenou míru – viz dvojice od stejného základu *kohtalaisen – kohtuuttoman, suhteellisen – suhteettoman* (přiměřeně – nepřiměřeně, úměrně – neúměrně), než aby šireji pokryl významovou variabilitu.

Penttilä se ve své mluvnici o intenzifikačním typu adjektiv zmiňuje v kapitole věnované genitivu, jehož jeden typ nazývá zesilujícím genitivem (*vahvistava genetiivi*), kde mimo jiné jmenuje i konstrukce jako *mielettömän rakastunut, sanomattoman surullinen, kuolettavan ikävä* (šíleně zamilovaný, nevýslovně smutný, smrtelně nešťastný) a další, jedná se však o pouhý výčet bez dalšího komentáře; uvedené příklady jsou však poměrně pestré a dobře demonstrují rozmanitost této skupiny.¹³⁷

Jako jediná se tohoto tématu více dotýká Terttu Orpana ve své disertační práci s názvem *Kuvas vai kommentti*, kde se věnuje sémantice adverbii a adjektiv v genitivu. Ve svém popisu naznačuje některé skupiny vymezené právě na základě sémantiky intenzifikátorů, nikoli pouze podle toho, jaký stupeň míry označují. Publikace se kromě intenzifikátorů věnuje také výrazům, jejichž funkce je popis kvality, nikoli kvantity. Orpana však zdůrazňuje, že tyto dvě funkce se mnohdy prolínají a kvalitativní komponent pak v závislosti na míře lexikalizace ovlivňuje kombinační schopnosti intenzifikátoru. V základním dělení se Orpana drží tří kategorií adverbii určených Ahlmanem – materiální, intenzifikační a modální, ale jejich hranice považuje za prostupné. Například výrazy *ihastuttavan, säälittävän, hämmästyttävän* (okouzluječně, politováníhodně, překvapuječně) nesou jak kvalifikační, tak kvantifikační komponent.¹³⁸ Jako příklad typické specifikace kvality je uvedena specifikace barev.¹³⁹

¹³⁵ VISK § 666, dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=666>, citováno 29. 6. 2019.

¹³⁶ VISK § 664, dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=664>, citováno 29. 6. 2019.

Překlad: *Zvláště, hrozně, zjevně, děsně, přiměřeně, nepřiměřeně, nejmožněji, nemožně, chorobně, úměrně, neúměrně, neobvykle, zbytečně, neuvěřitelně, nekonečně.*

¹³⁷ Penttilä, 1957, str. 334–335.

¹³⁸ Orpana, 1988, str. 69–70.

¹³⁹ Tamtéž, str. 125.

Ohledně adjektiv, která primárně specifikují kvantitu a jsou tedy intenzifikační, naznačuje Orpana několik významových skupin, jejichž lexémy se objevují v této roli opakovaně.¹⁴⁰

Jednu skupinu tvoří intenzifikátory, jejichž význam lze chápat jako nějakou reakci na danou odchylku od normy, kdy nezvyklá míra přirozeně přitahuje pozornost a vzbuzuje reakce.¹⁴¹ Tyto výrazy mají typicky i výraznou kvalitativní složku významu, která může být emocionálně jak pozitivní, tak i negativní.¹⁴² Jako takové uvádí například *ihastuttavan kaunis tyttö, pelottavan ankara opetaja (okouzlující krásná dívka, děsivě přísný učitel)*.¹⁴³

Z hlediska míry samotné odchylky lze vydělit i výrazy, které označují nějaký absolutní stav, koncový bod, a ač zde jejich význam taktéž primárně specifikuje míru, mají i výraznou kvalitativní povahu, která je fyzicky dosvědčitelná v reálném světě. Jako příklad uvádí Orpana výraz *tappavan myrkyllinen (smrtelně jedovatý)*. V některých spojeních však může kvalitativní část takovýchto výrazů zůstat zcela na periferii, např. *tappavan yksitoikkoinen työ (úporně jednotvárná práce)*. Interpretace těchto intenzifikátorů je tedy závislá na konkrétních kombinacích.¹⁴⁴ K těmto výrazům značících absolutní stav by mohla patřit skupina morfologicky ohraničená sufixem *-(mA)tOn*, například *liikkumattoman (nehybně)* figurující jako koncový bod škály *liikkuva – tyyni – liikkumaton (pohyblivý – klidný – nehybný)*. Podobně výraz *kuulumattoman (neslyšně)* specifikující výrazy mající vztah ke sluchu, např. *kuulumattoman hiljainen ääni (neslyšně tichý hlas)*. U mnohých z nich však již došlo k oslabení či úplné ztrátě kvalitativní složky významu a plní tak jen funkci specifikace míry a jejich kvalitativní komponenty nadále neurčují možné kombinace. Takovými výrazy jsou například *sanomattoman (nevýslovně)*, *äärettömän (nekonečně)* či *mahdottoman (nemožně)*.¹⁴⁵

Další skupinou jsou výrazy, jež mají prozatím dostatečně výrazný i kvantitativní komponent, který významově souzní s rozvíjeným adjektivem a je do jisté míry jeho synonymem. V případě *tulisen kuuma (ohnivě/pálivě horký)* a *mikroskooppisen pieni (mikroskopicky malý)* mají oba lexémy z dvojice vztah k horkosti a malému rozměru a samotné adjektivum v genitivu by dokonce bylo schopné zastoupit celou dvojici.¹⁴⁶

Je zde tedy tendence kategorizovat intenzifikátory podle míry odchylky, k čemuž patří i zdůraznění koncového bodu, dále podle vyvolávání reakcí a nakonec podle vlastností

---

¹⁴⁰ Orpana, 1988, str. 137–172.

¹⁴¹ Tamtéž, str. 151–152.

¹⁴² Tamtéž, str. 158–159.

¹⁴³ Tamtéž, str. 152–153.

¹⁴⁴ Tamtéž, str. 154.

¹⁴⁵ Tamtéž, str. 156.

¹⁴⁶ Tamtéž, str. 157.

shodujících se s rozvíjeným adjektivem. Často je upozorňováno na morfologickou skupinu -*(mA)tOn* mající sémantickou vlastnost absence, ale v závislosti na kořeni slova mohou její zástupci spadat do různých kategorií.

Nastínění skupin, které Orpana nabízí, však není prezentované jako kompletní a pokrývající všechny intenzifikační adjektiva a adverbia. Jedná se spíše o postižení nejvýraznějších tendencí.

Vztáhnu-li příklady z VISK ke skupinám naznačeným Orpanou, vidíme početné zastoupení skupiny, která významově upozorňuje pouze na vztah k normě a případnou běžnost, či ojedinelost. K této skupině by patřily *erikoisen*, *kohtalaisen*, *kohtuuttoman*, *suhteellisen*, *suhteettoman*, *tavattoman*, pravděpodobně i *mahdollisiman*, *mahdottoman* a *turhan*. Za výrazy související s reakcí vyvolanou odchylkou od normy lze označit *hirveän*, *kauhean*, *sairaan* a *uskomattoman*. *Äärettömän* by pak reprezentovalo krajní mez, koncový bod. Poměrně specifická skupina dvakrát popsané stejné vlastnosti jako např. *tulisen kuuma*, zde zastoupena není a ani by ji nešlo určit, vzhledem k tomu, že v seznamu z VISK by nebyl uvedený potřebný kolokát.

Kolokacím intenzifikačních výrazů se ve studii *Minulla on aivan paljon rahaa – Fraseologiset yksiköt suomen kielen opetuksessa* věnuje Jantunen, zaměřuje se však pouze na intenzifikační částici *aivan*, nikoli na intenzifikační adjektivum. Tato studie může nicméně posloužit jako výchozí model pro další výzkumy na toto téma.¹⁴⁷

---

¹⁴⁷ Jantunen, 2009, str. 256–381.

4. KORPUSOVÁ ANALÝZA

4.1. CÍL

V následující analýze se zaměřím na to, zda vlastní sémantické rysy intenzifikačních adjektiv, ovlivňují jejich kombinatorické možnosti. Výzkumné otázky jsou následující:

- 1) Jaké skupiny adjektiv se z hlediska vlastního významu objevují v intenzifikační funkci a odpovídají-li tyto skupiny výše naznačeným skupinám?
- 2) Liší se sémantická preference a prozódie jednotlivých skupin?
- 3) Mají intenzifikátory ze stejné skupiny shodné sémantické preference a prozódii a fungují tedy jako synonyma?

Vzhledem k tomu, že analýza je z větší části kvantitativní a zkoumaný materiál byl zvolen na základě vysokých frekvencí, domnívám se, že blíže zkoumaná adjektiva budou ve své intenzifikační funkci poměrně ustálená, a tudíž by měla mít i širokou kolokabilitu. Přesto, jak bylo řečeno v oddíle o syntagmatických významových vztazích, kolokabilita žádné lexikální jednotky není absolutně neomezena. Hypotéza tedy je, že vlastní sémantika intenzifikátorů by se mohla odrazit v jejich kolokacích tak, že budou preferovat rozvíjení adjektiv vztahujících se ke stejné doméně, jako je jejich vlastní.

4.2. MATERIÁL

Korpusovou analýzu jsem provedla na datech z psaného srovnatelného korpusu řady Aranea, konkrétně *Araneum Finnicum Maius (Finnish, 15.04)*, který je dostupný v rámci Českého národního korpusu (dále ČNK) na adrese www.korpus.cz.¹⁴⁸ Tento webový korpus obsahuje přibližně jednu miliardu slov a skládá se z tematicky různorodých textů obsažených na internetu. Materiál tak tvoří například různé blogy, fóra nebo informační servery. Korpus je lemmatizovaný a vyhledává se v něm pomocí nástroje KonText.

Tento materiál jsem si zvolila z důvodu jeho velkého rozsahu, dobré uživatelské přístupnosti a širokých možností vyhledávání, které ČNK poskytuje. Paralelní korpus *InterCorp Finnish*¹⁴⁹ jakožto druhý finskojazyčný korpus v ČNK neobsahoval pro zkoumanou konstrukci dostatečné množství dat, aby výsledky mohly být považovány za relevantní. Je však

---

¹⁴⁸ Benko, 2015, dostupné online z: www.korpus.cz, citováno 3. 7. 2019.

¹⁴⁹ Fárová, Vavřín, 2018, dostupné online z: www.korpus.cz, citováno 5. 7. 2019.

třeba brát v úvahu, že texty obsažené ve webovém korpusu *Araneum Finnicum Maius* pocházejí ze značně rozličných zdrojů, zejména co se stylistické vrstvy jazyka týče. Ve výsledcích se tedy mísí jak hovorový jazyk a nespisovné formy objevující se například na diskuzních fórech, tak i jazyk spisovný odpovídající formálnějšímu psanému projevu. Považuji za přínosné, že materiál zohledňuje tuto různorodost jazyka. Nevýhodou však je, že poměr nespisovnosti a spisovnosti v rámci daného korpusu zůstává neznámý. Pokud by se v některých částech analýzy zdálo, že výsledky mohou být povahou dat zkreslené, bude na to upozorněno.

4. 3. METODA

Pomocí CQL dotazu `[tag="A_Gen_Sg.*"] [tag="A_.*"]` vyhledávajícího adjektivum v singuláru genitivu bezprostředně následované dalším adjektivem v libovolném čísle i pádě, jsem získala výsledky pro danou konstrukci. Z nich jsem pomocí funkce „frekvence – vlastní“ vytvořila frekvenční seznam řazený podle četnosti prvního adjektiva, tedy případného intenzifikátoru. Bylo však pravděpodobné, že výsledky nebudou zobrazovat pouze tuto intenzifikační konstrukci, nýbrž i jiné genitivní vazby bez měrového významu. Skupinu sta nejfrekventovanějších intenzifikátorů bylo proto potřeba vybrat ručně. Jak bylo uvedeno v kapitole 2. 3., některé výrazy mohou sloužit jako kvantifikační, ale i jako kvalifikační, s převahou jednoho rysu podle kontextu. Rozhodnutí, zda se jedná o intenzifikátor, může být tedy mnohdy nesnadné. Do skupiny jsem se rozhodla zařadit pouze takové, u nichž nadpoloviční výskyt plní jasně funkci specifikace míry následujícího adjektiva. Z výsledků jsem vyřadila takové výskyty, kde druhým, tedy rozvíjeným, adjektivem byly lexémy se sufixem *-Uinen* – takzvaná ekvativní adjektiva (*ekvatiiviset adjektiivit*¹⁵⁰), které před sebou nutně vyžadují specifikaci v genitivu. Jednalo se o lexémy jako *näköinen*, *pitunen*, *mittainen*, *tyyppinen*, *värinen* (*mající určitý vzhled, délku, míru, určitého typu, mající určitou barvu*) a podobné. Ačkoli některé z nich také jistým způsobem vypovídají o míře, z výsledků je vyřazují, kvůli tomu, že genitivní doplnění je vyžadováno valencí a samostatné výrazy typu *pituinen* ve větě stát nemohou, což u hledané konstrukce neplatí a adjektiva nacházející se v konstrukci na druhé pozici fungují případně i bez intenzifikační specifikace.

Následně se v této vytvořené skupině sta intenzifikátorů pokusím postihnout tendence v jejich sémantických rysech a vytvořit skupiny výrazů, které se jeví jako významově blízké. Nebudu se snažit zařadit do skupin nutně všechny intenzifikátory a je možné, že některé

---

¹⁵⁰ Punttila, 1996, dostupné online z: <https://www.kielikello.fi/-/hyperhyvaa-vai-huippuhuonoa-tarpeellisista-ja-tarpeettomista-vahvistussanoista>, citováno 4. 7. 2019.

specifické zůstanou bez zařazení. Zároveň nejfrekventovanější intenzifikátory porovnám s výčtem příkladů uvedených ve VISK¹⁵¹.

Z těchto skupin si zvolím tři, u kterých se blíže podívám na kolokace jejich zástupců. Každou skupinu budou reprezentovat tři lexémy vybrané na základě vysoké frekvence a významové podobnosti. Analýza kolokací tak bude obsahovat celkem 9 intenzifikátorů. Sémantickou preferenci a prozódii budu stanovovat na základě popisu padesáti nejčastěji rozvíjených adjektiv. U prvních deseti projdu ručně jejich sto náhodných výskytů, abych zjistila, co přibližně popisuje celá intenzifikační konstrukce, například jedná-li se v případě *valtavan suuri (ohromně velký)* o velikost něčeho abstraktního či konkrétního. V této fázi budu popisovat pouze tendence, nikoli předkládat přesné frekvence. Zároveň poukážu na další zajímavé jevy, pokud se takové v rámci ručního procházení výskytů objeví. Mohla by jimi být například výrazná převaha výskytu konstrukce v záporných větách. Pozornost bude věnována také zdrojům příkladů, tedy typům webů, na nichž se daná konstrukce nejčastěji vyskytuje. Na začátku každé kapitoly o jednotlivém intenzifikátoru bude uvedena jeho slovníková definice na základě slovníku *Kielitomiston sanakirja*¹⁵².

V rámci analýzy uvádím adjektiva bez překladu, jelikož překlad přímo v textu by vzhledem k množství adjektiv text zbytečně prodloužil a učinil nepřehledným. Veškerá adjektiva, která figurují přímo v textu nebo v tabulkách, budou uvedena v českém překladu v příloze č. 4 seřazena dle abecedy. Další příklady uvádím ve vlastním překladu v poznámkách pod čarou.

U příkladů z korpusu uvádím adresu webu, ze kterého byly do korpusu přidány.

4. 4. PROBLÉM SPISOVNÝCH A NESPISOVNÝCH VARIANT LEXÉMŮ

Jak bylo řečeno výše, webový korpus nerozlišuje texty psané spisovnou formou jazyka od těch méně formálních a připomínajících spíše mluvený jazyk, kde se běžně v psané podobě vyskytují nespisovné formy. Tento fakt způsobuje, že mnohé lexémy se ve vyhledávání objevují dvakrát, pokud u nich existuje hláskově odlišná nespisovná forma – způsobená zejména asimilací hlásek (např. *kauhean* – *kauheen*). Bylo by vhodné ve výsledcích tyto dvě formy spojit a pracovat s nimi dohromady, pro to však korpus nenabízí potřebný nástroj a takové spojení by bylo nutné provádět ručně, což je vzhledem k poměrně velkému rozsahu analýzy nemožné. Budu tedy primárně pracovat se spisovnou variantou a nespisovnou

¹⁵¹ VISK § 664, dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=664>, citováno 2. 7. 2019

¹⁵² *Kielitoimiston sanakirja*, dostupný online z: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>, citováno 2. 7. 2019.

zohledním, bude-li se jevit jako frekvenčně důležitá. Podobný problém způsobují velká počáteční písmena, pokud se intenzifikátor objevuje na samém začátku věty. K tomuto budu přistupovat obdobně.

5. FREKVENČNÍ A SÉMANTICKÁ ANALÝZA NEJFREKVENTOVANĚJŠÍCH INTENZIFIKÁTORŮ

5.1. POPIS SÉMANTIKY STA NEJFREKVENTOVANĚJŠÍCH INTENZIFIKÁTORŮ

Po uplatnění postupu vyhledávání, který jsem popsala v kapitole 4. 3., jsem získala skupinu sta nejčastějších intenzifikátorů a zaznamenala je do tabulky společně s údaji o počtu výskytů, i.p.m. a frekvenčních pozicích, na kterých se nacházely v celkovém počtu adjektiv v genitivu rozvíjejících další, bezprostředně následující adjektiva. Vzhledem k velkému rozsahu je tabulka uvedena v příloze č. 1 na konci práce. Lexémy, které nebyly hodnoceny jako intenzifikující, okomentuji ještě v kapitole 5. 1. 1.

Co se týče celkových výsledků na CQL dotaz adjektiva v genitivu následovaným adjektivem v libovolném tvaru, v první dvacíce se vyskytovaly téměř výhradně intenzifikační výrazy, což ukazuje na typické uplatnění intenzifikačního významu v této konstrukci. S jinými funkcemi se začaly místit až na spodnějších pozicích.

5.1.1. POZNÁMKY K LEXÉMŮM NEZAŘAZENÝM MEZI INTENZIFIKAČNÍ

Mezi intenzifikátory nebyly zařazené takové výrazy, které se sejevily jako více kvalitativní než kvantitativní, a také výrazy, u nichž převažují kolokace s ekvativními adjektivy (typ *pituinen*). Problematickými případy byly pádové shody dvou po sobě jdoucích adjektiv se substantivem či zájmenem v genitivu jako v příkladu (1), kdy kvůli pádové shodě nebylo možné rozhodnout, zda první adjektivum specifikuje pouze adjektivum následující, nebo se váže až k následujícímu substantivu, zájmenu.

(1) [...] *aspekti, joka tuo [...] voimakkaan fyysisen läheisyyden tarpeen [...]*¹⁵³

U některých výrazů, které se sice do nejfrekventovanější skupiny sta nedostaly, jsem přesto narazila na některá zajímavá užití ve smyslu intenzifikace, která považuji za vhodné zde zmínit.

Obtížně se o intenzifikaci rozhodovalo u skupiny adjektiv, která sama o sobě nějak kladně či záporně hodnotí, např. *hienon* (vynikající) či *ikävän* (nepříjemně). Některé lexémy z této skupiny fungovaly často i jako intenzifikátory a dostaly se do vybrané skupiny, jiné však

---

¹⁵³ www.aumanet.fi

Překlad: [...] aspekt, který přináší [...] potřebu silné fyzické blízkosti/silnou potřebu fyzické blízkosti [...]

se svou intenzifikační funkcí zůstaly na poměrně nízkých frekvenčních hodnotách a ve výsledcích se vyskytovaly spíše ve shodě nebo ve spojeních s *näköinen*, *oloinen* (vypadající nějak, působící nějak) a dalšími ekvativními adjektivy, kde ani neplnily nijak intenzifikační funkci. V některých výskytech by bylo možné vnímat je i jako intenzifikační, spíše však na implicitní rovině, která je do značné míry závislá na interpretaci konkrétních mluvčích. Kladně hodnotící adjektiva bych vnímala jako nositele vhodné míry, která se neodchyluje od normy natolik, aby mluvčího nějak rušila, nýbrž zůstává v příjemných a dobře snesitelných mezích, což demonstruje příklad (2) nebo příklady *kivan rento tyyppi*, *kivan informatiivista* (příjemně pohodový chlapík, příjemně informativní).

(2) [...] *pääntie on kauniin avara, mutta ei liian suuri*.¹⁵⁴

V případě *kauniin* (krásně) i *kivan* (příjemně) se však takovéto výskyty, kde by bylo možné uvažovat o určitém vyjádření míry, nevyšplhaly na dostatečný počet, aby byly výrazy zařazeny mezi primárně intenzifikační. Podobně se choval taktéž výraz *surullisen* (smutně), který kromě převládajících vazeb s *näköinen* (vypadající nějak) v menším procentu výskytů také intenzifikoval, a to obvykle další vlastnosti vnímané jako negativní – např. *surullisen surkea* (smutně bídný), popřípadě v kombinaci se *surullisen* jako na nedostatečně nízké úrovni vzhledem ke své doméně délky, rychlosti, obtížnosti – např. *surullisen lyhyt*, *hidas*, *helppo* (smutně krátký, pomalý, jednoduchý) a další.

Podobně problematickou skupinou byla ta, kde lexémy samy nesou význam většího či menšího rozměru, síly, potažmo míry, a mohlo by se zdát, že tak budou vhodnými intenzifikátory. U některých z nich se tak opravdu dělo, ale jiné jako *pienen*, *suuren* (male, velce) nebo *pitkän* (dlouze) zůstávaly mimo vybranou skupinu a většina jejich výskytů připadala ke shodám nebo se jednalo o kolokace s ekvativními adjektivy jako *kokoinen*, *pituinen* (mající určitou velikost, délku) a podobnými. Pro výzkumnou metodu se zvláště obtížnými ukázaly být lexémy *voimakkaan*, *vahvan*, *laajan*, *runsaan*, *syvän* (mocně, silně, široce, hojně, hluboce) a běžnou míru označující *normaalin* (normálně), které ve většině případů stály ve shodě s následujícím adjektivem i řídícím substantivem či zájmenem a bylo nemožné určit, zda rozvíjí právě je, či jako intenzifikátory přímo následující adjektivum. V následujícím příkladu (3) není jednoznačné, zda se jedná o potřebu hluboké vlastní emocionální kontroly, nebo potřebu vlastní hluboce emocionální kontroly:

¹⁵⁴ <https://tonninstiflat.wordpress.com>

Překlad: [...] výstřih je krásně otevřený, ale ne příliš velký.

(3) *Identiteetti rakentuu syvään emotionaalisen itsekontrollin tarpeesta.*¹⁵⁵

Vzhledem k jejich vlastnímu významu se domnívám, že v mnoha případech se o mnou zkoumanou intenzifikaci může jednat, ale z důvodu nemožnosti toto objektivně potvrdit, jsem je do vybrané skupiny nezařadila. Bylo by sice možné na základě jazykového povědomí a znalosti ustálených kolokací předpokládat, že jako hluboké se označují častěji emoce než kontrola, ale jedná se pouze o domněnku, pro jejíž další zkoumání není v této práci prostor. Podobně nebyl mezi vybrané zařazen ani výraz *reilun (férově)* stojící nejběžněji s ekvativními adjektivy, zejména *kokoinen (mající určitou velikost)* a *pituinen (mající určitou délku)*.

Další značně homogenní skupinu vyřazených výrazů tvořily ty, které blíže specifikovaly zejména barvy – *kirkkaan, tumman, vaalean, harmaan (zářivě, tmavě, světle, šedivě)* a jim blízké výrazy, které odkazují k dalším smyslovým vjemům jako *kylmän (chladně)* týkající se zejména počasí, *lämpimän, pehmeän (teple, měkce)* nebo výraz *raikkaan (svěže)*, který se často vyskytoval v souvislosti s barvami nebo chutěmi. V některých případech by bylo teoreticky možné o nějaké intenzifikaci uvažovat a vnímat *kirkkaan sininen (zářivě modrý)* jako nesoucí více modré než *vaalean sininen (světle modrý)*. Vzhledem k tomu, že tyto výrazy ale typicky rozvíjely právě barvy, které i Orpana¹⁵⁶ uváděla jako příklad kvalitativního popisu, nepojímala jsem je jako intenzifikátory. Nabízí se též otázka, zda některé z nich nechápat už jako spíše ustálené vazby. Způsob zápisu těchto spojení se byl i v podobě složených slov. Přesto se i u takovýchto výrazů našlo odchýlení od prototypických užití a přesun na abstraktnější rovinu, např. spojení *harmaan tylsä (šedivě nudný)* při popisu lidského charakteru, podobně *kylmän asiallinen (chladně věcný)* a *lämpimän inhimillinen (hřejivě lidský)*, kde již zjevně převládá popis kvantity nad kvalitou. Podobné změny jsou vidět také u výrazu *terveen (zdravě)*, který se jednak objevoval ve svém primárním významu, viz příklad (4), ale také ve spojeních, které už lze brát jako intenzifikační – viz příklad (5). V těchto významech se opakovala spojení s lexémy označujícími přistupování k informacím, jako právě *kriittinen (kritický)* či *skeptinen (skeptický)*.

(4) *Lehdistö on terveen kiiltävä ja tummanvihreä.*¹⁵⁷

---

¹⁵⁵ www.amanet.fi

Překlad: Identita se zakládá na potřebě hluboké vlastní emocionální kontroly/na potřebě vlastní hluboce emocionální kontroly.

¹⁵⁶ Orpana, 1988, str. 125.

¹⁵⁷ www.harvialataimi.fi

Překlad: Listoví je zdravě lesklé a tmavě zelené.

(5) *Toimittajien asenne oli koko ajan terveen kriittinen*.¹⁵⁸

Jako zajímavé se ukázaly také intenzifikátory *ensiarvoisen* (předně) a *ensisijaisen* (prvotně), které sice odpovídaly dané konstrukci, ale měly omezenou kolokabilitu a figurovaly pouze v ustálené dvojici s adjektivem *tärkeä* (důležitý). Pro potvrzení předpokladu, že se tyto intenzifikátory vyskytují zejména v textech právního typu, jsem ověřila jejich výskyt v korpusu *InterCorp v11 – Finnish*¹⁵⁹. Výraz *ensiarvoisen* měl 346 výskytů, z čehož 251 pocházelo z projevů v Evropském parlamentu (Europarl), 88 z právního jazyka (Acquis), pouhých 5 výskytů bylo nalezeno ve filmových titulcích a jen 2 v beletrii. V případě intenzifikátoru *ensisijaisen* byly výsledky srovnatelné, pouze s celkově o něco nižší frekvencí. Z důvodu takto omezených kombinatorických schopností jsem je do dále zkoumané skupiny nezařadila a vnímám je jako komponenty ustálené fráze, nikoli jako produktivní intenzifikátory. Považuji za dostatečné upozornit na jejich specifickou podobu ustáleného spojení a také stylistické příslušnosti v tomto bodě výzkumu.

5. 1. 2. SÉMANTIKA STA NEJFREKVENTOVANĚJŠÍCH INTENZIFIKÁTORŮ

Při bližším pohledu na skupinu nejfrekventovanějších intenzifikátorů, které jsou zaznamenané v tabulce v příloze č. 1, je možné mezi nimi pozorovat významové podobnosti, často i synonymitu. Na základě těchto podobností se skupiny naznačené v dosavadních teoretických pracích uvedených v kapitole 3. 3. jeví jako nedostatečné, a proto dále v této kapitole uvádím třídění vlastní, založené na dosud viditelných, nezastřených primárních významech adjektiv fungujících jako intenzifikátory.

Jasně patrná byla skupina intenzifikátorů, které vyjadřují přímý vztah k normě, jejíž zástupci mají silné zastoupení ve výčtu VISK¹⁶⁰. Tyto intenzifikátory byly nejfrekventovanější. Jedná se o *erityisen*, *suhteellisen*, *sopivan*, *poikeuksellisen*, *turhan*, *kohtuullisen*, *melkoisen*, *kohtalaisen*, *epätavallisen*, *tyypillisen* (zvláště, úměrně, vhodně, výjimečně, zbytečně, přiměřeně, poměrně, přiměřeně, nezvykle, typicky). V této skupině se vyskytovaly dvojice vytvořené morfologicky od stejného základu fungující jako antonyma: *suhteellisen* (34 536 výskytů) – *suhteettoman* (1 157 výskytů), *kohtuullisen* (11 336 výskytů) – *kohtuuttoman* (3 240 výskytů). Významově tato skupina označuje buď odchylku od běžné míry, či soulad s ní.

¹⁵⁸ <http://tuottavamaa.org/>

Překlad: Postoj reportérů byl celou dobu zdravě kritický.

¹⁵⁹ Fárová, Vavřín, 2018, dostupné online z: www.korpus.cz, citováno 5. 7. 2019.

¹⁶⁰ VISK § 664, dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=664>, citováno 29. 6. 2019.

Za pozornost proto stojí, který z těchto významů se jeví jako častější. Na frekvenční špičce se oba tyto typy vyskytovaly poměrně vyváženě – běžná míra je reprezentovaná intenzifikátory *suhteellisen*, *sopivan* a *kohtuullisen* a odchylku představuje *erityisen*, *poikkeuksellisen* nebo také *turhan*, ale s klesajícím počtem frekvencí a nižšími pozicemi v tabulce převažovaly intenzifikátory značící odchylku. Jejich repertoár je mnohem pestřejší. Jako specifitější podskupinu lze vymezit výrazy, které udávají krajní, nějakým způsobem absolutní bod škály, na něž upozorňovala Orpana¹⁶¹. Jedná se o výrazy *täydellisen*, *totaalisen*, *sataproSENTtisen*, *absoluuttisen* (úplně, totálně, stoprocentně, absolutně) a *puhtaan* (čistě).

Druhou, poměrně podobnou skupinu tvořily výrazy s významem velikosti: *valtavan*, *äärettömän*, *suunnattoman*, *pikkuisen*, *loputtoman*, *mittaamattoman*, *mitättömän* (ohromně, nekonečně, nesmírně, malinko, nekonečně, nezměrně, drobně). S významem fyzikální vlastnosti by jim byl blízký ještě výraz *kevyyen* (*lehce*), popřípadě *tiukan* ve svém významu *úzce*. Mezi nimi samotnými by bylo možné vysledovat hrubou škálu od *pikkusen* přes *valtavan* až po zbylé lexémy se sufixem *-(mA)tOn*, které poukazují na tak veliký rozměr, že není možné ho celý postihnout, změřit či určit jeho hranice, což je zároveň přibližuje k výše uvedeným výrazům typu *täydellisen* a *totaalisen*. Celá tato skupina tak, ač v různé míře, označuje odchylku od normy.

Poměrně homogenní skupinu tvořily intenzifikátory, ve kterých se tematizuje rozum či porozumění a typicky pak jejich absence. Patří sem intenzifikátory *älyttömän*, *mielettömän*, *käsittämättömän*, *järjettömän*, *tajuttoman* (šíleně, nesmyslně, nepochopitelně, nerozumně, nepochopitelně)¹⁶² a *tolkuttoman* (nesmyslně).

Dále se mezi intenzifikátory vyskytla řada výrazů, které rovněž souvisí s rozumovým vnímáním, například taktéž absenci rozumu nesoucí *hullun* (bláznivě) a stavem mimo kontrolu v podobě *hurjan*, *hillittömän* (divoce, nezkontrolově) či *huiman* (bujně). Motivaci, proč právě tyto lexémy získaly i intenzifikační funkci, lze spatřovat v tom, že daná míra je natolik velká, že není možné ji pojmut rozumem a vymyká se možnostem pochopení, kontroly.

Několika lexémy byla zastoupena skupina značící podivnost: *oudon*, *kummallisen*, *omituisen* (divně, zvláště, prapodivně) a *kumman* (podivně), kterou by bylo možné rovněž chápat jako částečně související s rozumovým chápáním, mimo nějž míra stojí, a tím vzbuzuje podiv.

¹⁶¹ Orpana, 1988, str. 154–156.

¹⁶² Intenzifikátorům *älyttömän*, *mielettömän* a *järjettömän* odpovídá nejlépe český ekvivalent šíleně. Překlady *nerozumně* a *nesmyslně* uvádím proto, abych jednak více poukázala na význam kořene a také aby se překladové výrazy příliš neopakovaly. Konotace pro finské *mielettömän* a *järjettömän* však mohou být o něco jiné, než u českého *nerozumně* a *nesmyslně*, které nemusí disponovat stejnou mírou lexikalizace jako finské intenzifikátory.

Další dvě skupiny jsou ve vzájemném protikladu k sobě a vymezují se na základě kladného či záporného hodnocení. Mezi kladné by patřily výrazy *ihanan*, *mukavan*, *erinomaisen* (úžasně, příjemně, výborně), a o něco specifitější *suloisen* (roztomile) či *ihmeellisen* (zázračně), které se podobně jako *taivaallisen* (nebesky) a *autuaan* (požehnaně) svým původním významem přibližuje náboženské tematice. Jako kladný lze pojímat také výraz *turvallisen* (bezpečně). Mnoho lexémů s významem pozitivního hodnocení či příjemného pocitu figurovalo sice vysoko ve frekvencích vyhledávané konstrukce, ale v intenzifikačním významu nemělo dostatečné procento výskytů. U zde jmenovaných byla však stále významná především kvalifikační funkce a kvantifikační ji spíše jen doplňovala. Takovéto výrazy poukazují na míru, která je o něco vyšší, aby na ni byl důvod upozornit, ale zároveň není nijak znepokojivá.

Opačné intenzifikátory s vlastním negativním významem se ve skupině vyskytovaly v podstatně vyšším počtu a obvykle s jednoznačně převažující intenzifikační funkcí než jejich pozitivní protějšky. Přisuzuji to tomu, že příjemné pocity odkazují spíše na přiměřenou míru, ne na krajní mez. A mezi intenzifikátory panuje celkově tendence upozorňovat více na výraznější odchylky než na míru bližší normě, jak už bylo pozorováno v první jmenované skupině. Mezi nepříjemné patří výrazy *hirveän*, *kauhean*, *kamalan*, *hirmuisen* (hrozně, děsně, strašně, příšerně), které měly všechny vysoké počty výskytů a svými primárními významy označují pocity hrůzy a děsu, jsou však už natolik ustálené ve své intenzifikační funkci, že v heslech těchto adjektiv slovník *Kielitoimiston sanakirja* uvádí rovněž hovorový význam definovaný synonymy *valtava*, *tavaton*, *suunnaton* (neobyčejný, ohromný, nesmírný). Dále nesou negativní rys výrazy vyjadřující nepříjemnost a smutek *ikävän*, *toivottoman*, *harmillisen*, *tuskallisen*, *surkean*, *onnettoman* (nepříjemně, beznadějně, mrzutě, bolestně, bídně, nešťastně), vlastním významem odlišnější *sairaan* (chorobně), které má ve slovníku ovšem už také zvlášť uvedený význam intenzifikace. Svými negativními konotacemi jsou těmto blízké také *karun*, *tylsän*, *törkeän*, *vaarallisen* (drsně, nudně, sprostě, nebezpečně) a s opět náboženským odkazem *jumalattoman* (bezbožně), u kterého je ve slovníku uveden i význam neobvyklosti sloužící rovněž intenzifikaci. O míře se zde tedy v mnoha případech hovoří prostřednictvím příjemného a nepříjemného, přičemž příjemnou mírou se obvykle myslí taková, která je v mezích obvyklosti a očekávání, je žádoucí, zatímco nepříjemné pocity mohou být vyvolané právě přílišným vzdálením od očekávaného.

Jako další, ale méně homogenní, se jevila skupina, kde je na pozadí intenzifikátorů předpokládána přítomnost nějakého proživatele či vykonavatele. Jako prototypický případ lze uvést intenzifikátory *uskomattoman*, *ennennäkemättömän*, *sietämättömän*,

sanoinkuvaamattoman, henkeäsalpaavan (neuvěřitelně, dříve neviděně, nesnesitelně, slovy nepopsatelně, dechberoucně) nebo *ylitsepääsemättömän* (nepřekonatelně), které už svým odvozením od sloves, předpokládají někoho, kdo danou činnost vykonává nebo je jí zasahován. Podobně by bylo možné vidět tento rys i u intenzifikátorů souvisejících s rozumem, i s kladně či záporně hodnotícími, kde by byl též přítomný někdo, na koho míra působí a on ji na základě svých subjektivních vjemů definuje jako příjemnou či nepříjemnou.

Další možnou kategorií, jejíž některé případné členy však zároveň spadají i do skupin hodnotících, by byla taková adjektiva, která se svým primárním významem vztahují k něčemu nadpřirozenému, často souvisejícímu s náboženskými představami. Jednalo by se o výrazy jako *taivaallisen, ylivoimaisen* (nebesky, nadpřirozeně) či *ihmeellisen* (zázračně).

Možnosti kategorizace intenzifikátorů z hlediska jejich sémantiky se ukazují být daleko širší, než jak byly doposud zpracované v odborné literatuře. Zároveň ale přiřazování do skupin a jejich další diferenciaci není nutné provádět s exaktní přesností, a ani to mnohdy není možné. Mnohé lexémy jsou zařaditelné do více skupin zároveň a některé jsou naopak tak specifické, že je těžké určit jejich souvislost s ostatními intenzifikátory. Po detailnějším členění bude vhodné podívat se znovu s odstupem na hlavní tendence, které se ve skupinách projevují: jednak je to poměrně neutrální zohlednění vztahu k normě bez výraznější kvalitativní složky, tyto intenzifikátory obsazují nejvyšší frekvence. Těm jsou blízké intenzifikátory, jejichž vlastní sémantika je založena na definici rozměru. Dále mnoho intenzifikátorů nese hodnotící rys – na souvislost intenzifikace s evaluativností bylo upozorněno v kapitole 3. 1. 2. Častá je reakce často související s nemožností pochopení nebo s podivem, která může vést ke vztahu k nadpřirozenu. Valná většina intenzifikátorů značí větší odchylku od normy, jen poměrně malé množství poukazuje na průměrnou míru – jejich skupina se jeví jako mnohem méně produktivní, spíše uzavřená, ale mnohé tyto intenzifikátory pak mají vysoké frekvence – zřejmě protože mluvčí nemá na výběr tak širokou škálu výrazů, se frekvence neštěpí velkým množstvím zástupců. Tuto tendenci lze přisoudit faktu, který byl uveden v kapitole 2. 2. 1., totiž, že velká míra vzbuzuje jednak větší potřebu na sebe poukázat a také, že skrze označení míry jako velké je v komunikaci přitahována pozornost adresátů.

5. 1. 3. POZNÁMKY K NĚKTERÝM UŽITÍM

U řady příkladů se objevila i jistá jazyková hravost uplatňující se v užití intenzifikační konstrukce, z níž bylo patrné, že si uživatel jazyka uvědomuje rozdílné sémantické rysy mezi intenzifikátorem a jeho kolokací – viz příklad (6).

(6) *Aika kuluu hirmuisen nopeasti, myös tavallinen arki. Tai ehkä etenkin juuri ne **tavallisen ihanat** ja **ihanan tavalliset** päivät.*¹⁶³

Opakovaným jevem byla reduplikace stejného lexému, o které se zmiňují i mluvnické jakožto o zavedených frázích – v korpusových datech se objevuje *pienen pieni*, *suuren suuri*, *hienon hieno*, *upean upea* (*male malý*, *velce velký*, *vynikajícně vynikající*, *skvěle skvělý*) či *pitkän pitkä* (*dlouze dlouhý*), případně *toden totta* (*pravdivě pravdivý/pravda pravd*), kde se však jedná spíše o dvě substantiva. V jednom případě byla intenzita zdůrazněna trojitým řetězením *pitkän, pitkän pitkä aika* (*dlouze, dlouze dlouhá doba*) poukazujícím tak na kreativitu konstrukce a efektivitu reduplikace.

Mnohdy se zdá, že samotná intenzifikační konstrukce stále nevyjadřuje vysokou míru dostatečně. Ačkoli jsou v ní užity silné intenzifikátory, nachází se před ní ještě intenzifikační částice – zejména *aivan* (*naprosto*), *ihan* (*úplně*) nebo *niin* (*tak*), s menším zastoupením také další, např. *aika* (*docela*), *näin* (*tak*) a *kyllä* (*opravdu*). V následující analýze pro ně užívám označení druhý intenzifikátor. Okrajově se na ně zaměřím v následujícím popisu tří vybraných skupin, jelikož se ukázaly být poměrně výraznou tendencí. Tyto další kolokace, které jsou orientované na levou stranu konstrukce, sice nespádají do předmětu mého výzkumu, ale jelikož se zdají být zajímavým a hojně rozšířeným jevem, jenž se zkoumanou konstrukcí souvisí, považuji za podnětné je do analýzy krátce zahrnout a poukázat tak na případné další možné rozšíření výzkumu intenzifikátorů.

---

¹⁶³ www.sininenlinna.blogspot.com

Překlad: Čas běží hrozně rychle, i běžný všední. Nebo možná právě ty běžně úžasné a úžasné běžné dny.

6. PODROBNĚJŠÍ ANALÝZA TŘÍ VYBRANÝCH SKUPIN

V následující části korpusové analýzy se podrobněji zaměřím na tři trojice intenzifikátorů. Jedná se o skupinu tematizující velký rozměr zastoupenou intenzifikátory *valtavan*, *äärettömän*, *suunnattoman*, skupinu negativních pocitů jako je strach, hrůza a děs v podobě intenzifikátorů *hirveän*, *kauhean*, *kamalan*, a skupinu s významem absence rozumu, kterou představují intenzifikátory *älyttömän*, *mielettömän*, *järjettömän*. Dané tři výrazy jsem jako zástupce těchto tematických okruhů vybrala tak, aby měly vysokou frekvenci a zároveň aby z hlediska sémantiky vhodně a jednoznačně reprezentovaly svou skupinu. Jednotlivé členy trojic se jeví jako synonymní, což dokládají i jejich hesla ve slovnících, která často užívají synonymní řetězce, a například význam lexému *hirveä* je tak vysvětlen uvedením synonym *kauhea* a *kamala*. Jak jednotlivé lexémy sloužící jako intenzifikátory pojímá slovník, popíši dále u každého zvlášť. Na trojicích intenzifikačních synonym se pokusím zjistit, zda se jejich kolokace nějak odlišují, či zda jsou opravdu významově rovnocenné a rozvíjí stejná adjektiva.

6. 1. INTENZIFIKÁTORY S VÝZNAMEM VELKÉHO ROZMĚRU

Tuto skupinu pro korpusovou analýzu zastupují intenzifikátory *valtavan*, *äärettömän* a *suunnattoman*. Adjektivum *valtava* znamená *ohromný*, *nesmírný*. *Ääretön* a *suunnaton* patří mezi tzv. *karitiiviadjektiivit* neboli adjektiva se sufixem značícím absenci vlastnosti, jevu neseného kmenem slova. *Ääretön* znamená *nekonečný*, doslova *bez okraje*, *suunnaton* doslovně znamená *beze směru*, v lexikalizované podobě tedy rozléhající se do všech stran, mající velký rozměr, česky pro něj používám ekvivalenty *nezměrný*, *nesmírný*. Z hlediska frekvence z nich byl v korpusu nejčastější výraz *valtavan*, který byl s počtem výskytů 8 056 nejfrekventovanějším v této skupině značící rozměr a celkově 12. nejfrekventovanějším intenzifikátorem vůbec. Výraz *äärettömän* byl v této skupině druhý nejčastější a celkově 16. nejčastější intenzifikátor s počtem výskytů 7 370. Intenzifikátor *suunnattoman* měl frekvenci o něco nižší, přesto byl však třetím nejčastějším zástupcem této skupiny. V korpusu se objevil celkem 2 173krát a mezi všemi intenzifikačními adjektivy figuroval na 35. místě.

6.1.1. VALTAVAN

Adjektivum *valtava* má ve slovníku *Kielitomiston sanakirja* pouze jeden význam definovaný jako *suunnattoman suuri, suunnaton, tavaton, mahtava, huikea, valtaisa*¹⁶⁴. V příkladech se objevuje i tato intenzifikační konstrukce – *valtavan pitkä, suuri, nopea, kaunis*¹⁶⁵. Ty se objevily rovněž v korpusu, a to hned mezi deseti nejfrekventovanějšími kolokáty, kromě lexému *nopea*, který byl až na 25. místě. O stylovém příznaku hovorovosti není nic uvedeno.¹⁶⁶

Adjektivum *valtava* se v genitivním tvaru a následované adjektivem objevilo v korpusu s celkovým výskytem 8 056 (i.p.m.: 6,71). Jeho nejčastější kolokace v podobě adjektiv nacházejících se bezprostředně za ním jsou uvedeny se svými frekvencemi v tabulce č. 1.

pořadí	adjektivum	poč. výsk.	i.p.m.	pořadí	adjektivum	poč. výsk.	i.p.m.
1.	suuri	1704	1,42	26.	mukava	38	0,03
2.	kokoinen	744	0,62	27.	tyytyväinen	36	0,03
3.	hyvä	499	0,42	28.	kiitollinen	36	0,03
4.	iso	477	0,4	29.	erilainen	34	0,03
5.	hieno	462	0,38	30.	kiva	31	0,03
6.	tärkeä	266	0,22	31.	monimutkainen	30	0,02
7.	laaja	248	0,21	32.	paksu	29	0,02
8.	pitkä	237	0,2	33.	monipuolinen	30	0,02
9.	kaunis	143	0,12	34.	vahva	26	0,02
10.	ihana	109	0,09	35.	suloinen	25	0,02
11.	upea	106	0,09	36.	huono	24	0,02
12.	kallis	89	0,07	37.	tehokas	22	0,02
13.	hauska	81	0,07	38.	kansainvälinen	21	0,02
14.	korkea	78	0,06	39.	raskas	21	0,02
15.	iloinen	74	0,06	40.	pieni	20	0,02
16.	voimakas	70	0,06	41.	antoinen	19	0,02
17.	mielenkiintoinen	61	0,05	42.	hyödyllinen	18	0,01
18.	kova	50	0,04	43.	sosiaalinen	18	0,01
19.	onnellinen	50	0,04	44.	surullinen	18	0,01
20.	arvokas	47	0,04	45.	syvä	18	0,01
21.	ylpeä	43	0,04	46.	yleinen	17	0,01
22.	rikas	42	0,03	47.	henkinen	17	0,01
23.	positiivinen	41	0,03	48.	sisäinen	17	0,01
24.	vaikea	41	0,03	49.	taitava	17	0,01
25.	nopea	40	0,03	50.	helppo	16	0,01

Tabulka č. 1: Kolokáty intenzifikátoru *valtava*.

¹⁶⁴ Překlad: nezměrně velký, nezměrný, neobyčejný, silný, velkánský, ohromující.

¹⁶⁵ Překlad: Ohromně dlouhý, velký, rychlý, krásný.

¹⁶⁶ *Kielitoimiston sanakirja*, dostupné online z: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>, citováno dne 5. 7. 2019.

Adjektivum *valtava* v pozici intenzifikátoru projevilo silnou tendenci kolokovat s adjektivem *suuri*, výskyt této konstrukce výrazně převýšil frekvence ostatních kolokací. Ekvativní adjektivum *kokoinen* do výzkumu nezahrnuji z důvodů, které byly uvedeny v kapitole 4. 3., nicméně je namístě reflektovat jeho sémantickou příslušnost k doméně velikosti. Početný byl i synonymní výraz *iso*, zaujímající čtvrté místo. Celkově byla frekventovaná adjektiva udávající rozměr, a to spíše větší – viz vysoké postavení *suuri*, *iso*, *laaja*, *pitkä*, *korkea*. Jsou to adjektiva, která by v opozitní dvojici zaujímala důležitější postavení vůči doméně. Druhou nejčastější skupinou byla pozitivní adjektiva – *hyvä*, *hieno*, *kaunis*, *ihana*, *upea* a další podobná. Vlastní skupinu by zde mohla tvořit též adjektiva odkazující k nějaké hodnotě, ať už finanční či abstraktní – *kallis*, *arvokas*, s tím související také *rikas*. Opakovala se též obtížnost značící adjektiva – *vaikea*, *monimutkainen*, *raskas*. U některých lexémů může při zvažování negativního významu výrazně záležet na kontextu a úhlu pohledu. Například k lexému *kallis*, týká-li se financí, bude člověk přistupovat odlišně v situaci zájemce a kupujícího než v situaci vlastníka, případně prodávajícího. Jediným primárně negativním adjektivem bylo *huono*, a to v poměrně zanedbatelném počtu 24 výskytů.

Při bližším pohledu na spojení s adjektivem *suuri* lze vidět převládající rozvíjení abstraktních substantiv jako např. *merkitys*, *vaikutus*, *yllätys*, *voima*, *rooli* (význam, vliv, překvapení, síla, role) a dalších. Menší počet se pojil s konkréty, obvykle v podobě staveb, měst nebo celých oblastí – viz příklad (7). Adjektivum *iso* naopak v nadpoloviční většině popisovalo konkréta, zejména stavby, případně zvířata. Tento rozdíl vychází ze samotné lexikální odlišnosti adjektiv *iso* a *suuri*, kdy pro *suuri* je typičtější rozvíjet abstrakta a pro *iso* konkréta. Ale spojitost s abstrakty u *valtavan iso* taktéž nebyla ojedinělá – objevily se lexémy jako *rooli*, *asia*, *onnittelu*, *kiitos*, *ero* (role, záležitost, gratulace, poděkování, rozdíl) či *ongelma* (problém).

(7) *Jokainen Talvivaarassa vierailut tietää, kuinka valtavan suuri kaivosalue on ja kuinka valtavan suuria jätevesialtaat ovat.*¹⁶⁷

Adjektivum *laaja* rozvíjelo jednak konkréta jako *maisema*, *metsä*, *kaupunki* (krajina, les, město), ale dominovaly výrazy abstraktní – opakovaně se ve vzorku objevily pětikrát *aihe* (téma), třikrát *kysymys* (otázka), třikrát *kokonaisuus* (celek) nebo pětikrát *valikoima* (výběr). Další adjektivum, které se týká rozměru, bylo *pitkä*. To v mírně nadpoloviční většině specifikovalo nějaký čas, trvání – přímo adjektivum *aika* (čas) se za konstrukcí nalézalo 14krát, v dalších případech se jednalo o fyzickou délku – například *jono*, *hiukset*, *lista* (fronta, vlasy,

¹⁶⁷ www.oulujoenreitti.fi

Překlad: Každý, kdo navštívil Talvivaaru, ví, jak ohromně velká důlní oblast je a jak ohromně velké jsou nádrže s odpadní vodou.

seznam). Tematicky se kolokace s těmito rozměrovými adjektivy týkaly politiky, financí a podnikání, ale také cestování nebo literatury. Stylisticky převládala spisovná forma jazyka. Druhý intenzifikátor a zápor se objevily ojediněle.

Konstrukce *valtavan hyvä* rozvíjela širokou škálu témat a je těžké hledat v ní nějaké výrazné tendence. Objevila se jak témata zábavná a odlehčená, tak i seriózní mající vážný charakter – zaměřená například na politické dění. Druhý intenzifikátor mající nejčastěji podobu *niin* a *aivan* se objevil patnáctkrát, což je oproti kolokacím s rozměrovými adjektivy vyšší frekvence. Prakticky stejný charakter měly i výsledky dalšího pozitivního adjektiva – tedy *hieno*. Mnohé z výskytů se týkaly politiky, pracovního trhu a veřejných záležitostí. Adjektivum *kaunis* se častěji užívalo pro popis míst a děl – zejména knih. Spojení se vzhledem osob nebo módou se pochopitelně vyskytlo také, ale ne v převládající míře. Celkově se hodnocení pomocí této konstrukce zdá více zaměřené na obsah či charakter než čistě na vizuální stránku, což dokládá příklad (8). Počet druhých intenzifikátorů byl ve vzorku na čísle patnáct s převahou částice *niin*.

(8) *Tuo sinun surusi ja tuskasi tekee sinusta valtavan kauniin äitipuolen, jota aika harvassa täälläkin näkee. Olet uskomattoman kaunis äitipuoli ja se on nimenomaan tuskasi ansiosta.*¹⁶⁸

Adjektivum *ihana* specifikovalo rovněž širokou škálu témat a jednalo se spíše o abstraktní pojmy, jako je různé trávení času nebo popis povahy, celkového charakteru, pocitu, a ne pouze vizuální stránky. Druhý intenzifikátor byl přítomný 31krát z čehož dominoval s 18 výskyty lexém *aivan*, s meším počtem bylo zastoupeno ještě *ihan* a *niin*.

Témata spojená s konstrukcí *valtavan tärkeä* se opakovaně týkala politiky, zdraví a duševních záležitostí.

Zápor se s konstrukcí, kde jako intenzifikátor figuruje *valtavan*, vyskytoval jen výjimečně, ojedinělé byly i druhé intenzifikátory jako *aivan* nebo *ihan*, které se výrazněji objevily pouze s kladně hodnotícími adjektivy. Z hlediska témat se u *valtavan*, kromě již uvedených, objevily také náboženské obsahy, což se při zkoumání kontextu skupiny sta intenzifikátorů nejevilo jako běžné.

---

¹⁶⁸ www.liberamente.fi

Překlad: Tento tvůj smutek a bolest z tebe dělá ohromně krásnou nevlastní matku, která je zde vidět jen zřídka. Jsi neuvěřitelně krásná nevlastní matka, a to právě díky své bolesti.

6. 1. 2. ÄÄRETTÖMÄN

Slovníkové heslo adjektiva *ääretön* udává dva významy – první z nich je *nekonečno* – termín náležící k matematice a filozofii. Druhý je popsán jako vyjádření velkého rozměru, míry – *mitoiltaan, määrältään tm. ominaisuuksiltaan suunnattoman suuri, loputon, rajaton, mittaamaton, määrätön, tavaton, valtava, valtaisa*¹⁶⁹ – a v jeho příkladech se nachází i intenzifikační konstrukce *Äärettömän suuri, rikas, kallis. Olen äärettömän kiitollinen*.¹⁷⁰ Ve výsledcích z korpusu bylo výrazné spojení s adjektivy *suuri* a *kiitollinen*, které zaujímaly druhou a jedenáctou pozici, ale *kallis* ani *rikas* se tak typickými kolokáty být nezdají – nacházely se až na 28. a 29. pozici.

Frekvence adjektiv, se kterými tvar *äärettömän* kolokoval, je zobrazena v tabulce č. 2. Celkově se konstrukce s genitivem objevila v počtu 7 370 (i.p.m.: 6,14).

pořadí	adjektivum	poč. výsk.	i.p.m.	pořadí	adjektivum	poč. výsk.	i.p.m.
1.	tärkeä	706	0,59	26.	harvinainen	51	0,04
2.	suuri	402	0,33	27.	tarkka	51	0,04
3.	hyvä	360	0,3	28.	kallis	50	0,04
4.	vaikea	290	0,24	29.	rikas	50	0,04
5.	pieni	204	0,17	30.	hankala	49	0,04
6.	helppo	194	0,16	31.	epätodennäköinen	49	0,04
7.	kaunis	184	0,15	32.	kiltti	46	0,04
8.	mielenkiintoinen	131	0,11	33.	hidas	45	0,04
9.	kova	127	0,11	34.	raskas	43	0,04
10.	arvokas	126	0,1	35.	paha	42	0,03
11.	kiitollinen	119	0,1	36.	ystävällinen	41	0,03
12.	pitkä	117	0,1	37.	typerä	41	0,03
13.	onnellinen	117	0,1	38.	korkea	40	0,03
14.	hieno	115	0,1	39.	vahva	37	0,03
15.	huono	113	0,09	40.	rakas	37	0,03
16.	tyytyväinen	99	0,08	41.	taitava	37	0,03
17.	mukava	78	0,06	42.	yksinkertainen	36	0,03
18.	iloinen	75	0,06	43.	ihana	35	0,03
19.	hauska	73	0,06	44.	lahjakas	33	0,03
20.	nopea	73	0,06	45.	suloinen	32	0,03
21.	monimutkainen	56	0,05	46.	laaja	31	0,03
22.	surullinen	53	0,04	47.	tehokas	31	0,03
23.	ylpeä	51	0,04	48.	voimakas	29	0,02
24.	tylsä	51	0,04	49.	herkullinen	27	0,02
25.	herkkä	51	0,04	50.	iso	27	0,02

Tabulka č. 2: Kolokáty intenzifikátoru *äärettömän*.

¹⁶⁹ Překlad: velikostí, počtem či jinou vlastností nesmírně velký, nekonečný, neomezený, nezměrný, bezmezný, neobvyklý, ohromný, velikánský.

¹⁷⁰ *Kielitoimiston sanakirja*, dostupné online z: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>, citováno dne 5. 7. 2019. Překlad: Nesmírně velký, bohatý, drahý. Jsem nekonečně vděčný.

Nejčastějším kolokátem bylo adjektivum *tärkeä*, tedy jiné než u výrazu *valtavan*. Ale na rozdíl od něj tento intenzifikátor neměl výrazně vysokou preferenci vůči jednomu lexému. Počty frekvencí klesaly vyrovnaně a rozdíly nebyly tak náhlé jako u *valtavan*. Zajímavá byla vzdálenost lexémů *suuri* a *iso*, jejichž rozdíl u ostatních zkoumaných intenzifikátorů tak velký nebyl. Ve vrchní části tabulky se nacházela blízko u sebe i antonyma vztahující se ke stejné doméně – viz *suuri* – *pieni*, *vaikea* – *helppo* a *hyvä* – *huono*. Výraz *äärettömän* nepreferoval jen supra termíny antonymní dvojice, ale i sub termíny. Kolokace byly tedy značně různorodé. Z hlediska pozitivní a negativní charakteristiky se jednalo více o pozitivní, ale ne s absolutní převahou – viz přítomnost adjektiv *huono*, *surullinen*, *tylsä*, *paha*, *typerä* atd. Frekventované pozice byly podobně jako u *valtavan* obsazovány hojně také adjektivy rozměru nebo důležitosti a obtížnosti. Oproti předchozímu intenzifikátoru stálo vysoko adjektivum *kiitollinen*.

S nejfrekventovanějším adjektivem *tärkeä* se opakovaně objevovala obsahová spojitost s křesťanstvím, politikou, ekonomikou a také rodičovstvím. Téma křesťanství se opakovaně objevilo taktéž s adjektivem *vaikea*. Další témata, která *vaikea* charakterizuje, byla značně různorodá, od celospolečenských po osobní, která zde byla prezentována spíše formálním stylem. Ve většině případů se jednalo o substantiva s významem nějaké činnosti, případně se *vaikea* vázalo přímo na sloveso. U antonyma *helppo* se vyskytovaly recenze s návody, žádné z témat však výrazně nepřevládalo. Objevila se například gastronomie, sport a počítačové hry jako u předešlých intenzifikátorů. Perspektiva je spíše osobní. Adjektivum *mielenkiintoinen* nejčastěji popisovalo obsah zprostředkovaný například knihou, vyprávěním, rozhovorem. V případě lexému *arvokas* byla většina textů náboženského zaměření. Na kolokace adjektiva *arvokas* jsem se zaměřila i mimo spojení s intenzifikátorem *äärettömän* a zdá se, že je toto adjektivum celkově preferováno v náboženské tematice, ale spojení nebylo tak převládající jako v kontextu s konstrukcí *äärettömän arvokas*. Je tedy patrné, že přítomnost intenzifikátoru souvisí s častější spojitostí lexému *arvokas* s tímto tématem. Tato adjektiva týkající se důležitosti, hodnoty nebo složitosti se vyskytovala téměř bez záporu – např. s adjektivem *mielenkiintoinen* se neobjevil zápor vůbec, výjimečné bylo i rozvíjení druhým intenzifikátorem, které se v deseti případech objevilo s adjektivem *vaikea*, s ostatními zůstalo pod touto hodnotou. Intenzifikační konstrukce s těmito adjektivy téměř vždy rozvíjela abstrakta.

Adjektiva popisující rozměr nebo materiální vlastnost v první desítce zastupovaly lexémy *suuri*, *pieni* a *kova*. *Suuri* charakterizovalo až na několik málo výjimek abstraktní pojmy jako *vastuu*, *merkitys*, *kiitollisuus*, *kysymys* (*odpovědnost*, *význam*, *vděk*, *otázka*). Přibližně čtvrtina se opět týkala náboženského obsahu. Nepreferované synonymum *iso* se svými 27 výskyty naproti tomu náboženskou tematiku nerozvíjelo, což by mohl být jeden z důvodů jeho

nízké frekvence, ale rovněž bylo častěji ve spojení s abstraktními pojmy. U antonymního výrazu *pieni* byla většina textů blízká odborným nebo populárně naučným žánrům na různá témata – viz příklad (9). Adjektivum také popisovalo konkrétní častěji než jeho antonymní protějšek. Adjektivum *kova* se až na několik málo výjimek vázalo k abstraktním pojmům, zejména týkajícím se úrovně soutěže, a to jak sportovní, tak i ekonomické.

(9) *Jos tähti on riittävän massiivinen, se romahtaa äärettömän pieneksi ja tiheäksi kappaleeksi.*¹⁷¹

S pozitivním lexémem *hyvä* se opakovaně tematizovalo opět náboženství, a tedy zejména abstrakta, další témata byla různorodá – například gastronomie, kde se objevovaly obecné výrazy jako *hyvä ruoka* (*dobré jídlo*), sport a trénink. Většinou se jednalo o abstrakta.

U konstrukce *äärettömän kaunis* bylo hodnocení lidského vzhledu, což bývá obvykle realizováno konkrétně, přítomné asi ve čtvrtině případů. Silnější bylo spíše hodnocení nějakých míst, ke kterým se referuje obecnými výrazy jako *maailma*, *maisema* (*svět, krajina*), nebo konkrétnějšími výrazy spojenými s danými turistickými cíli, což souvisí také s pochvalným popisem přírodnin – viz příklad (10).

(10) [...] *smaragdinvihreät trooppiset metsät, upeat rannat ja äärettömän kauniit maisemat lumoavat matkailijan.*¹⁷²

Ojedinělá nebyla ani abstrakta jako *tarina*, *hetki*, *ajatus* (*příběh, chvíle, myšlenka*). Druhý intenzifikátor se v případě *kaunis* objevil v pětině případů, což je mnohem více než u ostatních kolokátů, kde byla jeho přítomnost výjimečná. Nejčastější byly částice *niin* a *aivan*. Kontext konstrukce *äärettömän kaunis* mnohdy působil až lyrickým dojmem:

(11) *Hiljaisuudessa on äärettömän kaunis voima.*¹⁷³

Kolokace intenzifikátoru *äärettömän* jsou velmi široké. Z hlediska pozitivních a negativních adjektiv převažovala pozitivní, ale negativní byla zastoupena také. Častá byla rovněž rozměrová adjektiva většího i menšího rozměru. Výrazně převažovalo rozvíjení

---

¹⁷¹ www.metsahovi.fi

Překlad: Pokud je hvězda dostatečně masivní, srazí se na nekonečně malý a hustý kousek.

¹⁷² www.travels.kilroy.fi

Překlad: [...] smaragdově zelené tropické lesy, skvělé břehy a nekonečně krásná panoramata cestovatele okouzluje.

¹⁷³ www.eeviminkkinen.fi

Překlad: V tichu je nekonečně krásná síla.

abstrakt, což bylo patrné například v kontextu konstrukce *äärettömän iso*. Zápor se s konstrukcí, kde jako intenzifikátor figuruje *äärettömän*, objevil jen výjimečně.

6. 1. 3. SUUNNATTOMAN

Ve slovníku je pro lexém *suunnaton* uveden jeden primární význam týkající se velikosti popsany jako *kooltaan, vaikutukseltaan tm. ominaisuudeltaan tavattoman suuri, valtava, tavaton, ääretön, rajaton, määrätön, mittaamaton, ylenpalttinen*¹⁷⁴. V synonymech zde tedy figurují také obě analyzovaná adjektiva. Mezi příklady užití je i intenzifikační konstrukce – *Suunnattoman vahva, rikas*¹⁷⁵. Ani jedno z těchto adjektiv nepatří dle korpusových výsledků k nejčastějším kolokátům – *rikas* se nacházelo na 17. místě, *vahva* až na 39. místě. Druhý význam je označený jako zřídka a značí absenci směru. O stylové rovině slovník informace nepodává.¹⁷⁶

Frekvence adjektiv, se kterými tvar *suunnattoman* kolokoval, je vidět v tabulce č. 3. Celkově se konstrukce s genitivem objevila 2 173krát (i.p.m.: 1,81).

pořadí	Adjektivum	poč. výsk.	i.p.m.	pořadí	Adjektivum	poč. výsk.	i.p.m.
1.	suuri	589	0,49	26.	helppo	15	0,01
2.	tärkeä	102	0,08	27.	paha	12	0,01
3.	arvokas	72	0,06	28.	surullinen	11	0,01
4.	iloinen	67	0,06	29.	kova	11	0,01
5.	kiitollinen	65	0,05	30.	vihainen	11	0,01
6.	onnellinen	63	0,05	31.	korkea	11	0,01
7.	pitkä	54	0,04	32.	mielenkiintoinen	10	0,01
8.	vaikea	50	0,04	33.	älykäs	10	0,01
9.	kaunis	46	0,04	34.	onnekas	9	0,01
10.	ylpeä	43	0,04	35.	rakas	9	0,01
11.	laaja	36	0,03	36.	typerä	9	0,01
12.	kallis	35	0,03	37.	upea	9	0,01
13.	iso	32	0,03	38.	hankala	9	0,01
14.	hauska	31	0,03	39.	vahva	9	0,01
15.	kokoinen	31	0,03	40.	ystävällinen	8	0,01
16.	hyvä	31	0,03	41.	suloinen	8	0,01
17.	rikas	25	0,02	42.	lahjakas	7	0,01
18.	voimakas	25	0,02	43.	kateellinen	6	0
19.	hieno	22	0,02	44.	paksu	6	0
20.	tyytyväinen	18	0,01	45.	tehokas	5	0
21.	raskas	17	0,01	46.	vastenmielinen	5	0
22.	ihana	16	0,01	47.	harvinainen	5	0
23.	huono	15	0,01	48.	viisas	5	0
24.	pieni	15	0,01	49.	kuuma	5	0
25.	monimutkainen	15	0,01	50.	valtava	5	0

Tabulka č. 3: Kolokáty intenzifikátoru *suunnattoman*.

¹⁷⁴ Překlad: rozměrem, vlivem či jinou vlastností neobvykle velký, ohromný, neobvyklý, nesmírný, neomezený, bezmezný, nezměrný, nadměrný.

¹⁷⁵ Překlad: Nesmírně silný, bohatý.

¹⁷⁶ *Kielitoimiston sanakirja*, dostupné online z: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>, citováno dne 5. 7. 2019.

Adjektivum s výrazně vyšší frekvencí, která ho dělí od ostatních, bylo *suuri*. Počty frekvencí v tabulce rychle klesaly a většina výskytů byla poměrně malá, což je nepochybně dáno i celkově menším počtem výskytů samotného intenzifikátoru. Na předních místech se dále držela adjektiva s významem důležitosti a hodnotnosti – *tärkeä* a *arvokas*, s nimi související *kallis*, případně i *ylpeä*, dále jednoznačně pozitivní adjektiva – *iloinen*, *onnellinen*, *kaunis*, blízké by této skupině bylo i *kiitollinen* a rozměrová adjektiva, z nichž dominovalo již zmíněné *suuri*, ostatní měla již nižší frekvence.

S adjektivem *suuri* se opět objevovala náboženská tematika, ale ne v takovém počtu jako u předešlého intenzifikátoru. Dle očekávání převládala abstrakta, a pokud se objevilo nějaké konkrétní, jednalo se o věc, která je opravdu velká i v obecných poměrech, nejen v rámci své kategorie. Toto dokládá příklad (12), kde konstrukce na první pohled specifikuje číši, tedy poměrně malý předmět, ale ta se záhy ukáže být metaforou pro budovu.

(12) *Kun rakennusta lähestyy ja katsoo sen viereltä ylöspäin, niin ei uskoisi, että torni on 1960-luvulta. Kokonaisuus näyttää ennemminkin futuristiselta ufolta, lentävältä lautaselta tai suunnattoman suurelta maljalta, josta voisi juoda isompaankin janoon.*¹⁷⁷

Adjektivum *pitkä* rozvíjelo zejména substantiva *matka*, *aika* (*cesta*, *čas*) a jim významově podobná, např. *prosessi* (*proces*) nesoucí těžký rys trvání. Spojení se substantivem *matka* se v celkových 54 výskytech objevilo 10krát a substantivum *aika* dokonce 14krát. Substantivum *matka* se vyskytovalo jak ve významu nějaké určité konkrétní cesty, tak i s metaforickým významem určitého vývoje. Konkrétně jako *jalat*, *lanka*, *jono* (*nohy*, *nit*, *fronta*) byla ojedinělá.

Adjektiva *tärkeä*, *arvokas* a *vaikea* měla podobný kontext, často se opět vázala na abstrakta týkající se náboženství, případně politiky a veřejného dění.

Odlišné chování vykazovala adjektiva *ylpeä*, *iloinen* a *kiitollinen*, s menší frekvencí taktéž *onnellinen*, které se většinou pojila s 1. os. j. č. – popisovala tedy člověka. Týkala se především osobních témat, nikoli témat podstatných z globálního hlediska. Více se v kontextu těchto konstrukcí projevíly i hovorové rysy a druhý intenzifikátor byl přítomný častěji než u předešlých adjektiv.

Kontext konstrukce *suunnattoman kaunis* byl podobný jako v případě intenzifikátoru *äärettömän* – popis lidí byl poměrně řídký, spíše se konstrukce vztahovala na přírodu, zvířata,

---

¹⁷⁷ www.metrosgroup.com

Překlad: Když se člověk ke stavbě přibližuje a dívá se na ni zespodu, tak by nevěřil, že je věž ze 60. let 20. století. Celek vypadá spíše jako futuristické UFO, létající talíř nebo nesmírně velký pohár, ze kterého by člověk zapil i větší žízeň.

a to jak v podobě abstrakt, tak i konkrét. Kromě vizuální stránky též často zohledňovala charakter – viz příklad (13).

(13) *Lontoolainen 21-vuotias Leona Lewis ei ole pelkästään suunnattoman kaunis, vaan nainen on myös uskomattoman lahjakas laulaja.*¹⁷⁸

Mnohé texty s touto konstrukcí opět disponovaly již zmíněnou lyričností a uměleckými ambicemi:

(14) *Yllättäen valkean usvan keskeltä ilmaantuu suunnattoman kaunis, siro ja samettiturkkinen, vitivalkea susi.*¹⁷⁹

Druhý intenzifikátor zůstával spíše výjimečným jevem, například v 54 výskytech konstrukce *suunnattoman pitkä* se neobjevil ani jednou, ve vzorku 100 výskytů *suunnattoman suuri* se objevilo pouze třikrát *niin*, tentýž druhý intenzifikátor byl ve vzorku *suunnattoman tärkeä* zastoupen sedmkrát. S pozitivními adjektivy se objevilo též *aivan* a *ihan* a v případě konstrukce s adjektivem *iloinen* byl druhý intenzifikátor přítomný nejvíce – zhruba v pětině výskytů. Zápor se ve výsledcích tohoto intenzifikátoru vyskytoval velmi málo, méně než v deseti procentech případů.

6. 1. 4. SHRUTÍ SKUPINY INTENZIFIKÁTORŮ S VÝZNAMEM VELKÉHO ROZMĚRU

Tyto tři intenzifikátory, ačkoli je slovník pojímá jako synonymní (viz definice *äärettöm*) nemají své sémantické preference rozhodně totožné. Předpokladu, že intenzifikátor bude výrazně preferovat kolokace vztahující se ke stejné doméně, jako nese on sám, odpovídají výsledky u *valtavan*, kde se s převahou vyskytovala adjektiva popisující velký rozměr. Toto však nelze říct o intenzifikátoru *äärettömän*, který mezi své kolokáty přijímal různorodá adjektiva, rozměrově velká i malá, a navíc primárně kolokoval s lexémem *tärkeä*. Intenzifikátor *suunnattoman* také neměl tak velkou tendenci rozvíjet výhradně rozměrová adjektiva, ačkoli primárně kolokoval s lexémem *suuri*. Kromě intenzifikátoru *äärettömän*, jehož kolokace už byly označeny za různorodé, panovala tendence pojit se z hlediska hodnocení a citů více s pozitivními významy, ale u adjektiv, která sama tento rys nenesou, to nebylo možné

---

¹⁷⁸ www.tune.fi

Překlad: Jednadvacetiletá Londýňanka Leona Lewis není jen nesmírně krásná, ale je také neuvěřitelně nadaná zpěvačka.

¹⁷⁹ www.elementti.suntuubi.com

Překlad: Z bělavého oparu se najednou objevil nesmírně krásný, útlý, sněhobílý vlk se sametovým kožichem.

jednoznačně rozhodnout (viz např. substantivní kolokace konstrukce *valtavan suuri*). U všech tří intenzifikátorů se kolokabilita s významy vztahujícími se k doméně velikosti projevila, ale kromě ní byly výrazné také domény hodnoty, obtížnosti a důležitosti existující na abstraktní rovině. Zvláště s těmi se pak u skupiny objevilo časté spojení s náboženskou tematikou. Celkově měly všechny tři intenzifikátory tendenci rozvíjet spíše abstrakta. Tematicky byla hojně zastoupena celospolečenská témata jako politika, ekonomika, ale i řada zájmových aktivit – například cestování nebo literatura. Z hlediska stylistiky se jednalo převážně o formálnější projevy dodržující normy spisovného jazyka, s čím souvisí také řídké užití druhých intenzifikátorů jako *aivan* a *ihan*. Zápor byl u této skupiny ojedinělý.

6. 2. INTENZIFIKÁTORY S VÝZNAMEM ABSENCE ROZUMU

Tato skupina je v korpusové analýze reprezentována intenzifikátory *älyttömän*, *mielettömän* a *järjettömän*. Všechny tři patří k tzv. *karitiiviadjektiivit*, tedy k adjektivům se sufixem označujícím absenci vlastnosti či entity nesené kořenem. U těchto intenzifikátorů se jedná o *äly* (*rozum, intelekt, důvtip*), *mieli* (*mysl*) a *järki* (*rozum, mysl, intelekt*). V češtině by jejich doslovnými ekvivalenty tedy byla slova jako *nerozumně, nesmyslně, bezhlavě, šíleně*. V překladech užívám pro všechny tři nejčastěji variantu *šíleně*, jelikož dle mého nejlépe odpovídá stupni vyprázdněnosti a je použitelné v kontextech, kde by zbylé možnosti překladu nesly nežádoucí hodnocení. Výrazy *älyttömän* a *mielettömän* vykazovaly v korpusu téměř totožné frekvence – *älyttömän* byl 20. nejčastější intenzifikátor s počtem výskytů 6 504, *mielettömän* byl ve skupině všech intenzifikátorů na 21. pozici a vyskytl se 6 383krát. Výraz *järjettömän* měl menší počet výskytů – 2 684 a byl 32. nejčastějším intenzifikátorem.

6. 2. 1. ÄLYTTÖMÄN

Lexém *älytön* má ve slovníku *Kielitoimiston sanakirja* uvedené dva významy. První z nich má primární souvislost s rozumem, konkrétně s jeho absencí, a je popsán synonymickou řadou *järjetön, mieletön, tolkuton; typerä, hullu*¹⁸⁰. Z nich první dvě budou rovněž v tomto výzkumu. Druhá slovníková definice už poukazuje na posun významu směrem k obecnějšímu, označujícím velkou míru a je popsán synonymy napříč významovými skupinami intenzifikátorů: *tavaton, suunnaton, valtava, hirveä, mieletön, kamala*¹⁸¹. K němu je přiřazeno

¹⁸⁰ Překlad: nerozumný, šílený, absurdní; hloupý, bláznivý.

¹⁸¹ Překlad: neobvyklý, nezměrný, ohromný, hrozný, nesmyslný, strašný.

i příkladové spojení se zkoumanou konstrukcí – *älyttömän pitkä matka*¹⁸². U druhého významu slovník uvádí stylistický příznak hovorového jazyka.¹⁸³ Kolokace s adjektivem *pitkä* byla v korpusu sice zastoupena na 9. místě, ale počtem výskytů je oproti preferovanému *hyvä* spíše nevýrazná.

Tabulka č. 4 zobrazuje frekvenci adjektiv bezprostředně rozvíjených genitivním tvarem *älyttömän*. Celkový výskyt lexému *älytön* v genitivu následovaného adjektivem byl 6 504 (i.p.m.: 5,42).

pořadí	adjektivum	poč. výsk.	i.p.m.	pořadí	adjektivum	poč. výsk.	i.p.m.
1.	hyvä	1485	1,24	26.	kuuma	45	0,04
2.	hieno	281	0,23	27.	herkullinen	43	0,04
3.	hauska	262	0,22	28.	paha	40	0,03
4.	kiva	215	0,18	29.	kätevä	38	0,03
5.	kaunis	181	0,15	30.	kipeä	37	0,03
6.	ihana	170	0,14	31.	tylsä	33	0,03
7.	helppo	153	0,13	32.	raskas	32	0,03
8.	kallis	147	0,12	33.	kylmä	31	0,03
9.	pitkä	142	0,12	34.	taitava	31	0,03
10.	suuri	134	0,11	35.	hidas	30	0,02
11.	vaikea	133	0,11	36.	laaja	28	0,02
12.	kova	130	0,11	37.	kokoinen	27	0,02
13.	mukava	124	0,1	38.	suloinen	26	0,02
14.	iso	115	0,1	39.	vahva	26	0,02
15.	huono	98	0,08	40.	lyhyt	25	0,02
16.	halpa	83	0,07	41.	ylpeä	24	0,02
17.	tärkeä	79	0,07	42.	hankala	24	0,02
18.	upea	74	0,06	43.	tarkka	23	0,02
19.	mielenkiintoinen	72	0,06	44.	iloinen	23	0,02
20.	siisti	67	0,06	45.	hintainen	23	0,02
21.	pieni	65	0,05	46.	kiitollinen	23	0,02
22.	tyytyväinen	65	0,05	47.	tiukka	21	0,02
23.	korkea	64	0,05	48.	makea	21	0,02
24.	nopea	59	0,05	49.	typerä	20	0,02
25.	onnellinen	54	0,04	50.	tyhmä	19	0,02

Tabulka č. 4: Kolokace intenzifikátoru *älyttömän*.

V tabulce s frekvencemi kolokací je na první pohled patrná výrazná tendence intenzifikátoru pojít se s lexémem *hyvä*, který se vyskytl v počtu 1458, což alespoň pětinasobně přesáhlo frekvence dalších kolokátů. Dále je zjevné, že je preferováno spojení se sémanticky jednoznačně pozitivními lexémy, které obsadily bez výjimky prvních šest příček a hojně zastoupení měly i dále například adjektivy *mukava*, *upea*, *tyytyväinen*, *onnellinen*, *herkullinen* a dalšími. Zastoupení měla i adjektiva negativní jako *huono*, *paha*, *kipeä* zaujímající 15., 28.

¹⁸² Překlad: Šíleně dlouhá cesta.

¹⁸³ *Kielitoimiston sanakirja*, dostupné online z: <https://www.kielitoimiston sanakirja.fi/>, citováno dne 5. 7. 2019.

a 30. frekvenční pozici. Jejich skupina ale počtem zástupců ani frekvencí nebyla v porovnání s těmi pozitivními ani třetinová. Adjektiva, která by se sama vztahovala k rozumu, stejně jako intenzifikátor, byla zastoupena minimálně – v podobě *typerä* a *tyhmä* na samém konci tabulky.

Při pohledu na kontext nejčastější konstrukce *älyttömän hyvä* věty téměř ve všech případech souvisely s nějakým uživatelským hodnocením, zejména v rámci internetových recenzí, častá byla vazba s lexémy spojenými s hudbou, filmy a zejména pak s gastronomií. Spojení s abstraktnějšími výrazy jako *olo* (*stav, pocit*) nebo *mieli* (*mysl, chuť, názor*) bylo ve vybraném vzorku 100 příkladů výrazně menšinové, takřka výjimečné. Podobný byl i kontext zkoumané konstrukce s dalšími pozitivními adjektivy. Lexém *hieno* se od *hyvä* příliš nelišil. Typicky se obsah týkal nějakých volnočasových aktivit, koníčků a zábavy, kam patřilo například i cestování, a tedy popis destinací – viz příklad (15). Vyskytovalo se opět hodnocení filmů, knih, her. Gastronomie se neprojevila s takovou převahou, ale zastoupena byla taktéž.

(15) *Rodoksen vanha kaupunki on älyttömän hieno.*¹⁸⁴

V pořadí třetí nejčastější adjektivum *hauska* zůstávalo svými tématy podobné předešlým, ale mimo již výše zmíněný kontext byla u něj také tendence popisovat nějaký čas, či období, často i bez substantiva definujícího časový údaj – viz příklad (16). To se neprojevovalo jen v souvislosti se zkoumanou intenzifikační konstrukcí, ale s kolokacemi lexému *hauska* obecně.

(16) *Meillä on aina ollut niin älyttömän hauskaa sinun kanssasi.*¹⁸⁵

Podobně jako *hauska* se choval také lexém *kiva*, který popisoval především zájmové aktivity a celkově trávení volného času, kdy se *kiva* pojilo spíše s něčím nemateriálním, zážitkovým. Hodnocení jídla, filmů, knih a dalších produktů bylo oproti tomu méně početné. Specifický byl kontext konstrukce *älyttömän kaunis*, jejíž výskyty ve většině případů pocházely z lifestyleových webů nebo módně zaměřených blogů a krása byla připisována oblečení, něčemu stylu, či přímo člověku. Objevilo se i téma cestování a pochvalného hodnocení míst pro dovolenou. Opakované bylo spojení s 2. osobou jednotného čísla, které zaujímalo asi pětinu výskytů. V těchto případech se podle mého jednalo o komentáře pod blogovým příspěvkem, kde uživatelé reagují na fotografie. V okruhu módních blogů a témat oblečení a líčení se držela také většina výskytů konstrukce *älyttömän ihana*. U této konstrukce se objevila oproti

---

¹⁸⁴ www.kaksiyhdenhinnalla.com

Překlad: Staré město Rhodu je šíleně skvělé.

¹⁸⁵ www.chcry.net

Překlad: Pobavili jsme se s tebou vždycky tak šíleně skvěle.

předešlým nadměrná frekvence druhých intenzifikátorů *aivan*, *ihan* a *niin*, které konstrukci doprovázely v 73 případech ze 100. U výše popsaných pozitivních adjektiv se druhý intenzifikátor objevoval zhruba v polovině. Ve všech zkoumaných výskytech s pozitivními adjektivy se jednalo o téměř výhradně kladné věty, zápor se vyskytoval velmi ojediněle, pod pěti procenty výskytů.

Negativním adjektivem *huono* mluvčí často referoval sám k sobě a přiznával své slabé stránky. Přímo ve spojení se slovesným tvarem *olen* (*jsem*) se konstrukce objevila téměř ve čtvrtině příkladů. Další čtvrtina se také týkala popisu samotného mluvčího, ale konstrukce už se vázala na nějaké substantivum – např. *huono muisti* (*špatná paměť*). Zbylá polovina příkladů náležela především k recenzím a uživatelským hodnocením a týkala se jak konkrétních, jako jsou například počítačové hry, tak i abstraktních výrazů v podobně různých citů – desetina výskytů příslušela spojení se substantivem *olo* (*stav, pocit*). Objevil se také zápor, se kterým bylo celkové hodnocení vlastně dobré, nebo zjemnění negativního názoru, kdy bylo kromě adjektiva *huono* přítomné ještě nějaké pozitivní – viz příklad (17). Většina výskytů ale nesla jednoznačné záporné hodnocení. Adjektivum *paha* pak neodkazovalo tolik ke schopnostem samotného mluvčího, spíše souviselo s hodnocením produktů a zejména s popisem fyzického stavu, pocitů.

(17) *Tämä herättää ristiriitaisia tunteita, sillä osa näyttelystä on älyttömän huonoa, mutta osa taas aivan kelpoa tavaraa.*¹⁸⁶

S lexémem *helppo* se velká míra jednoduchosti zdála být většinou brána jako pozitivní. Opakovala se spojení se slovesy jako *käyttää*, *tehdä*, *valmistaa*, *laittaa* a tematicky byly časté recepty a návody, jejichž jednoduchost by měla čtenáře přesvědčit zkusit to také:

(18) *Positiivinen yllätys oli tuo maitosuklaakuorrute joka oli ihan älyttömän helppo valmistaa [...]*¹⁸⁷

Podobně se jevila i konstrukce *älyttömän vaikea*, která se též týkala činností a většinou se vázala na sloveso či z něj odvozené substantivum. Týkala se však abstraktnějších témat, která souvisela například s myšlením nebo učením. Přibližně v jedné desetině se ve vzorku 100 výskytů jednalo o zápor.

---

¹⁸⁶ www.yaambo.com

Překlad: Toto vzbuzuje rozporuplné pocity, jelikož část výstavy je šíleně špatná, ale část má naopak docela slušnou úroveň.

¹⁸⁷ <https://dev.kinuskikissa.fi>

Překlad: Pozitivním překvapením byla tahle poleva z mléčné čokolády, která byla úplně šíleně jednoduchá na přípravu.

S lexémem *kallis* se opakovaně objevovaly i záporné věty, i když celkově zůstávaly stále v menšině. Způsob vyjadřování zde byl formálnější a témata se týkala cen cestování, služeb a bydlení. Rozdílné bylo i užití druhého intenzifikátoru, který ve spojení s touto konstrukcí figuroval mnohem méně, zhruba jen ve čtvrtině výskytů. Kdežto u předchozích adjektiv se pohyboval kolem poloviny.

Měřitelná adjektiva jako *pitkä* byla užívána s pozitivním i negativním hodnocením. U mnohých však toto nebylo možné jednoznačně určit. Opakované bylo spojení se substantivem *aika* (čas), které stálo za konstrukcí 13krát. Několikrát se vyskytly i záporné věty, zejména tehdy, pokud konstrukce připisovala něčemu délku jako negativní vlastnost.

(19) *Onneksi kauppalista ei ole älyttömän pitkä, kerrankin.*¹⁸⁸

Podobně smíšené výsledky měla i konstrukce *älyttömän suuri*. *Suuri* opět preferovalo rozvíjení abstraktnějších výrazů. Opakovala se spojení *älyttömän suuri kiitos* (šíleně velké díky) nebo *yllätys* (překvapení) a častá byla také souvislost s financemi realizovaná například lexémem *investointi* (investice). Adjektivum *iso* ve spojení s intenzifikátorem *älyttömän* popisovalo častěji rovněž abstraktní substantiva a od *suuri* se příliš nelišilo. S lexémem *pieni* se naopak ve většině výskytů pojily konkrétní předměty. Adjektivum *kova* bylo téměř vždy užito v abstraktním významu.

Celkově je o konstrukci, kde jako intenzifikátor figuruje lexém *älytön*, možné říci, že výrazně preferovala popis něčeho pozitivního. Také rozvíjení abstraktních entit se zdá být pro tuto konstrukci typičtější, jak se ukázalo například z kolokací konstrukce *älyttömän iso*. U kladně hodnotících adjektiv se ve srovnání se skupinou intenzifikátorů z kapitoly 6. 1. kontext týkal více povrchních témat zaměřených na zábavu a vizuální stránku věcí. Zajímavé byly rozdíly v přítomnosti záporných vět. Pozitivní adjektiva nefigurovala v záporu prakticky vůbec a zápor se vyskytoval spíše s vlastnostmi, které jsou brány jako nežádoucí, jak se ukázalo na výsledcích adjektiv *helppo* a *vaikea*. U pozitivních adjektiv byla také silnější tendence přidávat ještě druhý intenzifikátor. Projevilo se to zejména u adjektiva *ihana*, které se vyskytovalo u odlehčených témat stylu a módy. Průměrně se druhý intenzifikátor s konstrukcí *älyttömän* objevoval přibližně s polovinou výskytů. Stylisticky byl tento intenzifikátor užíván v méně formálních projevech blízkých hovorovému jazyku, na což upozorňovalo i slovníkové heslo. S touto stylistickou rovinou patrně souvisí větší expresivita vyjádřená přeháněním v podobě vícenásobné intenzifikace.

¹⁸⁸ www.valikausitakki.blogspot.com

Překlad: Naštěstí pro jednou nákupní seznam není šíleně dlouhý.

6. 2. 2. MIELETTÖMÄN

Adjektivum *mielettön* má ve slovníkovém heslu dva významy. Stejně jako v případě *älytön* jeden značí absenci rozumu a je popsáný jako *jossa ei ole mieltä, järjetön, hullu, älytön, tolkuton*¹⁸⁹. Druhý je abstraktnější, související s nezvykle vysokou mírou, definovaný synonymy, které rovněž odpovídají intenzifikátorům z různých významových skupin: *valtava, suunnaton, tavaton, mahdoton, huikea, huima, hirmuinen, hirveä, kauhea, kamala*¹⁹⁰ a stylisticky hovorový. K němu náleží i dále zkoumaná intenzifikační konstrukce. Příklady *mielettömän suuri, nopea; mielettömän onnellinen*¹⁹¹ sice mezi korpusovými výsledky byly, ale nepatřily mezi úplně nejčastější – *suuri* bylo na 8. místě, *nopea* až na 31. a *onnellinen* na 17.

Tabulka č. 5 zobrazuje frekvenci adjektiv bezprostředně rozvíjených výrazem *mielettömän*. Celkový výskyt konstrukce byl 6 383 (i.p.m.: 5,32).

pořadí	adjektivum	poč. výsk.	i.p.m.	pořadí	adjektivum	poč. výsk.	i.p.m.
1.	hyvä	1543	1,29	26.	taitava	25	0,02
2.	hieno	605	0,5	27.	pehmeä	25	0,02
3.	ihana	528	0,44	28.	lämmin	24	0,02
4.	upea	483	0,4	29.	mielenkiintoinen	21	0,02
5.	kaunis	448	0,37	30.	maukas	21	0,02
6.	hauska	221	0,18	31.	nopea	21	0,02
7.	kiva	191	0,16	32.	ylpeä	21	0,02
8.	suuri	109	0,09	33.	pieni	19	0,02
9.	mukava	94	0,08	34.	halpa	19	0,02
10.	kova	79	0,07	35.	raskas	18	0,01
11.	iso	79	0,07	36.	lahjakas	17	0,01
12.	siisti	66	0,05	37.	makea	17	0,01
13.	herkullinen	66	0,05	38.	laaja	17	0,01
14.	tyytyväinen	57	0,05	39.	vahva	16	0,01
15.	tärkeä	55	0,05	40.	näköinen	16	0,01
16.	kallis	52	0,04	41.	arvokas	16	0,01
17.	onnellinen	44	0,04	42.	huono	15	0,01
18.	vaikea	43	0,04	43.	positiivinen	15	0,01
19.	pitkä	38	0,03	44.	huikea	15	0,01
20.	helppo	35	0,03	45.	paha	15	0,01
21.	kokoinen	31	0,03	46.	tehokas	15	0,01
22.	iloinen	29	0,02	47.	ystävällinen	15	0,01
23.	suloinen	26	0,02	48.	kätevä	14	0,01
24.	komea	25	0,02	49.	kuuma	13	0,01
25.	korkea	25	0,02	50.	kirkas	13	0,01

Tabulka č. 5: Kolokace intenzifikátoru *mielettömän*.

¹⁸⁹ Překlad: ve kterém není rozum, nesmyslný, bláznivý, pošetilý, absurdní.

¹⁹⁰ Překlad: ohromný, nezměrný, neobvyklý, nemožný, velkánský, bujný, strašlivý, hrozný, děsný, strašný.

¹⁹¹ *Kielitoimiston sanakirja*, dostupné online z: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>, citováno 5. 7. 2019. Překlad: Šíleně velký, rychlý. Šíleně šťastný.

Stejně jako u předchozího *älyttömän* i u *mielettömän* výrazně převažovalo spojení s jedním adjektivem, a to s *hyvää*. Pozitivní adjektiva obsazovala nejvyšší frekvence a výskyt přímo negativních adjektiv byl v celkovém počtu téměř zanedbatelný – *huono* i *paha* měla každé pouze 15 výskytů. Ty byly v kladných větách a popisovala různorodá témata, doplněná v nadpoloviční většině druhým intenzifikátorem. Kromě pozitivních adjektiv byla ve frekvenční tabulce poměrně hojně zastoupena také adjektiva popisující fyzické vlastnosti jako *suuri*, *kova*, *iso* a dále opět abstraktní výrazy vztahující se k obtížnosti, důležitosti a hodnotě, například *tärkeä*, *kallis*, *vaikea*. Lexémy, které by označovaly přítomnost či nepřítomnost rozumu, mezi prvními padesáti kolokáty nebyly zastoupeny vůbec.

Podobně jako konstrukce *älyttömän hyvää* se i *mielettömän hyvää* týkala nejčastěji gastronomie. Opět se objevily i hudební, filmové a knižní recenze, ale výjimečné nebylo ani spojení s abstraktnějšími pojmy jako *olo*, *tuuri* (*stav*, *pocit*; *štěstí*) nebo *fiilis* (*pocit*), který se ve vzorku 100 příkladů objevil bezprostředně za konstrukcí šestkrát. Pro lexém *hieno* byly výsledky také podobné jako v případě jeho zdůraznění intenzifikátorem *älyttömän* jen s tím rozdílem, že gastronomie se nevyskytovala téměř vůbec. Konstrukce hodnotila knihy, hudbu, filmy, také však místa a sportovní výkony. Abstraktnější pojmy se vyskytovaly v menšině, ale přítomné byly také – často se pak týkaly především sociálních kontaktů:

(20) *Tulee kyllä mielettömän hieno olo, kun tapaa ihmisiä, joiden kanssa tulee heti juttuun.*¹⁹²

Lexém *ihana* se zde na rozdíl od výskytů ve spojení s předešlým intenzifikátorem nedržel tak úzce okruhu módních blogů a pochvalné popisy oblečení, líčení a celkově vzhledu osob u něj nebyly převládající, zaujímaly zhruba pětinu. Navýšil se podíl výskytů, kde konstrukce specifikuje nějaké místo, počasí nebo strávený čas – tyto výskyty tvořily přibližně čtvrtinu vzorku, často v nich bylo při popisu místa zohledněné i období – viz příklad (21).

(21) *Mun mielestä Oulu on ihan mielettömän ihana ja kaunis kaupunki näin kesällä, kuten varmasti moni muukin Suomen kaupunki.*¹⁹³

Hodnocení lidí případně zvířat se projevilo spíše skrze jejich charakterové vlastnosti než skrze vzhled, s čímž souvisí i větší počet vazeb na abstrakta – viz příklad (22). Přiřazování

¹⁹² www.kanapeet.blogspot.com

Překlad: Člověk se cítí šíleně skvěle, když potká lidi, se kterými si hned rozumí.

¹⁹³ www.finalindia.fi

Překlad: Podle mého je Oulu šíleně skvělé a krásné město takhle v létě, tak jako určitě mnohá další finská města.

charakteristiky 2. osobě jednotného čísla, což byla u *älyttömän ihana* výrazná tendence, bylo ojedinělé. Druhý intenzifikátor se nacházel u 68 výskytů ze sta a nejvíce byly zastoupeny částice *aivan* a *ihan*.

(22) *Se on kyllä mielettömän ihana ominaisuus, kun koira osaa rauhoittua missä vaan!*¹⁹⁴

Lexém *upea* více souvisel s hodnocením vzhledu na módních blozích a hodně výrazné bylo opět hodnocení míst. Druhý intenzifikátor byl u poloviny výskytů a dominoval *aivan* s 29 výskyty. Konstrukce *mielettömän kaunis* v porovnání s *älyttömän kaunis* méně popisovala lidský vzhled, ačkoli i to se objevilo – zejména v podobě komentářů na blogu, kde komentující chválí ve 2. osobě autora/autorku blogu, takové výskyty tvořily zhruba desetinu. Převažující byly popisy míst, počasí a stráveného času:

(23) *Oli ihanaa päättää reissu näin mielettömän kauniilla ilmalla!*¹⁹⁵

Přibližně desetina případů také náležela hodnocení uměleckých děl. Adjektivum *hauska* se v této konstrukci vázalo typicky k prožitému času a nějaké zábavné aktivitě, často hře. S nějakou činností a slovesy se taktéž pojilo adjektivum *kiva*. Zápor se celkově u zkoumaných pozitivních adjektiv nevyskytoval a druhý intenzifikátor byl přibližně u poloviny s velkou převahou podoby *ihan*, která měla 40 výskytů, s deseti výskyty se objevila částice *aivan*, *niin* měla pouze pět výskytů a dvakrát se objevil méně častý výraz *kyllä*.

Adjektivum *suuri* se pojilo s velmi různorodými tématy, z nichž ani jedno výrazně nepřevažovalo. Ve většině případů se jednalo o abstraktní pojmy. Zápor ve vzorku nebyl a druhý intenzifikátor se objevil pouze u jedné čtvrtiny výskytů. Lexém *iso* se od *suuri* nijak výrazně nelišil, a i u něj se jednalo častěji o abstraktní pojmy – viz příklad (23). Druhé intenzifikátory byly lehce pod polovinou výskytů a záporné věty chyběly. *Kova* se taktéž pojilo s abstraktními pojmy různého typu, zápor se u něj v několika případech vyskytl a druhý intenzifikátor se pohyboval okolo poloviny.

(23) *Koska ydinvoimateollisuudelle siinä piilee mielettömän isot salatut räjähdysonnettomuuksien riskit.*¹⁹⁶

¹⁹⁴ www.blogi.nettta.net

Překlad: Je to šíleně skvělá vlastnost, když se pes umí uklidnit kdekoliv.

¹⁹⁵ www.skiglari-norppa.blogspot.com

Překlad: Bylo úžasné zakončit cestu tak šíleně krásným počasím.

¹⁹⁶ www.sinikivi.com

Překlad: Protože pro jaderný průmysl se v tom skrývají šíleně velká zatajená rizika nehod způsobených výbuchem.

Entity, které byly popisované konstrukcí *mielettömän tärkeä*, byly spíše osobního rázu než celospolečenského, veřejného. Lexém *kallis* se v celkových 52 výskytech častěji objevil jako negativní hodnocení a týkal se zejména záležitostí, jako je ekonomika státu a firem, také se opakovaně objevovala souvislost s výstavbou a rekonstrukcemi, konstrukce se čtyřikrát objevila v záporu a druhý intenzifikátor se vyskytl mnohem méně, než je u intenzifikátoru *mielettömän* obvyklé – *aivan* pětkrát a *niin* dvakrát, *ihan* ani jednou. Témata, která popisovala konstrukce *mielettömän vaikea* byla pojata spíše z osobního pohledu mluvčích a neobsahovala jednoznačně pozitivní či negativní hodnocení.

(24) *Mä oon opiskellut venäjää kaupiksessa pari vuotta: mielettömän vaikea kieli, mutta kyllä oli hyötyä että vähän osasi kun Pietarissa kävi.*¹⁹⁷

Celkovou charakteristiku intenzifikátoru *mielettömän* lze popsat jako výrazně převládající spojitost s pozitivním hodnocením, které se často týkalo míst nebo příjemného trávení času, oproti *älyttömän* méně gastronomie a módy. Druhý intenzifikátor se objevil přibližně v polovině u většiny kolokátů, zejména u témat, která se týkají trávení volného času, koníčků. Ale jejich počet klesal spolu s vážnějšími tématy, jako jsou například finance, což odpovídá celkově užívané stylistické vrstvě jazyka. Zápor se objevuje výjimečně, s pozitivními adjektivy prakticky vůbec.

---

¹⁹⁷ www.kirja-ajatuksin.blogspot.com

Překlad: Studoval/a jsem ruštinu na obchodce dva roky: šíleně těžký jazyk, ale k užitku, když byl člověk v Petrohradu a trochu ji uměl.

6. 2. 3. JÄRJETTÖMÄN

Stejně jako dvě předešlá adjektiva i adjektivum *järjetön* má ve slovníkovém heslu dva významy – první značící absenci rozumu popsanou jako *järkeä vailla oleva, älytön, mietetön, hullu, tolkuton*¹⁹⁸ a druhý označující velkou míru, pro který jsou jako definice uvedena na rozdíl od dvou předešlých pouze dvě synonyma – *valtava a mietetön*¹⁹⁹. U tohoto významu je opět uvedena stylová příslušnost k hovorovému jazyku. Jako příkladové užití je u něj i mnou zkoumaná konstrukce: *järjettömän ihana tunne*.²⁰⁰ Kolokace s adjektivem *ihana* se v korpusových výsledcích objevila jako 15. nejčastější spojení, ale výskytů měla pouze 33.

Tabulka č. 6 zobrazuje frekvenci adjektiv bezprostředně rozvíjených genitivním tvarem *järjettömän*. Celkový výskyt lexému *järjetön* v genitivu následovaného adjektivem byl 2 684 (i.p.m.: 2,4).

pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.	pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.
1.	hyvä	330	0,27	26.	nopea	13	0,01
2.	suuri	239	0,2	27.	monimutkainen	13	0,01
3.	kallis	180	0,15	28.	tiukka	13	0,01
4.	kokoinen	150	0,12	29.	herkullinen	13	0,01
5.	iso	126	0,1	30.	hidas	12	0,01
6.	kova	122	0,09	31.	helppo	12	0,01
7.	pitkä	102	0,08	32.	tehokas	12	0,01
8.	hieno	76	0,06	33.	suloinen	11	0,01
9.	kaunis	62	0,05	34.	ruma	11	0,01
10.	korkea	53	0,04	35.	tylsä	11	0,01
11.	hauska	46	0,04	36.	hankala	11	0,01
12.	huono	41	0,03	37.	raskas	11	0,01
13.	upea	39	0,03	38.	siisti	11	0,01
14.	vaikea	38	0,03	39.	painava	10	0,01
15.	ihana	33	0,03	40.	mukava	10	0,01
16.	hintainen	28	0,02	41.	iloinen	10	0,01
17.	halpa	21	0,02	42.	vahva	10	0,01
18.	kuuma	19	0,02	43.	kipeä	10	0,01
19.	pieni	19	0,02	44.	kiireinen	9	0,01
20.	laaja	18	0,01	45.	voimakas	9	0,01
21.	kylmä	18	0,01	46.	typerä	8	0,01
22.	kiva	16	0,01	47.	tyhmä	8	0,01
23.	paha	16	0,01	48.	lyhyt	8	0,01
24.	paksu	15	0,01	49.	tärkeä	8	0,01
25.	onnellinen	15	0,01	50.	monipuolinen	7	0,01

Tabulka č. 6: Kolokáty intenzifikátoru *järjettömän*.

¹⁹⁸ Překlad: bez rozumu, šílený, nesmyslný, bláznivý, absurdní.

¹⁹⁹ Překlad: ohromný, nesmyslný

²⁰⁰ *Kielitoimiston sanakirja*, dostupné online z: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>, citováno 6. 7. 2019.

Frekvenční seznam adjektiv kolokujících v rámci konstrukce s intenzifikátorem *järjettömän* vypadal jinak než u předešlých dvou intenzifikátorů. Neobjevil se v něm výrazný frekvenční rozdíl mezi nejčastějším *hyvää* a ostatními adjektivy. Ta zároveň nebyla s takovou převahou pozitivní – poměrně vysoko, na 12. místě, stojí lexém *huono*. Výrazná byla přítomnost rozměrových a měřitelných adjektiv vyšší hodnoty domény, která jsou bez kontextu spíše neutrální. K rozumu se vztahující adjektiva měla nízké zastoupení – *typerä* a *tyhmä* se objevila na 46. a 47. místě, přiřadit k nim lze ještě *tylsä* na 35. místě. Škála kolokujících adjektiv byla z hlediska sémantiky u tohoto intenzifikátoru velmi široká a frekvenčně vyvážená.

Lexém *hyvää* se vyskytoval v daném vzorku pouze v kladných větách a témata, ke kterým se vztahovala jak rozvíjená konkréta, tak abstrakta, se opět týkala gastronomie, hudby, také technických výrobků a opakovaně sportovních tréninků a fyzické kondice. Druhý intenzifikátor byl přítomný u poloviny případů a převládal lexém *aivan*. Dalším jednoznačně pozitivním adjektivem bylo až *hieno* na osmé pozici a s pouhými 76 výskyty. Ty se týkaly podobných témat jako předešlé *hyvää*, jen se nevyskytovala gastronomie. Časté bylo také obecné vztahování k prožitému času nebo k místům, tedy abstraktům i konkrétům. Jako druhý intenzifikátor byl u konstrukce *järjettömän hieno* nejčastější *ihan*. Adjektivum *kaunis* se z opakujících se témat nejvíce pojilo s ženským vzhledem, ale objevovala se i charakteristika míst, uměleckých děl nebo předmětů souvisejících s módou a bydlením. Ve většině případů se tak jednalo o konkréta, ale ne výlučně. Abstraktnější pojmy odkazovaly k nějakému období, prožitému času, např. *syksy*, *aika* (*podzim*, *čas*). Konstrukce *järjettömän hauska* popisovala typicky nějaké činnosti a trávení času, což bylo stejné i u předešlých intenzifikátorů. Naopak *upea* se vztahovalo spíše k módě a konkrétům.

Negativní adjektivum *huono* často předcházelo 3. infinitivu s významem být v něčem špatný. Význam činnosti měla mnohdy i substantiva, které konstrukce rozvíjela. Mluvčí často hovořil přímo o sobě, což byl jev přítomný už u předešlých výskytů tohoto adjektiva. Druhý intenzifikátor byl pod polovinou výskytů.

Z adjektiv značících rozměr bylo nejčastější *suuri*, které bylo celkově u tohoto intenzifikátoru druhým nejčastějším adjektivem. *Suuri* rozvíjelo zejména pojmy týkající se financí, politiky a globálních témat, nikoli perspektivy jedince, a vyjadřování bylo formálnější než u kladně hodnotících adjektiv – viz příklad (25). Druhý intenzifikátor se ve vzorku objevil jen 14krát, což je málo, ale odpovídá to tendenci, že u formálnějšího vyjádření se vícenásobná intenzifikace nepoužívá.

(25) *Kysymys on järjettömän suuresta mustasta aukosta reaalitylouden arvon ja finanssikapitalistien varallisuuden välillä.*²⁰¹

Adjektivum *iso* se týkalo v nadpoloviční většině zájmových aktivit, umění, sportu a dle očekávání se více jak v polovině příkladů objevovala konkrétně. Není to však absolutní pravidlo a řada užití byla obsahově shodná s lexémem *suuri*. Druhý intenzifikátor se držel také na nízkých hodnotách a stál pouze u čtvrtiny výskytů. Adjektivum *kova* se objevilo v nadpoloviční většině v abstraktním významu a hodnotí umělecké počiny jako hudební alba nebo koncerty a také sportovní výkony. Zde neslo pochvalný či neutrální význam. Ve zhruba desetiprocentní části výskytů bylo však také negativně hodnotící, typicky v souvislosti s vysokou cenou nebo velkou bolestí. V příkladu (26) je dobře patrné negativní hodnocení, kdy se vysoká míra stává nepříjemnou a nežádoucí. Druhý intenzifikátor se objevil u 29 výskytů ve vzorku, tedy u třetiny.

(26) *Mennyt viikonloppu on ollut melun vuoksi erittäin epämiellyttävä. Ensin perjantaina alkuillasta aivan järjetön musiikki järjettömän kovalla [...]*²⁰²

S lexémem *pitkä* se pojila konkrétně – opakovaně se objevovala délka textu, která byla někdy nahlížena jako problém, i abstraktně, ta se pak často týkala času. Specifikace délky textu byla přítomná asi ve čtvrtině příkladů a spojitost s časem přibližně u třetiny. Docela běžným se zdá být i zápor, který se ve vzorku 100 výskytů objevil 12krát, a to často doprovázený záporným zájmenem *mikään*. Druhý intenzifikátor byl jen u čtvrtiny výskytů, většinou v podobě *aivan* a *ihan*, částice *niin* měla malé zastoupení, jednou se objevil také výraz *aika*. Adjektivum *korkea* se přibližně ve dvou třetinách týkalo abstraktního, zejména finančního, přítomnost konkrétního významu fyzické výšky byla u jedné třetiny. Druhý intenzifikátor byl v celkových 53 výskytech pouze osmkrát.

Adjektivum *kallis* se ve vzorku objevilo výhradně ve spojitosti s finanční cenou a často s celospolečenskými tématy. Druhý intenzifikátor stál ve vzorku před konstrukcí jen 14krát. Dominantní byla podoba *aivan* a *ihan*.

Intenzifikátor *järjettömän* neprojevil výraznou tendenci tvořit s jedním adjektivem ustálený kolokát, ani se nezdá, že by měl výraznou preferenci některé sémantické skupiny adjektiv – hojná byla pozitivně hodnotící a rozměrová, ale ani jedna skupina neměla nad

---

²⁰¹ <https://tiedonantaja.fi>

Překlad: Otázkou je šíleně velká černá díra mezi hodnotou reálné ekonomiky a majetkem finančních kapitalistů.

²⁰² www.ksv.hel.fi

Překlad: Prošlý víkend byl kvůli hluku velice nepříjemný. Nejdřív v pátek brzo večer úplně šílená hudba šíleně nahlas [...]

druhou tak výraznou převahu. Pozitivně hodnotící adjektiva, která měla silné zastoupení u předešlých dvou intenzifikátorů, zde tak silné zastoupení neměla. Zápor se s touto konstrukcí vyskytoval jen výjimečně, jeho přítomnost byla výrazněji opakovaná pouze s lexémem *pitkä*. Druhý intenzifikátor byl zhruba v polovině výskytů u pozitivních adjektiv a kontextů s odlehčenými tématy věnujícími se volnočasovým aktivitám. Oproti předešlým intenzifikátorům se v této skupině adjektiva týkala o něco více konkrét – viz rozdíl u lexému *iso*.

6. 2. 4. SHRUTÍ SKUPINY INTENZIFIKÁTORŮ S VÝZNAMEM ABSENCE ROZUMU

Nejvýraznějším rysem v kolokacích této skupiny bylo spojení s pozitivně hodnotícími adjektivy – všechny tři intenzifikátory se nejvíce pojily s adjektivem *hyvä*, které s *älyttömän* a *mielettömän* tvořilo ustálenou kolokaci mnohonásobně převyšující další kolokáty. Intenzifikátor *järjettömän* tak silnou preferenci neměl a jeho vazba s pozitivními adjektivy byla celkově slabší na úkor adjektiv popisujících rozměr a měřitelné vlastnosti. Slučitelnost se zápořem se stejně jako u předešlé skupiny objevila poměrně zřídka, ale častá byla přítomnost druhého intenzifikátoru, zejména u pozitivně hodnotících adjektiv v neformálních textech. Intenzifikátory rozvíjely jak abstrakta, tak konkréta, ale poměr se mezi jednotlivými intenzifikátory lišil - patrné rozdíly lze vidět například ve výskytech kolokace *älyttömän iso* a *meielettömän iso*, jenž se příliš nelišily od výsledků *älyttömän suuri* a *mielettömän suuri*, které preferují abstrakta, ale mezi *järjettömän iso* a *järjettömän suuri* byl viditelný rozdíl a konstrukce s adjektivem *iso* častěji rozvíjela konkréta. Větší odlišnost se projevila u adjektiva *kaunis*, které ve spojení s intenzifikátory, jejichž primární význam značí absenci rozumu, primárně popisovalo vnější zejména lidský vzhled, případně módu, zatímco u předešlé skupiny intenzifikátorů byly hojně zastoupeny i výskyty, kde *kaunis* popisovalo abstraktní charakterové vlastnosti, nebo konkréta týkající se přírody. Ve srovnání s předešlou skupinou jsou témata celkově více zaměřená na gastronomii, volný čas a zábavu.

6. 3. INTENZIFIKÁTORY S VÝZNAMEM NEPŘÍJEMNÉHO POCITU

Tuto skupinu v korpusové analýze zastupují intenzifikátory *hirveän*, *kauhean* a *kamalan*. Ve svém primárním významu všechny tři popisují vlastnosti vzbuzující pocity děsu, strachu a hrůzy. V češtině jim tedy odpovídají adverbia *hrozně*, *děsně*, *strašně*. Nejčastějším zástupcem této skupiny je výraz *hirveän*, který byl v korpusu 16. nejfrekventovanějším intenzifikátorem s počtem výskytů 7 449. O trochu méně je frekventovaný výraz *kauhean*, který byl 19. nejčastějším intenzifikátorem a v korpusu se objevil 6 549krát. Výraz *kamalan* se pohyboval již na nižších frekvenčních číslech a s 3 803 výskyty byl 28. nejčastějším intenzifikátorem.

6. 3. 1. HIRVEÄN

Slovník uvádí pro adjektivum *hirveä* tři významy. První z nich je stylisticky neutrální a označuje vyvolávání pocitu strachu, zděšení – finsky opsáno synonymy *pelottava*, *kammottava*, *kauhittava*, *kaamea*, *julma*, *hirmuinen*²⁰³. Další dva významy náleží do vrstvy hovorové. První z nich označuje něco obecně nepříjemného, protivného, což vysvětluje synonymická řada *erittäin epämiellyttävä*, *vastenmielinen*, *ruma*, *tyylitön*, *epämukava*²⁰⁴. Druhý se týká právě intenzifikace, odkazuje k velké míře a je definován dalšími adjektivy, která často vystupují jako intenzifikátory: *valtava*, *suunnaton*, *tavaton*, *huikea*, *huima*, *hirmuinen*, *kauhea*, *mieletön*, *kamala*²⁰⁵. Mezi příklady je uvedena i zde zkoumaná konstrukce: *hirveän suuri*, *kallis*.²⁰⁶ Z hlediska počtu výskytu v korpusu se obě uvedená adjektiva jeví být běžnými kolokáty tohoto intenzifikátoru – *suuri* bylo hned na 3. místě, *kallis* až na 14., ale počet 107 výskytů byl stále výrazný.

²⁰³ Překlad: strašidelný, hrůzyplný, děsuplný, příšerný, krutý, příšerný.

²⁰⁴ Překlad: zvláště nesympatický, protivný, ošklivý, nevkusný, nepříjemný.

²⁰⁵ Překlad: ohromný, nezměrný, neobvyklý, velikánský, bujný, strašlivý, strašný, šílený, děsný.

²⁰⁶ *Kielitoimiston sanakirja*, dostupné online z: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>, citováno 6. 7. 2019.
Překlad: Hrozně velký, drahý. Hrozně rád/a.

Tabulka č. 7 zachycuje frekvence adjektiv bezprostředně rozvíjených tvarem *hirveän*. Celkový výskyt lexému *hirveä* v genitivu následovaného adjektivem byl 7 449 (i.p.m.: 6,21).

pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.	pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.
1.	hyvä	541	0,45	26.	kuuma	48	0,04
2.	vaikea	538	0,45	27.	surullinen	48	0,04
3.	suuri	335	0,28	28.	vanha	46	0,03
4.	pitkä	250	0,21	29.	yleinen	38	0,03
5.	tärkeä	222	0,18	30.	iloinen	36	0,03
6.	iso	205	0,17	31.	kamala	34	0,03
7.	huono	179	0,15	32.	vakava	33	0,03
8.	paha	166	0,14	33.	ylpeä	33	0,03
9.	hauska	127	0,11	34.	tylsä	33	0,03
10.	kova	119	0,1	35.	makuinen	33	0,03
11.	kiva	117	0,1	36.	kipeä	32	0,03
12.	helppo	115	0,1	37.	ihana	32	0,03
13.	näköinen	113	0,09	38.	kaunis	31	0,03
14.	kallis	107	0,09	39.	nopea	31	0,03
15.	korkea	89	0,07	40.	ihmeellinen	30	0,02
16.	hankala	88	0,07	41.	ruma	29	0,02
17.	mukava	77	0,06	42.	tuttu	29	0,02
18.	raskas	75	0,06	43.	erilainen	28	0,02
19.	tyytyväinen	72	0,06	44.	vaarallinen	28	0,02
20.	hieno	60	0,05	45.	erikoinen	27	0,02
21.	mielenkiintoinen	56	0,05	46.	laaja	26	0,02
22.	pieni	53	0,04	47.	rankka	26	0,02
23.	vahva	49	0,04	48.	työläs	25	0,02
24.	tarkka	49	0,04	49.	onnellinen	25	0,02
25.	kylmä	48	0,04	50.	herkkä	24	0,02

Tabulka č. 7: Kolokáty intenzifikátoru *hirveän*.

Mezi kolokáty tohoto intenzifikátoru je oproti předešlým dvěma skupinám patrný rozdíl ve vyšší spojitelnosti s negativními adjektivy, která figurovala už mezi prvními deseti a v hojném zastoupení se objevovala i dále. Ačkoli nejvyšší frekvenci získal lexém *hyvä*, další pozitivní adjektiva stojí poměrně daleko za ním. Hojná byla též adjektiva vztahující se k doméně obtížnosti – *vaikea*, *hankala*, *raskas*, *rankka*, *työläs*, antonymní *helppo* a také adjektiva rozměrová. Co se poměrů frekvencí týče, neupřednostňoval tento intenzifikátor tak výrazně jednu kolokaci a počty klesaly pozvolna, první dvě adjektiva – *hyvä* a *vaikea* měla navíc frekvence téměř shodné.

Intenzifikátor *hirveän* je jedním z lexémů, u kterých jsem v popisu metody upozorňovala na problém s existencí druhé, nespisovné varianty – v tomto případě mající podobu *hirveen*. Ta byla v korpusu zastoupena 1 211 výskyty (i.p.m. 1,01). Kolokace této varianty se mírně lišily (viz příloha č. 2). Větší preferenci měl lexém *hyvä*, na druhém místě se objevilo adjektivum *kiva* a nižší počet výskytů měl naopak lexém *vaikea* a *tärkeä*. Důvod

je možné spatřovat v tom, že o celospolečensky významných tématech, která se v analýzách výše uvedených intenzifikátorů s tímto adjektivem vázala, se uživatelé jazyka vyjadřují spíše spisovnou formou, zatímco kladně hodnotící intenzifikovaná adjektiva se často uplatňují i v méně formálních projevech.

Konstrukce *hirveän hyvää* se pojila převážně s abstrakty, opakovaly se významy jako nějaký stav, pocit či myšlenkové procesy, např. *kunto, tila, järjestys, fiilis, motivaatio (kondice, stav, systém, pocit, motivace)*. Témata byla různá od volnočasových, sportovních, kulturních po společenské otázky týkajících se například školství. Jevem, který byl u předešlých intenzifikátorů velmi okrajový, je zápor – v této konstrukci se však vyskytoval přibližně v polovině případů. Dělo se tak i u dalších pozitivních adjektiv s tímto intenzifikátorem. Lexémy *hauska* a *kiva* specifikovaly zejména činnosti vyjádřené slovesem. Zajímavé je, že ačkoli byly kontexty těchto adjektiv jinak podobné, s *hauska* se zápor téměř nevyskytoval, kdežto u *kiva* byl opět zhruba v polovině celkových 117 výskytů.

Negativně hodnotící adjektivum *huono* nejčastěji popisovalo opět samotného mluvčího, případně abstrakta. V záporu se objevilo minimálně, což vyvolává otázku, zda intenzifikátor *hirveän*, který má sám o sobě negativní rys, nemá tendenci pojit se s negativním hodnocením v kladných větách a s pozitivním hodnocením v záporu, aby tak celkový verdikt byl vždy negativní. Tuto hypotézu však záhy zpochybnil lexém *paha*, který stál v polovině výskytů opět v záporu s konkréty i abstrakty. Zhruba čtvrtina výskytů byla ve frázi *olla pahoillaan (být líto)*. Tendence se jevila být rozkolísaná i u dalších negativních adjektiv, například *surullinen* stálo téměř vždy v kladné větě, zatímco *kamala* nikoli.

V kolokacích s lexémem *vaikea* se téměř vždy intenzifikační konstrukce vázala na nějakou činnost a byla spíše abstraktní. V případech, kdy šlo o spojení se substantivem, se jednalo ve většině výskytů o slovesné substantivum odvozené od sloves, mnohdy pomocí sufixu *-minen*. Častá byla souvislost s nějakým rozhodováním, myšlenkovým procesem. Konstrukce stála v záporu v rámci vzorku v 19 případech, tedy v jedné pětině.

Rozměrové adjektivum *suuri* specifikovalo opět abstrakta. Pro jeho neutrální povahu z hlediska hodnocení jsem blíže zkoumala, neexistuje-li tendence hodnotit velikost v kladných větách jako nepříznivou a příznivou velikost v záporných větách popírat, ale výsledky tomuto neodpovídaly. Lexém *iso* se pojl více s konkréty. Je zajímavé, že ve spojení s *iso* se často jednalo o celkově menší věci, které jsou velké jen v rámci své skupiny – např. *sammakko, pata, kakkupala (žába, kotlík, kousek dortu)*. Oproti tomu adjektiva velkého rozměru ve spojení s intenzifikátorem *suunnattoman* byla obvykle velká v celkovém měřítku. Zápor byl ve spojení se *suuri* u poloviny vzorku, zatímco u *iso* byl poměrně ojedinělý. U adjektiva *pitkä* převažovalo

spojení s lexémem *aika* (čas), který stál bezprostředně za konstrukcí ve 23 příkladech ze 100, a *matka* (cesta), což se vyskytovalo i u předešlých intenzifikátorů. Lexémem *matka* může být myšlena reálná cesta, např. vlakem, ale také metaforická cesta s významem nějakého vývoje. Ve spojení s *hirveän* se jednalo obvykle o cestu reálnou. Neobvyklá nebyla ani konkréta jako výška člověka nebo délka vlasů. Adjektivum *kova* se vázalo na stejné entity jako u předešlých intenzifikátorů a jednalo se téměř vždy o abstrakta – rychlost, hlasitost, úroveň nějakého sportovního výkonu a v záporu stálo přibližně ve třetině svých 119 výskytů. U lexému *tärkeä* byl zápor výjimečný a kontext byl abstraktního významu, opakovaně se objevila např. politika.

Témata, která se s konstrukcí celkově objevovala, byla jak osobního charakteru a zaměřená na volný čas, tak i závažnější a celospolečenská. Spojení s módou a lifestylem nebylo tak výrazné jako u skupiny intenzifikátorů významově vycházejících z absence rozumu, což považuji za související s tím, že se neobjevují v takové míře ani lexémy jako *ihana*, *kaunis* nebo *upea*, které texty věnující se těmto tématům hojně užívají. Také se v poměrně početném zastoupení objevovala i konkréta – např. u lexémů *iso* nebo *pitkä*, které byly s některými výše zkoumanými intenzifikátory více abstraktní. Počet druhých intenzifikátorů byl nižší, patrně z důvodu záporu, kde se vyskytuje spíše záporné zájmeno *mikään*. Zajímavým jevem, který by si zasloužil větší pozornost, než umožňuje rozsah této práce, je zápor, který se však pojí jen s některými adjektivy a u jiných se neobjevuje – například adjektiva *huono* a *surullinen* byla přítomna v záporu minimálně, ale ve výskytech lexémů *paha* a *kamala* byl běžný.

6.3.2. KAUHEAN

Lexém *kauhea* je ve slovníku popsán podobným způsobem jako *hirveä* – tedy významy, kdy první, základní odpovídá charakteru vzbuzujícímu strach a děs a je opsán synonymickou řadou: *kauhua herättävä, hirveä, hirvittävä, hirmuinen, kamala, kammottava, kaamea, karnea, kauhistuttava, pelottava*²⁰⁷. Další dva významy náleží do hovorové vrstvy jazyka, první z nich označuje blíže nespecifikovanou nepříjemnost, které mohou odpovídat adjektiva *ruma, tyylitön, mauton, tylsä, kehno, vastenmielinen*²⁰⁸. A poslední je více přenesený a značí právě velkou míru a v synonymních adjektivech se objevují i další zde zkoumané intenzifikátory: *valtava, tavaton, suunnaton, mahdoton, kova, hirveä, kamala*²⁰⁹. Jako příklady jsou uvedena spojení *kauhean*

²⁰⁷ Překlad: vzbuzující děs, hrozný, hrozivý, příšerný, strašný, strašlivý, příšerný, hrůzný, děsuplný, strašidelný

²⁰⁸ Překlad: ošklivý, bez stylu, nevkusný, nudný, bídný, protivný.

²⁰⁹ Překlad: ohromný, neobvyklý, nesmírný, nemožný, silný, hrozný, strašný.

kuuma, *kauhean mukavaa*²¹⁰. Spojení *kauhean kuuma* se v korpusu nezdá být preferováno a *kuuma* byl z hlediska frekvence až 26. kolokátem, *mukava* byl 11. nejčastější kolokát.

Tabulka č. 8 zobrazuje frekvenci adjektiv bezprostředně rozvíjených genitivním tvarem *kauhean*. Celkový výskyt lexému *kauhea* v genitivním tvaru následovaného adjektivem byl 6 549 (i.p.m.: 5,49).

pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.	pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.
1.	hyvä	505	0,42	26.	kuuma	41	0,03
2.	vaikea	323	0,27	27.	kaunis	40	0,03
3.	suuri	256	0,21	28.	vanha	38	0,03
4.	kiva	220	0,18	29.	hankala	38	0,03
5.	iso	201	0,17	30.	paljo	38	0,03
6.	pitkä	192	0,16	31.	iloinen	37	0,03
7.	paha	181	0,15	32.	erikoinen	35	0,03
8.	huono	102	0,08	33.	vaarallinen	32	0,03
9.	kova	101	0,08	34.	hieno	32	0,03
10.	korkea	94	0,08	35.	tylsä	31	0,03
11.	mukava	90	0,07	36.	mielenkiintoinen	36	0,03
12.	kallis	88	0,07	37.	vahva	37	0,02
13.	helppo	84	0,07	38.	paksu	27	0,02
14.	näköinen	75	0,06	39.	ihana	27	0,02
15.	tärkeä	70	0,06	40.	tuttu	27	0,02
16.	hauska	54	0,04	41.	positiivinen	27	0,02
17.	tyytyväinen	54	0,04	42.	innokas	27	0,02
18.	tarkka	52	0,04	43.	syvä	26	0,02
19.	vakava	50	0,04	44.	erilainen	25	0,02
20.	kylmä	49	0,04	45.	työläs	25	0,02
21.	pieni	47	0,04	46.	kipinä	25	0,02
22.	raskas	45	0,04	47.	kätevä	25	0,02
23.	surullinen	44	0,04	48.	yleinen	25	0,02
24.	järkevä	44	0,04	49.	kamala	24	0,02
25.	ihmeellinen	42	0,03	50.	fiksu	24	0,02

Tabulka č. 8: Kolokáty intenzifikátoru *kauhean*.

Také u tohoto intenzifikátoru je poměrně hojná druhá varianta s asimilovanou skupinou vokálů *ea*. Její kolokáty jsou uvedeny v tabulce v příloze č. 3. Podoba *kauheen* měla v korpusu zastoupení v počtu 1 342 výskytů a 1,12 i.p.m., jehož kolokace se od frekvencí zobrazených v tabulce č. 8 mírně lišily. Druhé místo zaujímal adjektivum *kiva* a lexém *vaikea* byl naopak méně frekventovaný, což je podobný rozdíl, jaký byl mezi *hirveän* a *hirveen*.

Sémantické preference se u *kauhean* zdají být poměrně shodné s *hirveän*. Na prvních místech tabulky se objevily prakticky tytéž lexémy jen s mírnou změnou pořadí. Dominantní byl opět výraz *hyvä*, ale ani zde nebyla jeho preference oproti frekvencím ostatních adjektiv tak

²¹⁰ *Kielitoimiston sanakirja*, dostupné online z: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>, citováno 6. 7. 2019.
Překlad: Děsně horký. Děsně příjemný.

vyhraněná a počty výskytů klesaly rovnoměrně. Vysoko byla zastoupena opět negativně hodnotící adjektiva, rozměrová adjektiva, pozitivní adjektiva, která *kauhean* preferovalo o trochu více než *hirveän* – srov. větší frekvenční rozdíl mezi *hyvää* a *vaikea*, který tvořily u intenzifikátoru *hirveän* jen 3 výskyty, zatímco zde je rozdíl 182 výskytů, a postavení adjektiva *kiva*, které bylo s intenzifikátorem *hirveän* až na 11. místě a zde bylo na čtvrtém. Adjektiva obtížnosti se objevila také, nejvíce byl zastoupen lexém *vaikea*. Sémantická škála kolokátů byla tedy hodně široká. Kontext jednotlivých adjektiv zůstal podobný jako u *hirveän*, proto je zde nebudu znovu popisovat samostatně, ale vyjádřím se jen k nalezeným rozdílům. Jediná velká odlišnost mezi *hirveän* a *kauhean* byla v přítomnosti záporu. Ten intenzifikátor *kauhean* preferoval ještě více. Například lexém *hyvää*, který měl s předešlým intenzifikátorem zhruba poloviční výskyt v záporných větách, byl zde v záporu téměř vždy, totéž se objevilo i u adjektiva *suuri*. Taková adjektiva, která se s *hirveän* objevovala téměř bez záporu – například *huono*, jej zde měla přibližně v polovině – dalo by se tedy hovořit o 50% nárůstu. I s intenzifikátorem *kauhean* se popisovala často konkrétně, lexém *iso* měl stejnou tendenci označovat konkrétně velká jen v kategorii vlastní skupiny. Také slovo *korkea* popisovalo jednak abstrakta jako *vaatimus*, *vaatimustaso*, *odotus*, *mieliala* (*požadavek*, *požadovaná úroveň*, *očekávání*, *nálada*), ale často i konkrétně jakými byla např. výška překážek ve sportu. U lexému *paha* se často opakovala spojení *paha mieli*, *paha olo*, *tuntua pahalta* (*špatný pocit*, *cítit se zle*, *působit špatně*), která byla v kladném kontextu, záporný kontext souvisel s různorodými tématy a jak s abstrakty, tak i konkréty.

6.3.3. KAMALAN

Slovníkové heslo *kamala* přiřazuje lexému dva významy. První z nich se drží primárního významu souvisejícího se strachem, hrůzou a děsem a je opsán pouze následující synonymickou řadou: *hirveä*, *hirvittävä*, *hirmuinen*, *kauhea*, *kammottava*, *kaamea*, *karmea*²¹¹. Druhý význam je již posunutý od pocitů strachu a označuje buďto obecnější nepříjemnost opsanou adjektivou *ruma*, *tyylitön*, *mauton*, *tylsä*, *vastenmielinen*²¹², nebo označuje velkou míru – pro tento typ významu slovník udává adjektiva: *valtava*, *tavaton*, *suunnaton*, *kova*, *hirveä*, *kauhea*²¹³ a upozorňuje na stylistický příznak hovorovosti. Zde popisovaná intenzifikační funkce by odpovídala právě tomuto poslednímu typu, což dokládají i slovníkem uvedené

²¹¹ Překlad: hrozný, hrozivý, příšerný, děsný, hrůzoplýný, příšerný, hrůzný.

²¹² Překlad: ošklivý, bez vkusu, nevkusný, nudný, protivný.

²¹³ Překlad: ohromný, neobvyklý, nesmírný, silný, hrozný, děsný.

příklady *kamalan huono*, *kylmä*; *kamalan kiva juttu*²¹⁴. Z nich se dle korpusových výsledků jeví jako nejtypičtější adjektivum *huono*, které bylo 4. nejfrekventovanějším kolokátem, *kylmä* se objevilo na místě devátém a *kiva* až na šestnáctém. Na definici pomocí synonym je zjevné, že slovník pojímá zde zkoumanou trojici *hirveän – kauhean – kamalan* jako synonyma.²¹⁵

Tabulka č. 9 zobrazuje frekvenci adjektiv bezprostředně rozvíjených genitivním tvarem *kamalan*. Celkový výskyt lexému *kamala* v genitivu následovaného adjektivem byl 3 803 (i.p.m.: 3,17).

pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.	pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.
1.	vaikea	287	0,24	26.	likainen	24	0,02
2.	näköinen	185	0,15	27.	vanha	22	0,02
3.	pitkä	136	0,11	28.	rankka	22	0,02
4.	huono	116	0,1	29.	mukava	22	0,02
5.	kallis	106	0,09	30.	hidas	21	0,02
6.	paha	105	0,09	31.	lyhyt	20	0,02
7.	suuri	96	0,08	32.	tarkka	20	0,02
8.	iso	82	0,07	33.	vaarallinen	20	0,02
9.	kylmä	75	0,06	34.	sekava	20	0,02
10.	hyvä	65	0,05	35.	työläs	19	0,02
11.	tylsä	59	0,05	36.	värinen	18	0,01
12.	ihana	58	0,05	37.	iloinen	16	0,01
13.	kova	56	0,05	38.	tyytyväinen	16	0,01
14.	surullinen	47	0,04	39.	kaunis	15	0,01
15.	makuinen	46	0,04	40.	ikävä	15	0,01
16.	kiva	46	0,04	41.	pimeä	15	0,01
17.	ruma	46	0,04	42.	helppo	15	0,01
18.	pieni	45	0,04	43.	kiltti	14	0,01
19.	hankala	43	0,04	44.	painava	14	0,01
20.	kuuma	41	0,03	45.	tärkeä	14	0,01
21.	raskas	39	0,03	46.	paksu	14	0,01
22.	vakava	30	0,02	47.	näköiseksi	14	0,01
23.	kipeä	30	0,02	48.	hauska	13	0,01
24.	korkea	28	0,02	49.	hiljainen	13	0,01
25.	nolo	27	0,02	50.	kurja	13	0,01

Tabulka č. 9: Kolokáty intenzifikátoru *kamalan*.

S nejvyšší frekvencí převládal lexém *vaikea*, což je proměna oproti předešlým intenzifikátorům z této skupiny, nejedná se však o převahu tak výraznou. Na druhém místě se objevilo adjektivum *näköinen* ze skupiny, kterou jsem ze své analýzy vyřadila, proto se mu zde dále nebudu věnovat. Poměrně hojně byly zastoupené lexémy s vysloveně negativním významem jako *huono* a *paha*, které figurovaly mezi deseti nejčastějšími, poté *surullinen*,

²¹⁴ Překlad: Strašně špatný, strašně studený. Strašně dobrá příhoda.

²¹⁵ *Kielitoimiston sanakirja*, dostupné online z: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>, citováno 7. 7. 2019.

ruma, kipeä nebo *ikävä* a *kurja*. Dále výrazy něčeho složitého, závažného či komplikovaného, jako *vaikea, hankala, raskas, vakava, rankka* či *työläs*. Jejich význam vidím do značné míry také jako negativní, zvláště jsou-li navíc takto intenzifikované a míra komplikovanosti tedy přesahuje běžný, potažmo i snesitelný stupeň. Negativní příznak bych viděla taktéž u dalších lexémů jako *tylsä, nolo, likainen, vaarallinen, sekava*. Mezi nejčastějšími figurovaly také primárně neutrální lexémy *pitkä, suuri, iso, kylmä, pieni, kuuma, korkea* a další týkající se rozměrů a fyzikálních vlastností, které jsou v kombinaci s konkrétním substantivem měřitelné. Skupina jednoznačně pozitivních lexémů byla poměrně malá, zvláště ve srovnání se dvěma výše zkoumanými skupinami intenzifikátorů. Patří k ní adjektivum *hyvä*, které bylo jediné v nejfrekventovanější desítce, ale až na samém 10. místě, a dále *ihana, kiva, mukava* nebo *iloinen, kaunis* a *hauska*, jejichž frekvence se nevyšplhaly přes dvacet výskytů.

V kolokacích s lexémem *vaikea* se význam často pojil s provedením zadaného úkolu, rozhodnutím o něčem, pochopením či vymyšlením něčeho. Jednalo se tedy o podobné kontexty, jako mělo toto adjektivum i s jinými intenzifikátory, kde taktéž dominovala souvislost s myšlením. S opakovaným výskytem se objevila například slovesa *tehdä, löytää, tajuta, toteuttaa, ymmärtää, valita* (dělat, nalézt, chápat, uskutečnit, rozumět, vybrat). Jako příklad uvádím větu, kde samotné sloveso sice na myšlení neodkazuje, ale z celkového smyslu věty je tato souvislost patrná:

(27) *Minun on **kamalan vaikea** löytää sanoja kuvailemaan teosta ja lukukokemustani.*²¹⁶

Záporné věty se objevily u 17 výskytů ve vzorku. Přibližně ve třetině případů byla celá konstrukce ještě jednou intenzifikována, zejména pomocí *niin* nebo *näin*, *ihan* se objevovalo také, *aivan* ve vzorku 100 výskytů zastoupení nemělo. Podobně se se slovesy často pojil významově blízký lexém *hankala*, ale oproti *vaikea* byla jeho témata různorodější. Naopak bez spojení se slovesy byl lexém *vakava*, který se objevil v predikativních větách a obvykle se vázal k obecným a abstraktním pojmům jako *asia, homma, sana, jutustelu* (záležitost, práce, slovo, klábosení). U spojení *kamalan raskas* byla silná tendence označovat jím jednak nějakou činnost, úkoly a také časové období. Poměr záporných a kladných vět je kolísavý, například konstrukce *kamalan vakava* měla v záporu 21 výskytů z celkových 30, ale u adjektiva *hankala* byl zápor jen šestkrát ve 43 výskytech.

Z lexémů označujících rozměr byl frekvenčně nejvýše *pitkä*. Ten se opět vztahoval k času vyjádřenému přímo lexémem *aika* (čas), který se bezprostředně za konstrukcí nacházel

²¹⁶ www.riinankirjapinot.blogspot.com

Překlad: Je pro mě strašně těžké najít slova pro popsání díla a své čtenářské zkušenosti.

ve vzorku 100 výskytů 16krát, ale i k jiným vyjádřením časového údaje jako například *tauko* (přestávka) nebo *odottelu* (čekání). Opakovaně se také vyskytovala délka nějakého textu, příběhu, písně. Záporné věty se ve zkoumaném materiálu vyskytovaly, ale zůstávaly pod polovinou. Jako druhý intenzifikátor byl užit především *ihan* a *niin*, ale neobjevovaly se příliš často – zhruba v pětině případů. Dalším rozměrovým adjektivem bylo *suuri*, které se častěji vyskytovalo ve spojení se substantivem označujícím něco abstraktního jako *ongelma*, *muutos*, *ero*, *salaisuus*, *tunne* (problém, změna, rozdíl, tajemství, pocit) než s konkréty. Pro lexém *iso* byl tento poměr opačný. Konstrukce *kamalan pieni* se obvykle týkala konkrétních substantiv, opakovaně například lidské výšky. Ve spojení s lexémem *korkea* byl tematicky nápadný jezdecký sport a *kamalan korkea* ve třetině výskytů odkazuje jednak k velikosti parkurových překážek, nebo k velikosti samotného koně. V tomto kontextu by bylo možné vidět v nadmíru velké parkurové překážce a velkém zvířeti disponujícím díky své velikosti značnou silou také jistý rys nebezpečí, který je možné vnímat se strachem, potažmo hrůzou. V malém zastoupení se objevila abstrakta týkající se očekávání nebo nějakých kritérií.

Konstrukce *kamalan kylmä* se téměř výhradně týkala počasí nebo fyzického pocitu, tedy, že někde je zima nebo někomu je zima. Soudit, zda je chlad pojímán jako vyložení negativní, z většiny kontextů není možné, i když v některých větách šlo spatřovat, že mluvčí vnímá zimu negativně a to má vliv na jeho rozhodnutí, činnost – viz příklad (28). Obecně lze však předpokládat, že je-li chlad specifikovaný silným intenzifikátorem jako je *kamalan*, jeho míra bude za hranicí příjemnosti, a bude tedy vnímána jako negativní faktor. Antonymní lexém *kuuma* se choval obdobně.

(28) *Ensi viikolla tulee vissisti vettä tai räntää ja on **kamalan kylmää** ja homma jää nyt sitten tekemättä.*²¹⁷

Vysloveně negativní adjektiva jako *huono* nebo *paha* měla široké zastoupení témat. *Paha* se v porovnání s *huono* pojilo více s abstrakty označujícími nějaký pocit, rozpoložení. Zápor byl ve spojení s *huono* poměrně ojedinělý – objevil se v deseti procentech, u adjektiva *paha* pak zhruba v jedné třetině.

Z pozitivních adjektiv nejfrekventovanější *hyvä* vykazovalo několik opakujících se tendencí – jednak jím pisatel popisoval sám sebe, případně jinou osobu, dále se opakovalo spojení s abstrakty týkajícími se nálady nebo štěstí *tuuri*, *tuuli*, *olo*, (štěstí, nálada, stav) nebo

²¹⁷ www.niobiumia.net

Překlad: Příští týden bude určitě pršet a padat déšť se sněhem, bude strašná zima a práce tedy zůstane nehotová.

spojení se slovesem *tuntua* (*zdát se, působit*) a běžné bylo rovněž spojení s jídlem. Pozoruhodná je věta, v níž se intenzifikátor *kamalan* dostává do spojení s přáním:

(29) *Kaikesta huolimatta toivotan **kamalan** hyvää juhannusta kaikille [...]*.²¹⁸

Zajímavé výsledky se objevily u konstrukce *kamalan ihana*, která byla poměrně frekventovaná (srov. frekvence *ihana* u intenzifikátorů *hirveän* a *kauhean*), kde si mluvčí zjevně více uvědomují rozpor mezi oběma adjektivy v tom, že *kamala* je ve svém původním významu negativní, zatímco *ihana* výrazně pozitivní. Zhruba ve čtvrtině výskytů bylo toto zohledněno – většinou uvedením adjektiv i samostatně, nebo jejich prohozením, jak dokládají příklady (30) a (31). Zde je na místě připomenout citlivost mluvčích vůči opozitnosti, na kterou upozorňoval Cruse²¹⁹ a také na jazykovou hravost. Přítomnost záporu byla u kladných adjektiv proměnlivá v závislosti na konkrétním lexému. Ve spojení s *hyvä* byl zápor přibližně v polovině výskytů, zatímco u *kiva* byl asi jen v jedné čtvrtině a konstrukce *kamalan ihana* nestála v záporu téměř vůbec.

(30) *Se on joskus ihan kamalaa. Joskus **kamalan** ihanaa.*²²⁰

(31) *Heidin postaukset erostaan ja uudesta elämäntilanteestaan ovat mielestäni ihailtavan rehellisiä kirjoituksia juurikin siitä oikeasta elämästä, niin ihanan kamalaa (vai **kamalan** ihanaa?) kuin elämä välillä saattaa olla.*²²¹

Intenzifikátor *kamalan* se od předešlých dvou výrazněji odlišoval z hlediska preferovaného kolokátu, kterým byl *vaikea*, a posunem adjektiva *hyvä*, které zaujímalo u předešlých dvou intenzifikátorů první místo, ale zde bylo zastoupeno nevýrazně. Zajímavě se uplatnilo adjektivum *ihana*, které může sloužit k jazykové hravosti, a výrazněji, než u předchozích se zde objevilo počasí specifikované adjektivy *kylmä* a *kuuma*. Rozdíl byl také v přítomnosti záporu. Co se poměru záporných vět a přítomnosti druhého intenzifikátoru týče, záporné věty se vyskytovaly pravidelně, ale u žádného zkoumaného adjektiva nepřevažovaly a u některých byly spíše ojedinělé. V záporných větách pak konstrukci často předcházelo záporné zájmeno *mikään*. Druhý intenzifikátor mající nejčastěji podobu *niin* a *ihan* figuroval

²¹⁸ www.koivistoinen.net

Překlad: Nicméně přeji všem strašně dobrý slunovrat [...]

²¹⁹ Cruse, 1987, str. 198.

²²⁰ www.minervakustannus.fi

Překlad: To je někdy úplně strašné. Někdy strašně úžasné.

²²¹ www.bloppshop.fi

Překlad: Heidiny příspěvky o jejím rozchodu a nové životní situaci jsou podle mého obdivuhodně upřímné texty přesně o tom pravém životě, tak úžasně strašném (nebo strašně úžasném?), jaký život někdy dokáže být.

přibližně ve třetině výskytů, u některých adjektiv, jako například u *kylmä*, o něco méně, rozdíly však nebyly výrazné.

6. 3. 4. SHRUTÍ SKUPINY INTENZIFIKÁTORŮ S VÝZNAMEM NEPŘÍJEMNÉHO POCITU

Skupina, jejíž intenzifikátory nesou ve vlastním významu zahrnutý negativní rys hrůzy, se od předešlých dvou skupin výrazně lišila. Její kolokabilita dovoluje a mnohdy i upřednostňuje spojení s dalšími negativními adjektivy, a především je pak možný, u intenzifikátoru *kauhean* spíš přímo žádaný, výskyt se zápořem. Tematicky se tyto intenzifikátory pojily často i se závažnějšími otázkami, což patrně souvisí s jejich preferovanou spojitelností s adjektivy, která nesou význam obtížnosti a nejsou proto tak frekventovaná v odlehčených textech na téma módy nebo stylu. Ve spojení s rozměrovým adjektivem tato skupina intenzifikátorů častěji rozvíjela konkrétní, zajímavý byl kontext adjektiva *iso*, který byl zaměřen na věci jevící se jako velké jen v rámci své skupiny, ale z celkového hlediska rozměrově spíše malé – např. *sammakko* (žába). Typickým rysem této skupiny byla přítomnost záporu, zvláště u intenzifikátoru *kauhean*, kde byl přítomný v nadpoloviční většině kontextů, s některými adjektivy téměř vždy. U *hirveän* byl zápor přibližně v polovině a v kontextu výrazu *kamalan* pod polovinou. Ohledně záporu, jsem se pokusila zjistit, zda jeho výskyt ovlivňuje spojení s pozitivním nebo negativním hodnocením – jsou-li například pozitivní adjektiva v záporu častěji, aby tím celkové hodnocení bylo negativní. Takováto tendence se však neprojevila a zdá se, že možnost záporu určuje každé specifikované adjektivum samo, nezávisle na významové skupině, ke které patří. Například adjektivum *hyvä* se v záporu objevovalo běžně, zatímco *ihana* téměř vůbec. Toto je dle mého otázka celkových tendencí v komunikaci, nikoli souvislost s intenzifikátory. S adjektivem *surullinen* se například zápor objevoval málo, ale lze tvrdit, že v jazyce je běžnější informovat o přítomnosti smutku, zatímco jeho nepřítomnost se bere spíše jako normální a není třeba na ni zvláště poukazovat. Druhý intenzifikátor byl méně častý než u předešlé skupiny, což pravděpodobně souvisí také se zápořem.

6. 4. SHRUTÍ A POROVNÁNÍ TENDENCÍ TŘÍ VYBRANÝCH SKUPIN

Tři zvolené skupiny intenzifikátorů ukázaly značné rozdíly ve svých kontextech, a to jak z hlediska nejčastěji rozvíjených adjektiv, tak z hlediska toho, jak často celá konstrukce intenzifikovala abstrakta či konkréta, kterých témat se texty týkaly, a zdali byl u nich přítomný zápor. Toto potvrzuje počáteční předpoklad o odlišnosti kontextů u jednotlivých skupin. Je nutné podotknout, že adjektiva, která se v tabulkách kolokátů vyskytovala, se u všech analyzovaných intenzifikátorů značně opakovala. Neznamená to však, že by v sémantických preferencích jednotlivých intenzifikátorů nebyly rozdíly, neboť jejich pozice a frekvence se střídaly a u některých intenzifikátorů se dokonce projevila tendence tvořit s jedním adjektivem natolik časté spojení, že by se dalo uvažovat o takové míře ustálení, kdy mluvčí pojmají celou konstrukci jako ustálenou jednotku. Je třeba brát v potaz povahu kolokátů a to, že se jedná o velmi frekventovaná adjektiva, která valnou většinou patří mezi skupinu graduálních adjektiv, ale mezi blízkými výrazy vztahujícími se ke stejné doméně jsou spíše neutrální (srov. *suuri* a *jättiläismäinen* nebo *hyvä* a *suurenmoinen*²²²). Takto neutrální adjektivum se může zdát být nedostačující, a proto je třeba jeho míru dále upřesnit.

Širší kontext se u stejného adjektiva specifikovaného různými intenzifikátory měnil pouze v některých případech – například adjektivum *kova* se týkalo u všech intenzifikátorů poměrně stejných věcí a specifikovalo hlasitost, rychlost, či nějaký výkon. U jiných adjektiv se ale kontext proměňoval – např. značná rozdílnost u lexému *kaunis*, který ve skupině intenzifikátorů značících velký rozměr specifikoval často krajinu, přírodniny či abstraktní charakterové vlastnosti, zatímco s lexémem *älyttömän* se s většinovou převahou týkal materiálních věcí, zvláště módy a lidského vzhledu. Zdá se, že s tímto souvisí i příslušnost intenzifikátoru ke spisovné či více hovorové vrstvě jazyka, jelikož o tématech, která mluvčí prezentoval jako závažná a byla často ztvárněna abstrakty, se vyjadřoval ve formálním stylu, zatímco u témat volného času, módy nebo vaření, která byla často ztvárněna konkréty, se vyskytovala hovorovější vrstva jazyka, a tedy i intenzifikátory hodnocené slovníkem jako stylově nižší. V celkovém měřítku mnohonásobně převládala abstrakta, ale to není rys, který by byl typický čistě pro tyto konstrukce, nýbrž je typický pro celý lexikální systém, jak bylo uvedeno v kapitole 2. 3.

Dalším jevem, ve kterém se projevil výrazný rozdíl, byla možnost uplatnění intenzifikátoru v záporném kontextu. Ta se výrazně měnila v závislosti na skupině intenzifikátorů – u skupin s významem velkého rozměru a absence rozumu se intenzifikace

---

²²² Překlad: velký – obří, dobrý – vynikající.

v záporu vyskytovala pouze ojediněle, zatímco ve skupině intenzifikátorů s významem nepříjemného pocitu byl zápor běžný, u intenzifikátoru *kauhean* dokonce převládající. Ale u jednotlivých intenzifikátorů už se přítomnost či nepřítomnost celé konstrukce v záporném kontextu řídila spíše samotným rozvíjeným adjektivem, a to bez ohledu na příslušnost tohoto adjektiva ke stanoveným skupinám jako pozitivně či negativně hodnotící.

Přítomnost druhého intenzifikátoru, který byl nejčastěji realizovaný pomocí intenzifikačních částic *aivan*, *ihan* a *niin* v levém kontextu kolokace, se jeví jako související se záporem i stylovou vrstvou. S intenzifikátory vystupujícími často v záporu se objevoval méně. U odlehčených témat psaných stylem bližícím se mluvenosti se samotná intenzifikační konstrukce zdá mnohdy nepostačující a uživatelé jazyka ji často specifikují více tímto druhým intenzifikátorem. Nejsilněji se tato tendence projevila u pozitivního hodnocení konkrét, která se týkala nějakých koníčků, zájmů, zvláště módy a věcí primárně zaměřených na vizuální efekt. Jednotlivé intenzifikátory ve spojení s danými adjektivy pak více preferovaly některou z těchto intenzifikačních částic – např. částice *aivan* měla někdy výraznou převahu a jindy se nevyskytovala prakticky vůbec – například s konstrukcí *kamalan vaikea* nemělo ve vzorku ani jeden výskyt, přestože druhá intenzifikace byla ve třetině případů. Domnívám se, že by zde mohla hrát roli fonotaktika, ale jedná se jen o nepodložený odhad.

Celkově se výsledky tří zkoumaných skupin vzájemně lišily a u dvou odpovídaly hypotéze v tom smyslu, že vlastní sémantika intenzifikátoru bude podporovat kolokáty vztahující se k podobné doméně. U skupiny intenzifikátorů, jejichž primární význam značí velký rozměr, se opravdu ve větší míře vyskytovaly kolokáty značící taktéž rozměr. Intenzifikátor *valtavan* se nejčastěji pojil s adjektivem *suuri*, jehož frekvence byla více než jednou tak velká oproti adjektivu stojícímu hned na druhém místě. Intenzifikátor *äärettömän* sice preferoval nejvíce adjektivum *tärkeä*, ale *suuri* se nacházelo hned za ním a frekvenční rozdíl mezi prvním a druhým nejčastějším kolokátem nebyl tak veliký. V případě intenzifikačního výrazu *suunnattoman* stálo na prvním místě opět *suuri* a jeho frekvenční náskok oproti dalším kolokacím byl téměř šestinásobný. Často tím docházelo k jakési reduplikaci – např. *valtavan iso*, *suunnattoman suuri*, kdy by pro vyjádření vlastnosti stačilo samotné adjektivum, z něhož je utvořen intenzifikátor.

Intenzifikátory značící absenci rozumu rozvíjely převážně pozitivní adjektiva, zvláště u *älyttömän* a *mielettömän* zaujímají tyto lexémy několik prvních míst frekvence, v případě *järjettömän* jsou kolokace, co se významových skupin týče, různorodější a mezi pozitivně hodnotící adjektiva se mísí adjektiva rozměrová. Všechny tři nejčastěji kolokují s adjektivem *hyvä*. Vazba s adjektivy, která by stejně jako samotné intenzifikátory tematizovala absenci

rozumu, se nijak výrazně neprojevila. U intenzifikátoru *älyttömän* stojí až na 49. a 50. místě adjektiva *typerä* a *tyhmä*, ve spojení s *mielettömän* se takovéto lexémy nevyskytly vůbec a v kontextu intenzifikátoru *järjettömän* zaujaly *typerä* a *tyhmä* 46. a 47. místo, přiřadit k nim lze ještě *tylsä* na 35. místě. Antonymní výrazy, například v podobě *viisas*, *nerokas* (*moudrý*, *geniální*) se mezi 50 nejčastějšími kolokáty neobjevily. Tato skupina intenzifikátorů tedy preferování kolokátů vztahujících se ke stejné doméně neprojevuje.

Oproti tomu intenzifikátory, jejichž primární význam se vztahuje k negativnímu pocitu, měly ve vysokých frekvenčních pozicích negativně hodnotící adjektiva či adjektiva nesoucí význam nějaké obtížnosti, která je ve vysoké míře také brána spíš jako nepříjemná. Stejně tak lze chápat i lexémy *kylmä* a *kuuma*, které se s nimi vyskytovaly. V případě *hirveän* a *kauhean* byl sice nejčastější kolokát *hyvä*, ale další kolokáty frekvenčně tolik nepřevyšoval a ostatní pozice už obsazovaly výše uvedené významové skupiny. U intenzifikátoru *kamalan* byl nejfrekventovanější kolokát *vaikea* a frekvence adjektiva *hyvä* byly naopak nízké. Navíc tato skupina jako jediná výrazně figurovala v záporných větách.

U některých členů se odlišovaly preference i v rámci jedné skupiny – např. *äärettömän* nejvíce kolokuje s adjektivem *tärkeä*, zatímco *valtavan* i *suunnattoman* upřednostňují *suuri*. Dobrým příkladem je také porovnání konstrukce *hirveän hyvä*, která je zcela běžná, s *kamalan hyvä*, které už tak prototypickým spojením intenzifikátoru s adjektivem není. Slovníkové definice, ve kterých tyto intenzifikátory figurují jako synonyma a navzájem mají definovat své významy, jsou tedy při bližším pohledu nepřesné. Nejsilnějším sémantickým preferencím neodpovídají ani mnohé příklady, které jsem uváděla z hesel slovníku *Kielitoimiston sanakirja* – například u intenzifikátoru *suunnattoman* bylo uvedené spojení s adjektivy *vahva* a *rikas*, které se v korpusu ukázaly být z hlediska frekvence až na 17. a 39. místě, ale preferované spojení *suunnattoman suuri* nebo *tärkeä* slovník neuvádí.

7. ZÁVĚR

Produktivní skupina adjektiv, která v genitivu slouží jako intenzifikační výrazy, je z hlediska sémantiky velmi pestrá a nabízí široké pole pro možné bádání, kterému se však teoretické práce zatím věnují málo. Dosavadní popisy, především v jazykových příručkách a slovnících, se ukazují jako nedostatečné a tuto pestrost nezohledňují. Často jmenují pouze intenzifikátory označující výhradně vztah k normě a skupiny s dalšími sémantickými rysy jsou upozaděny. Mnoho těchto intenzifikátorů je navíc uváděno jako vzájemně synonymní, byť při analýze jejich bezprostředních adjektivních kolokátů i širšího kontextu vykazují různé vlastnosti. Zde zpracovaná korpusová analýza ukazuje, že na tuto kontextovou rozdílnost má vliv vlastní sémantika intenzifikačních výrazů, která u genitivních intenzifikátorů není vyprázdněná jako tomu u intenzifikačních částic a která tedy ovlivňuje jejich kolokabilitu. Zmíněná pestrost a přítomnost vlastní sémantiky však mnohdy vede k těžkému rozhodování, jaké výrazy je vlastně možné mezi intenzifikátory řadit, jelikož mnoho z nich stojí na pomezí kvalifikačních a kvantifikačních jazykových prostředků a některé případy se tak mohou lehce stát subjektivním rozhodnutím konkrétního badatele. V této práci jsem pro sémantickou kategorizaci intenzifikátorů vytvořila vlastní skupiny, jelikož skupiny naznačené v dosavadních výzkumech nebyly dostatečně vyhovující a podrobné. Významy, které se mezi sty nejčastějšími intenzifikátory objevovaly opakovaně a na jejichž základě jsem skupiny stanovila, byly následující:

- neutrální zohlednění vztahu k normě bez výraznější kvalitatívni složky, z nichž některé značí absolutní míru
- založené na definici rozměru
- tematizující rozum typicky jako chybějící a možnost či nemožnost něco pochopit, s čímž couvisí tematizace podivnosti
- označující něco pozitivního, příjemného
- označující nepříjemnost

Některé intenzifikátory jsou ovšem tak specifické, že je lze těžko zařadit, případně některé mohou figurovat ve více skupinách. Mnou zvolené skupiny tedy nemusí být nutně jediným možným řešením.

Na třech sémantických skupinách a jejich třech zástupcích, jejichž primární význam označoval velký rozměr, absenci rozumu a nepříjemné pocity hrůzy a děsu, jsem blíže zkoumala kontext s cílem zjistit, zda se od sebe jednotlivé skupiny liší a zda se mezi sebou sémantickými preferencemi liší intenzifikátory patřící do jedné skupiny, které jsou navíc

slovníkem uváděny jako synonymní. Kolokabilita se různila mezi třemi vydělenými skupinami, ale částečně i mezi jednotlivými členy skupin, což mou hypotézu potvrdilo. Preferované kolokace u skupiny označující velký rozměr zastoupené intenzifikátory *valtavan*, *äärettömän* a *suunnattoman* se stejně jako primární význam samotných intenzifikátorů týkaly rozměrů. Podobné výsledky se objevily i u skupiny negativních pocitů, jež v analýze zastupovaly výrazy *hirveän*, *kauhean* a *kamalan* – ty se pojily zejména s adjektivy nesoucími negativně vnímané vlastnosti. Tyto intenzifikátory se na rozdíl od ostatních zkoumaných navíc pravidelně objevovaly v záporu. Skupina intenzifikátorů, jejichž význam souvisí s absencí rozumu výrazně preferovala kolokáty v podobě pozitivně hodnotících adjektiv. Zde tedy žádná shoda ve významu nejčastějších kolokátů a primárního významu intenzifikátoru nalezena nebyla.

Rozdíly se objevily i mezi sémantickými preferencemi intenzifikátorů patřících do jedné skupiny. Například ve spojení intenzifikátorů *äärettömän* a *suunnattoman* s lexémem *suuri*, který u *äärettömän* představoval druhý nejčastější kolokát, zatímco v případě *suunnattoman* se jednalo o kolokaci, která má šestinásobný náskok oproti frekvencím dalších kolokátů. Podobný rozdíl vykazovalo adjektivum *hyvä*, které u intenzifikátorů *kauhean* a *hirveän* představovalo nejfrekventovanější spojení, ale spojení *kamalan hyvä* preferované nebylo.

Zajímavým jevem, který se objevil v průběhu analýzy, je doprovázení konstrukce další intenzifikací, která se ovšem projevuje u různých konstrukcí v různé míře a podobě. Zde nebyl prostor se mu věnovat více a ani to nebylo cílem výzkumu, nicméně upozornění na tento jev může posloužit jako podnět pro případné další výzkumy. Taktéž by bylo vhodné věnovat více pozornosti tématu intenzifikátorů a jejich kombinovatelnosti se záporem, která se v provedené analýze projevila jako preferovaná u jedné skupiny, zatímco u ostatních byla výjimečná. V případě výzkumu na toto téma by bylo nezbytné zohlednit spojení intenzifikátoru s konkrétním adjektivem a přítomnost konstrukce k záporu, jelikož preference záporu byla v rámci jednoho intenzifikátoru u různých kolokátů odlišná.

Na závěr je třeba připomenout, že při sledování adjektivních kolokátů, jejich širšího kontextu, záporu i druhé intenzifikace se zdá, že na výsledcích má podíl mnoho faktorů a zdaleka to není jen samotná sémantika intenzifikátoru. Výraznou roli hraje také stylistická vrstva i faktory týkající se například obecných komunikačních tendencí či mimojazykové reality. Sémantické preference u zkoumaných intenzifikátorů je třeba vnímat opravdu jako preference, nikoli jako nějaká restriktivní pravidla. Zvláště, jsou-li výsledky analýzy zpracovávány podle nejvyšších frekvencí. I u intenzifikátorů, které výrazně preferovaly kolokáty s pozitivním významem se, ač s nižší frekvencí, objevovala i adjektiva negativní. Proto je vhodné brát zjištěné preference pouze jako pravděpodobnost nějakého souvýskytu,

nikoli jako popření kolokací, které neměly vysoké frekvenční zastoupení a které se v analýze se neobjevily.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné zdroje:

AHLMAN, Erik. Adverbeista. In: *Virittäjä* 1/1933, str. 137–158.

BELTRAMA, Andrea. *Bridging the Gap: Intensifiers between Semantic and Social Meaning*. Chicago, 2016. Disertační práce. University of Chicago.

BLATNÁ, Renata, ČERMÁK, František. *Jak využívat český národní korpus*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

BRINTON, Laurel J., TRAUGOTT, Elizabeth Closs. *Lexicalization and language change*. New York: Cambridge University Press, 2005.

CRUSE, D. Alan. *Lexical Semantics (Cambridge textbooks in linguistics)*. New York: Cambridge University Press, 1987.

CRUSE, D. Alan, CROFT, William. *Cognitive linguistics*. New York: Cambridge University Press, 2004.

CVEJNOVÁ, Jitka. Komparace a intenzifikace. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Brno, 1999, str. 77–84.

ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: Lidové noviny, 2010.

ELORANTA, Ville, LEINO, Jaakko. *Sanaiset kansiot. Suomen kielen vaietut vaiheet*. Helsinki: Gaudeamus, 2017.

HAKANEN, Aimo. *Adjektiivien vastakohtasuhteet suomen kielessä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1973.

JAAKOLA, Minna. *Suomen genetiivi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2004.

JANTUNEN, Jarmo Harri. Minulla on aivan paljon rahaa – Fraseologiset yksiköt suomen kielen opetuksessa. In: *Virittäjä* 113 (3), 2009, str. 356–381.

JANTUNEN, Jarmo Harri 2001: “Tärkeä seikka” ja “keskeinen kysymys”: Mitä korpuslingvistinen analyysi paljastaa lähisynonyymeista? In: *Virittäjä* 105 (2), 2001, s. 170–192.

KALOINEN, Marja-Liisa, SUNTINEN, Reetta, VALLISAARI, Mirja. *Viesti ja vaikuta*. Helsinki: WSOY, 2004.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA, Zdenka RUSÍNOVÁ a Miroslav GREPL. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012.

KARLSSON, Fred. *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino, 2006.

Kieli 12. Kielipillistuminen. Tapaustutkimuksia suomesta. ed. Laitinen, L., Lehtinen T., Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 1997.

KLÉGR, Aleš. Lexikální kolokace: základní přehled o vývoji pojetí. In: *Časopis pro moderní filologii* 98, 2016, č. 1, str. 95–103.

KORHONEN, Jarmo. *Fraseologia. Kiinteiden sanayhtymien tutkimus*. Helsinki: Finn Lectura, 2018.

KUIRI, Kaija. *Semantiikan peruskurssi*. Tampere: Tampereen yliopisto – Suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos, 2000.

LAPPALAINEN, Hanna. Sociolinguistic survey of Finnish youth's spoken language and its study. In: *Virittäjä* 105 (1), 2001, str. 74–101.

LOUW, Bill. Irony in the text or insincerity in the writer? The diagnostic potential of semantic prosodies. In: *Text and Technology. In Honour of John Sinclair* (ed. Mona Baker, Gill Francis, Elena Tognini Bonelli). Amsterdam: John Benjamins, 1993, str. 157–176.

NISKANEN, Sami. *Nyt on kyllä niin tutkittu – Eriytyneiden leksikaalisten intensifioijien edustuminen venäjässä suomennetuissa ja alkujaan suomeksi kirjoitetuissa kaunokirjallisissa teoksissa*. Tampere, 2017. Diplomová práce. Tampereen yliopisto – Viestintätieteiden tiedekunta.

ORPANA, Terttu. *Kuvaus vai kommentti – Tutkimus suomen kielen adjektiivadverbien semanttisesta tulkinnasta*. Tampere: Tampereen yliopisto, 1988.

PENTTILÄ, Aarni. *Suomen kielioppi*. Helsinki: WSOY, 1957.

PIRKOLA, Silja. *Synonyymien EHKÄ ja MAHDOLLISESTI kollokaatit ja semanttiset preferenssit*. Jyväskylä, 2016. Diplomová práce. Jyväskylän yliopisto – Kielten laitos.

PUNTTILA, Matti. *Nominien superlatiivisuuden ilmaiseminen: vertailun typologiaa ja Kymenlaakson tienoon murteiden tarkastelua*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1985.

SINCLAIR, John. *Corpus, concordance, collocation*. Oxford: Oxford University Press, 1991.

SINCLAIR, John. The lexical item. In: *Contrastive Lexical Semantics* (ed. Edda Weigand). Amsterdam: John Benjamins, 1998, str. 1–24. Cit. In: PIRKOLA, Silja, 2016, str. 13.

UUSITALO, Anna. Millainen on Alley-mainosten muovaama nuori? In: *Kelaa vähä: kirjoituksia nuorista ja kielestä*. Helsingin yliopisto, 1995, str. 9–21.

VARTIA, Petra. Ravisuttavan hyvää – hampurilaisbaarien tablettimainosten adjektiiveista. In: *Kelaa vähä: kirjoituksia nuorista ja kielestä*. Helsingin yliopisto, 1995, str. 45–56.

VILKUNA, Maria. *Suomen lauseopin perusteet*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 1996.

Internetové zdroje:

KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Dostupné online z: <https://www.czechency.org/>, citováno 4. 7. 2019.

PUNTTILA, Matti. Hyperhyvää vai huippuhuonoa? Tarpeellisista ja tarpeettomista vahvistussanoista. In: *Kielikello*. 1/1990. Dostupné online z: <https://www.kielikello.fi/-/hyperhyvaa-vai-huippuhuonoa-tarpeellisista-ja-tarpeettomista-vahvistussanoista>, citováno 4. 7. 2019.

PUNTTILA, Matti. Samanlaisuuden vertaaminen. In: *Kielikello*. 2/1996. Dostupné online z: <https://www.kielikello.fi/-/samanlaisuuden-vertaaminen>, citováno 4. 7. 2019.

VISK = HAKULINEN, Auli, et al. 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: SKS. Verkkoversio. Dostupné online z: <http://scripta.kotus.fi/visk>, citováno 4. 7. 2019.

Slovníky:

Anglicko-český, česko-anglický kapesní slovník. 6. vydání. Brno: Lingea, 2018.

Kielitoimiston sanakirja [verkkojulkaisu]. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Päivitetty 6.6.2018, dostupné online z: www.kielitoimistonsanakirja.fi, citováno dne 3. 7. 2019.

LINDROOS-ČERMÁKOVÁ, Hilikka. *Suomi-Tšekki-Suomi taskusanakirja*. Helsinki: WSOY, 2003 (2. painos)

Užité korpusy:

BENKO, V.: *Araneum Finnicum Maius*, verze 15.04. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Dostupný online z: <http://www.korpus.cz>, citováno dne 4. 7. 2019.

FÁROVÁ, L. – VAVŘÍN, M.: *Korpus InterCorp – finština*, verze 11 z 19. 10. 2018. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2018. Dostupný online z: <http://www.korpus.cz>, citováno dne 4. 7. 2019.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Tabulka 100 nejfrekventovanějších intenzifikátorů

První řadová číslovka sloupce pořadí A udává pořadí výrazu v této vybrané skupině intenzifikátorů, druhá řadová číslovka pod zkratkou pořadí B udává umístění v celkové frekvenci konstrukce adjektivum v genitivu následované adjektivem v libovolném čísle a pádě, aby bylo zřetelné množství vynechaných výrazů, které byly z analýzy vyřazeny.

pořadí A	pořadí B	intenzifikátor	počet výskytů	i.p.m.	překlad
1.	1	erityisen	62 056	51,71	zvláště
2.	2.	mahdollisimman	61 272	51,06	nejvíce možně
3.	3.	suhteellisen	34 536	28,78	úměrně
4.	4.	äärimmäisen	29 360	24,47	krajně
5.	6.	sopivan	19 772	16,48	vhodně
6.	7	poikkeuksellisen	17 358	14,46	výjimečně
7.	8.	ihanan	16 858	14,05	úžasně
8.	9.	turhan	15 417	12,85	zbytečně
9.	12.	uskomattoman	12 370	10,31	neuvěřitelně
10.	13.	kohtuullisen	11 336	9,45	přiměřeně
11.	14.	mukavan	11 304	9,42	příjemně
12.	15.	melkoisen	11 044	9,2	poměrně
13.	17.	valtavan	8 056	6,71	ohromně
14.	18.	harvinaisen	7 851	6,54	vzácně
15.	20.	kohtalaisen	7 729	6,44	přiměřeně
16.	21.	hirveän	7 449	6,21	hrozně
17.	22.	äärettömän	7 370	6,14	nekonečně
18.	23.	ehdottoman	6 716	5,6	bezpodmínečně
19.	24.	kauhean	6 549	5,46	děsně
20.	25.	älyttömän	6 504	5,42	šíleně
21.	26.	mielettömän	6 383	5,32	šíleně, nesmyslně
22.	31.	ilmeisen	5 462	4,55	zjevně
23.	32.	käsittämättömän	5 227	4,36	nepochopitelně
24.	33.	erinomaisen	5 166	4,3	výborně
25.	35.	täydellisen	4 930	4,11	úplně, dokonale
26.	36.	tavattoman	4 733	3,94	neobyčejně
27.	39.	hurjan	4 063	3,39	divoce
28.	42.	kamalan	3 803	3,17	strašně
29.	44.	tasaisen	3 732	3,11	vyrovnaně
30.	46.	mahdottoman	3 262	2,72	nemožně
31.	47.	kohtuuttoman	3 240	2,7	nepřiměřeně
32.	56.	järjettömän	2 684	2,24	šíleně
33.	59.	huikean	2 581	2,15	závratně
34.	60.	erikoisen	2 448	2,04	zvláště
35.	67.	puhtaan	2 183	1,82	čistě
36.	68.	suunnattoman	2 173	1,81	nesmírně
37.	69.	sairaan	2 153	1,79	chorobně
38.	75.	pikkuisen	2 006	1,67	malinko
39.	77.	oudon	1 861	1,55	podivně
40.	82.	totaalisen	1 737	1,45	totálně
41.	86.	törkeän	1 646	1,37	sprostě
42.	91.	ainutlaatuisen	1 520	1,27	jedinečně
43.	94.	kertakaikkisen	1 496	1,25	definitivně
44.	98.	tarpeettoman	1 399	1,17	nepotřebně
45.	99.	hirmuisen	1 392	1,16	příšerně
46.	101.	yksinkertaisen	1 376	1,15	jednoduše
47.	102.	olennaisen	1 354	1,13	podstatně

48.	103.	vaarallisen	1 353	1,13	nebezpečně
49.	105.	tajuttoman	1 342	1,12	nepochopitelně
50.	111.	näennäisen	1 237	1,03	zdánlivě
51.	119.	epätavallisen	1 167	0,97	nezvykle
52.	120.	ennätyksellisen	1 158	0,96	rekordně
53.	121.	suhteettoman	1 157	0,96	neúměrně
54.	122.	avoimen	1 153	0,94	otevřeně
55.	124.	klassisen	1 130	0,93	klasicky
56.	126.	ikävän	1 122	0,93	nepříjemně
57.	127.	hämmentävän	1 120	0,93	matoucně
58.	128.	häviävän	1 101	0,92	mizivě
59.	129.	selkeän	1 099	0,92	jasně
60.	131.	ihmeellisen	1 085	0,9	zázračně
61.	134.	kummallisen	1 049	0,87	zvláštně
62.	136.	loputtoman	1 039	0,87	nekonečně
63.	140.	kevyen	1 026	0,85	lehce
64.	141.	tolkuttoman	1 011	0,84	nesmyslně
65.	145.	ylivoimaisen	972	0,81	nadpřirozeně
66.	146.	taivaallisen	968	0,81	nebesky
67.	148.	tiukan	956	0,8	úzce
68.	150.	jumalattoman	916	0,76	bezbožně
69.	151.	ennennäkemättömän	915	0,76	nevídaně
70.	152.	suloisen	908	0,76	roztomile
71.	156.	luvattoman	883	0,74	nedovoleně
72.	160.	toivottoman	868	0,72	beznadějně
73.	161.	tyypillisen	858	0,71	typicky
74.	165.	mittaamattoman	818	0,68	nezměrně
75.	166.	mitättömän	813	0,68	drobně
76.	167.	omituisen	810	0,67	divně
77.	169.	turvallisen	798	0,66	bezpečně
78.	170.	hullun	788	0,66	bláznivě
79.	172.	tylsän	774	0,64	nudně
80.	174.	autuaan	764	0,64	požehnaně
81.	175.	auttamattoman	748	0,62	nenapravitelně
82.	177.	kumman	737	0,61	podivně
83.	182.	harmillisen	728	0,61	mrzutě
84.	183.	sietämättömän	724	0,6	nesnesitelně
85.	190.	tuskallisen	697	0,58	bolestně
86.	193.	varovaisen	690	0,57	opatrně
87.	195.	aikamoisen	687	0,57	pořádně
88.	196.	hillittömän	686	0,57	nezkrotně
89.	199.	korvaamattoman	672	0,56	nenahraditelně
90.	202.	sanoinkuvaamattoman	663	0,55	slovy nepopsatelně
91.	221.	surkean	656	0,55	bídně
92.	205.	sataprozenttisen	640	0,53	stoprocentně
93.	211.	absoluuttisen	635	0,53	absolutně
94.	221.	oleellisen	600	0,5	podstatně
95.	222.	henkeäsalpaavan	585	0,49	dechberoucně
96.	223.	karun	582	0,48	drsně
97.	227.	onnettoman	568	0,47	nešťastně
98.	230.	ylitsepääsemättömän	553	0,46	nepřekonatelně
99.	232.	huiman	540	0,45	bujně
100.	235.	luonnottoman	538	0,45	nepřirozeně

Příloha č. 2: Tabulka frekvencí varinaty *hirveen*

pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.	pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.
1.	hyvä	120	0,1	11.	hauska	18	0,01
2.	kiva	63	0,05	12.	mukava	17	0,01
3.	pitkä	61	0,05	13.	vaikea	16	0,01
4.	iso	56	0,05	14.	tyytyväinen	14	0,01
5.	huono	43	0,04	15.	tarkka	13	0,01
6.	paha	41	0,03	16.	helppo	13	0,01
7.	kova	35	0,03	17.	kylmä	13	0,01
8.	suuri	29	0,02	18.	laiska	13	0,01
9.	kallis	27	0,02	19.	kaunis	12	0,01
10.	hankala	20	0,02	20.	näköinen	12	0,01

Příloha č. 3: Tabulka frekvencí varianty *kauheen*

pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.	pořadí	adjektivum	počet výskytů	i.p.m.
1.	hyvä	132	0,11	11.	vaikea	18	0,01
2.	kiva	114	0,09	12.	erikoinen	17	0,01
3.	pitkä	59	0,05	13.	hauska	16	0,01
4.	iso	55	0,05	14.	helppo	16	0,01
5.	paha	42	0,03	15.	raskas	14	0,01
6.	kova	31	0,03	16.	hankala	14	0,01
7.	suuri	31	0,03	17.	tarkka	14	0,01
8.	huono	30	0,02	18.	rankka	12	0,01
9.	mukava	27	0,02	19.	hieno	11	0,01
10.	kallis	21	0,02	20.	tyytyväinen	11	0,01

Příloha č. 4: Překlady adjektiv uvedených v tabulkách č. 1 – 9.

antoisa – přínosný
arvokas – vážený
epätodennäköinen – nepravděpodobný
erikoinen – zvláštní, speciální, neobyčejný
erilainen – jiný, odlišný, rozdílný
fiksu – chytrý
halppa – levný
hankala – obtížný, nesnadný
harvinainen – vzácný, řídký, neobvyklý
hauska – veselý, příjemný, zábavný
helppo – lehký, snadný
henkinen – duchovní
herkkä – citlivý, vnímavý, choulostivý
herkullinen – lahodný, chutný
hieno – vynikající, fajnový, jemný
hidas – pomalý
hiljainen – tichý, klidný
hintainen – mající nějakou cenu, vyžaduje genitivní doplnění (*ekvatiivinen adjektiivi*)
huikea – ohromující, závratný
huono – špatný
hyvä – dobrý
hyödyllinen – užitečný
ihana – úžasný, skvělý, báječný
ihmeellinen – zázračný, podivuhodný
ikävä – mrzutý, nepříjemný, nezajímavý
iloinen – veselý
innokas – nadšený, dychtivý
iso – velký
järkevä – rozumný, soudný, moudrý
kallis – drahý
kamala – strašný
kansainvälinen – mezinárodní
kateellinen – závistivý, závidějící
kaunis – krásný
kiireinen – uspěchaný, chvatný, naléhavý
kiitollinen – vděčný
kiltti – hodný
kipeä – bolavý, nemocný
kirkas – jasný, zářivý
kiva – pěkný, prima, fajn
kokoinen – mající určitou velikost, vyžaduje genitivní doplnění (*ekvatiivinen adjektiivi*)
komea – pěkný, hezký
korkea – vysoký
kova – tvrdý, pevný, silný, velký
kurja – bídný, ubohý
kuuma – horký

kylmä – studený
 kätevä – šikovný, zručný
 laaja – široký
 lahjakas – nadaný
 likainen – špinavý
 lyhyt – krátký, malý (o člověku)
 lämmin – teplý, hřejivý
 makuinen – mající určitou chuť, vyžaduje genitivní doplnění (*ekvatiivinen adjektiivi*)
 maukas – chutný
 mielenkiintoinen – zajímavý
 monimutkainen – složitý, komplikovaný
 monipuolinen – mnohostranný
 mukava – pohodlný, příjemný
 nolo – trapný
 nopea – rychlý
 näköinen – mající určitý vzhled, vyžaduje genitivní doplnění (*ekvatiivinen adjektiivi*)
 onnekas – mající štěstí
 onnellinen – šťastný
 paha – zlý, špatný
 painava – těžký (vahou), závažný
 paksu – tlustý, hustý
 paljo – mnohý
 pehmeä – měkký, jemný
 pieni – malý
 pimeä – temný, tmavý
 pitkä – dlouhý, vysoký (o člověku)
 positiivinen – pozitivní
 rakas – drahý, milovaný
 rankka – těžký, tvrdý
 raskas – těžký
 rikas – bohatý
 ruma – ošklivý
 sekava – neuspořádaný, nejasný
 siisti – čistý, upravený; hustý, fajnový (slang)
 sisäinen – vnitřní
 sosiaalinen – sociální, společenský
 suloinen – roztomilý, půvabný
 surullinen – smutný
 suuri – velký
 syvä – hluboký
 taitava – šikovný, dovedný
 tarkka – přesný
 tehokas – výkonný
 tiukka – těsný, úzký, přísný
 tuttu – známý
 tyhmä – hloupý, blbý, pošetilý
 tylsä – tupý, netečný, nudný

typerä – hloupý, pošetilý
tyytyväinen – spokojený
työläs – pracný, obtížný
tärkeä – důležitý
upea – skvělý, úžasný, okázalý, překrásný
vaarallinen – nebezpečný
vahva – silný
vaikea – složitý, těžký
vakava – závažný, vážný
valtava – ohromný
vanha – starý
vastenmielinen – protivný, nelibý
vihainen – rozzlobený, nenávistný
viisas – moudrý
voimakas – silný, mocný, výkonný
väriinen – mající určitou barvu, vyžaduje genitivní doplnění (*ekvatiivinen adjektiivi*)
yksinkertainen – jednoduchý, prostý
yleinen – běžný, obecný, veřejný
ylpeä – hrdý, pyšný
ystävällinen – přátelský, laskavý
älykäs – inteligentní, chytrý